

הישיבה הארבע-מאות ואחת של הכנסת השישית

יום רביעי, כ"ו אייר תשכ"ט (14 מאי 1969)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.30

א. ציון מלאת שנתיים למלחמת ששת הימים

ובקרב שבטי ישראל בתפוצות. מתוך רעמי המלחמה כמו נשמעה שוב הבשורה: "היום הזה נהיית לעם".

חלפו שנתיים. על אף הפסקת האש הרשמית, מדי פעם יוזמים התקפות על צבאנו ועל ישובינו שלאורך קווי הפסקת האש. נופלים קרבנות ואנו מתאבלים על כל אחד מהם.

על גבולות הפסקת האש מופקדים שומרים נאמנים, חיילינו הגיבורים. באומץ-רוח סובלים אלפי הישובים המופגזים את התקפות האויבים. העם אמיץ ודרוך, בטוח בנצחונו ומאמין כי נוכח בשלום יציב באזורנו ובעולם.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מוזכר הכנסת ח. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית, חוק לחיקון תקנות שעת חירום (תשלומי חובה), תשכ"ט — 1969 — שחזר מוועדת הכספים.

ג. שאילתות ותשובות

בכל המקרים של פיצוץ הבתים נעצר וטרם שוחרר בעל הבית הנזק?

שר-המשטרה א. שעון:

1. כן.

2-3. פיצוץ בתים נעשה כאשר מתברר כי מתוכנן או תוכננו פעולות חבלניות או כאשר מתגלה כי הוסתרו בהם נשק או חמרי חבלה.

4-5. מאז מעשה החבלה בחנות "שופר-סל" פוצצו בירושלים שבעה בתים: שלושה באבו-טור, שניים בשיר-ג'ראח, אחד בוואדי אל-ג'וז ואחד בסילוואן. כוחות הבטחון לא רשמו את מספר האנשים שהתגוררו בבתיים האלה ואיננו רואים צורך ברישום כזה. כל האנשים החשודים, שבתיהם פוצצו, הואשמו כחוק, תיקיהם הועברו לפרקליטות ודינם עומד להתברר בקרוב בפני בתי-המשפט.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת להבר-הכנסת אבנרי.

אודי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
מה מדובר על חשודים שטרם הורשעו בשום דין, ואין לדעת אם יורשעו, ואם ההחלטות שלהם יוכרו או יידחו על-ידי בית-המשפט. מהו איפוא פירוש המלה "מתברר" בתשובה? מי קובע מה מתברר כאשר אין הכרעה של בית-המשפט?

היו"ר ק. לוז:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

ביום זה, לפני שנתיים — כ"ו באייר תשכ"ז — פרצה מלחמת ששת הימים. בתגובה אדירה שבר צה"ל את טבעת צבאות ערב שכיתרו את גבולותינו סביב, סגרו את מצרי טיראן ואיימו להשמידנו.

כעבור יומיים, בכ"ח באייר, היתה בדינו ירושלים המזרחית, בירת ישראל הנצחית חוברה לה יחדיו. המוני יהודים זרמו אל הכותל, שריד קדשנו. העם התאבל על גיבוריו שנפלו חללים במלחמה הקשה, ועם זה פרצה התעוררות עצומה בקרב העם בישראל

היו"ר ק. לוז:

אבקש את מוזכר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

היו"ר ק. לוז:

הכנסת תשמע עכשיו שאילתות ותשובות.

1. פיצוץ בתייהם של החשודים

במעשי חבלה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"ח באדר תשכ"ט (18 במארס 1969):

דיעות שונות בעתוני ישראל (למשל ב"הארץ" מיום 13 במארס 1969) מוסרות על פיצוץ בתי חשודים בהשתייכות לחזית לשחרור פלשתינ, בירושלים המזרחית, אל-בירה ובמקומות אחרים.

הנני מבקש לדעת:

1. האם מפוצצים בתי חשודים גם בטרם הורשעו בדין?

2. אם מפוצצים בתים גם בנסיבות כג"ל — מה הם המבחנים שעל-פיהם מחליטים לפוצץ בתי החשודים?

3. מה הן הסיבות לפיצוץ הבתים לפני ההרשעה בדין?

4. מאז הוטמן חומר הנפץ בחנות "שופר-סל" בירושלים, כמה בתים פוצצו שלטונות ישראל בעקבות המעשה דלעיל?

5. לגבי כל אחד מהמבנים שפוצצו הנני מבקש לדעת — כמה אנשים התגוררו בו? כמה מבין האנשים שהתגוררו בבית המפוצץ נעצרו וטרם שוחררו? האם

שר-המשטרה א. ששון:

מי קובע? – הנשק, שנמצא באותו בית, הוא הקו"ב. לא השר ולא המשטרה, אלא הנשק עצמו שנמצא באותו בית. לפי חוקי ההגנה, בית שנמצא בו נשק, מותר לפוצצו.

2-4. התפרעות בביתו של ד"ר מאיר, מנהל בית-החולים "שערי צדק" בירושלים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

בעקבות מעשה ההתפרעות שאירע בביתו של ד"ר מאיר, מנהל בית-החולים "שערי צדק" בירושלים, הנני מבקש לדעת:

1. אילו הליכים נקטה המשטרה כנגד המעורבים במעשה ההתפרצות?
2. מי היו הצעירים שהתפרצו לביתו של ד"ר מאיר, היינו –

א. מהיכן באו?

ב. מהו עיסוקם של צעירים אלה?

חבר-הכנסת ג. פלד שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

הריני מתכבד לשאול:

1. מה הן תוצאות חקירתם של המתפרעים, אשר ערכו את ההתנפלות על דירתו של הפרופ' מאיר, מנהל בית-החולים "שערי צדק", כמה מהם יועמדו לדין, במה הם מואשמים?

2. האם העלתה החקירה, מי עומד מאחורי הצעירים המתפרעים, מי שלח אותם למעשי הבריונות, מי מימן את שכירת האוטובוסים אשר הובילו את הבריונים לדירתו של הפרופ' מאיר?

3. האם יועמדו לדין האנשים אשר הסיתו את המתפרעים ושלחו אותם לבצע את מעשה הפשע?

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

בעקבות ההתנפלות הבריונית על ביתו של מנהל בית-החולים "שערי צדק" הפרופסור מאיר והכאת אמו, הנני מבקש את כבוד השר להשיבני:

1. כמה אנשים התנפלו על ביתו של הפרופסור דוד מאיר?

2. איזה ארגון עומד מאחורי ההתנפלות?

3. מה שיעור הנוקים שנגרמו לדירתו של הפרופסור דוד מאיר בעקבות ההתנפלות?

4. אילו צעדים ננקטו נגד המתנפלים?

5. אילו צעדים נקטו להגנה על הפרופסור דוד מאיר ואנשי רפואה אחרים, שחוגי האדוקים הקיצוניים מאיימים עליהם?

שר-המשטרה א. ששון:

בהתנפלות על ביתו של מנהל בית-החולים "שערי צדק" ביום 6 באפריל 1969 נעצרו 79 אנשים, מהם 78 תושבי ירושלים ואחד תושב בני-ברק.

כולם אברכי ישיבות, הגמנים כנראה עם "נטורי קרתא".

ד"ר מאיר העריך את הנוקים שנגרמו לדירתו בסך 200 ל"י.

כל ה-79 נעצרו במקום, הואשמו כחוק ושוחררו בערבות כעבור 48 שעות, עם תום החקירה.

נגד שניים לא עלה ביד המשטרה לאסוף הוכחות מספיקות ואילו 77 הנותרים הובאו לדין, כידוע, משפטם כבר התחיל.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אודי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

האם היו ידיעות מראש על תכונה של בחורי הישיבות לפעול נגד בית-החולים ומנהליו, ואם כן – מדוע לא ניתנה ההגנה מראש?

שר-המשטרה א. ששון:

לא היתה ידיעה.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת פלד.

נתן פלד (המערך, עבודה – מפ"ם):

אדוני השר, כבודך השיב על שלוש שאלות יחד. בשאלתה שלי היתה השאלה: "האם העלתה החקירה מי עומד מאחורי הצעירים המתפרעים, מי שלח אותם למעשה הבריונות, מי מימן את שכירת האוטובוסים אשר הובילו את הבריונים לדירתו של הפרופסור מאיר?" האם יועמדו לדין האנשים אשר הסיתו את המתפרעים ושלחו אותם לבצע את מעשה הפשע?

שר-המשטרה א. ששון:

אני חושב שענית. אמרתי שכולם בחורי ישיבה הגמנים כנראה – אין אנו בודקים בציציות – עם נטורי-קרתא. אמרתי שהאנשים יועמדו לדין, ובית-המשפט הוא שיגלה את הדברים האלה.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):

אבל המשטרה תפקידה לחקור.

שר-המשטרה א. ששון:

תפקיד המשטרה להביא את המימצאים שלה לבית-המשפט.

5. מעצרים של שני צעירים חושבי נצרת

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

ב"א-ל איתאחד" (4 באפריל 1969) התפרסמה ידיעה ובה נמסר, כי המשטרה ערכה ביום שישי (28 במאָרס 1969) חיפוש בבתיהם של הצעירים סאמי מחמוד אל-חאג', תלמיד בית-הספר התיכון העירוני, והסטודנט מפלח מוסא טבעוני. החיפוש נערך בשעה 11 בלילה ובעקבותיו נעצרו השניים, תושבי נצרת.

הנני מבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מדוע נעצרו שני הצעירים, סאמי מחמוד אל-חאג' ומפלח מוסא טבעוני?

2. למשך כמה ימים נעצרו?

3. מה העלתה חקירתם?

חוברת כ"ה, ישיבה ת"א
— שאלות ותשובות (ששון, חביבי) —

כיצד משפחה גדולה כמשפחתכם אינה יודעת לחנך צעיר אחד בתוכה. חנכו אותו אתם, ואם נכשלתם או נחנכו בעצמנו.

"כלום דברים אלה אינם מכוונים להסית את משפחתו נגדו" עד כאן מכתב הצעיר עפ"י סלאח סאלם.

הגני מבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מדוע נעצר עפ"י סלאח סאלם?
2. ההיה בידי השוטרים שעצרוהו צו מעצר וצו חיפוש?
3. מדוע ביקשה המשטרה מן השופט להוציא צו מעצר נוסף לצורך המשך החקירה, בשעה שאחרי קבלת הצו המבוקש הוא לא נחקר כלל?
4. החקר כבוד השר את תלונות עפ"י סלאח סאלם על נסיבות מעצרו, כפי שבאו לידי ביטוי במכתב שצוטט כאן?
5. מה גילתה החקירה?
6. אילו צעדים ננקטו כדי למנוע הישנותם של מקרים כגון אלה?

חבר הכנסת א. חביבי שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

ב"א-איתיחאד" (8 באפריל 1969) התפרסם מכתב מאת האזרח נעים מוסא, תושב נצרת, על נסיבות מעצרו השדירותי. במכתבו נאמר: "ביום שבת ה-8 במאוס אחר הצהריים הופיעו ארבעה שוטרים אל ביתי, אכן באותה שעה לא הייתי בבית. השוטרים אילצו את שכני לפתוח את ביתי, באיום שאחרת יעקרו הם את הדלת ממקומה. בערב גודע לי כל מה שאירע. החלטתי להישאר בבית ולחכות למשטרה מוחשש שלא יעשו משו. אולם השוטרים לא באו אלא בחצות.

"שאלני השוטר: המתגורר כאן אחמד סילאווי? הש-בתי: לא. השוטר הוסיף לשאול: מיהו אחמד סילאווי? השבתי: איני יודע. השוטר שאל: היכן הוא מתגורר? השבתי: איני יודע. שאלני: היכן תעודת הזהות שלך? השוטר שנתתי בידו את תעודת הזהות בדקה בקפדנות ולבסוף אמר לי: בוא לגיידת וגבר את העניין. אמרתי לו: לך לבדך, ואני מחכה לך כאן. הוא אמר לי: בוא עמנו לשתי דקות ותשוב לביתך. הלכתי לגיידת עם השוטרים.

"בעוד אחד השוטרים דיבר באלחוט עם תחנת המשטרה, שמר עלי שוטר שני ליד הניידת. שאלתי: מה עשה אחמד סילאווי? השיב לי: הוא מעורב במעשי הסתה, — ושאלני: היש לו קרובים ברמלה? אמרתי: אינני יודע, ושאלתי אילו מעשי הסתה? השוטר לא השיב. באותו רגע הוא פתח את דלת הניידת והשוטר השני אמר לי: בוא עמנו. לאן? — שאלתי. השיב לי: — אל תחנת המשטרה כדי לחקור אתך את העניין. התרסתי: אי אפשר שאלך אתכם במצב זה למשטרה ואני לא לבוש וקד לי. אמר לי השוטר: בוא ואני אחזיר אותך מיד הביתה כשנגמור לחקור את העניין.

"אחרי שחיכיתי מחצית השעה לבואו של סמל המשטרה המכונה בארון, שבדק את תעודת הזהות ושאל אותי: האתה נעים מוסא? השבתי: כן. הוא אמר: אתה נאשם בכתיבת סיסמאות על הקירות, הכתבת

שר המשטרה א. ששון:

שני הצעירים נעצרו כחשודים בכתיבת כתובות הסתה על קירות כנסיית "טרה-סנטה". אולם כעבור 48 שעות שוחררו מחוסר הוכחות מספיקות. חקירת המקרה נמשכת.

6-7. נסיבות מעצרו של שני תושבי

נצרת, עפ"י סלאח סאלם ונעים מוסא אחמד סילאווי

חבר הכנסת א. חביבי שאל את שר המשטרה ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

ב"א-איתיחאד" (8 באפריל 1969) התפרסם מכתב מאת האזרח עפ"י סלאח סאלם, תושב נצרת, על נסיבות מעצרו השדירותי. במכתבו נאמר: "הדמוקרטיה בה מתפארים שליטי ישראל היא אשר הביאה אותם, 'לצורך הגנת הדמוקרטיה', שיתדפקו על דלת ביתי בשעה ארבע לפנות בוקר ב-8 במאוס, בצורה פראית שעוררה חרדה בלבות הנשים והפעוטות בבית. בטרם התעוררתי וכבר השוטרים החלו מחפשים אחר קופסאות צבע כפי שהם גילו לי לאחר מכן. בידי השוטרים לא היה שום צו חיפוש. נלקחתי לתחנת המשטרה מבלי שהיה בידי צו מעצר. נעצרתי למשך 48 שעות מבלי שאדע סיבת מעצרי. על סיבת מעצרי נודע לי אחרי כן מפי חוקרי שאמר לי: על קירות העיר נתגלו מספר סיסמאות נגד המדינה בנוסח: 'כולנו פתח ויחי עבד אל-נאצר...' ואנו מבקשים לדעת על מעשיך אמש.

"הפסקתי את דבריו באמרי: איזה קומוניסט כותב סיסמאות כאלה? לחוקר לא נותר אלא לפשוט זרועותיו ולומר: 'איננו מאשימים אותך, אנו מבקשים לדעת היכן היית הלילה...'

"אחרי שהבהרתי לו את מבוקשן, אמרתי: 'אני חבר המפלגה הקומוניסטית הישראלית' (רק"ח-א. ח.), אשר לא מדיניות ברורה וגמסר עליה מעל במת הכנסת והעתונות. מפלגתי הודיעה זה מכבר על התנגדותה לסיסמאות פרובוקטיביות, אנו מעריכים שהן נכתבו על ידי ידיים טמאות, ולא מן הנמנע שיד מגנון החושך בדבר. אני רואה במעצרי בנסיבות אלה הסתה נגד מפלגתי ונגדי אישית.

"למרות סיום החקירה עמי נלקחתי לבית-המשפט, ביחד עם 3 צעירים אחרים ודינו באזיקים. אנו התנגדנו לכך באמרנו: איננו פושעים ואיננו מתכוונים להימלט. בית-המשפט איננו מרוחק מכאן בחמישים מטרים ולמעשה הוא משוכן באותו הבניין."

"הדבר המוזר ביותר היה שהמשטרה דרשה לעצור אותנו למשך 15 יום לצורך השלמת החקירה. שופט בית משפט השלום מר אליאס כתיילי אמר: 'אי-אפשר לייחס לקומוניסטים את האחריות לכתיבת סיסמאות מסוג זה. החקירה חשובה. אולם חירות הפרט גם היא חשובה. לכן מספיקים חמישה ימים, אולם בתנאי שעם סיום החקירה ישוחררו. נותרתי חמישה ימים בכלא מבלי שיחקרו אותי כלל וכלל. המטרה למעצרי ברורה יותר, זהו ניסיון לחץ חיצוני כדי שאצא משו-רות המפלגה הקומוניסטית. דבר זה מוכח גם בדברי אחד מאנשי מנגנון החושך שאמר לאחד מבני משפחתי: אנו עצרנו היום את עפ"י, אולם אני מתפלא

מפלגתנו הקומוניסטית וברית הנוער הקומוניסטי היש-ראלי. העצורים שוחררו אחרי שנתברר, כי הם חפים מכל אשמה.

הגני מבקש מכבוד השר להשיבני:

1. כמה אנשים נעצרו בסכנין בעקבות גילוי הסיסמאות?
2. כמה סיסמאות נתגלו בסכנין?
3. הגילתה המשטרה את כותבי הסיסמאות?

שר-המשטרה א. ששון:

ביום 19 במארס 1969 הופיעה על קיר בית-העלמין של הכפר סכנין כתובת הסתה שגרמה להתקהלות ולתסיסה כללית בכפר. חמישה תלמידים מבית-הספר השוכן מול בית-העלמין נעצרו לחקירה ושוחררו בו ביום. לאחרת נעצרו שבעה אנשים מתושבי הכפר ושוחררו כעבור שלושה ימים בתום חקירתם.

המשטרה טרם הצליחה לגלות את האשמים וממשיכה בחקירתה.

9. תכניות לשיפור שירותי הסעד בעזה:

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר הסעד ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

בעתונות התפרסם, כי שר הכטחון ביקר במחנות הפליטים בעזה ובירד עם מנהל סוכנות הסעד לפליטים ועם גורמים מקומיים אחרים את בעיותיהם של הפליטים וכן בחן אפשרויות להגברת הסיוע להם.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

האם קיימות תכניות לשיפורים בתחומי סעד וב-ריאות.

שר-הסעד י. בורג:

קיימות תכניות לשיפור שירותי הסעד בעזה, ובכלל זה לפליטים באותו האזור; לזוגמה שילוב הפליטים בתכנית מזון תמורת עבודה, המתבצעת באזור בהצלחה בקרב האוכלוסיה המקומית והבדווים שאינם פליטים. הפעלת תכניות אלה מותנית בהחלטה בדבר חלוקת תפקידים ותיאום שירותים בין סוכנות סעד ותעסוקה לבין שירותי הסעד של הממשל הצבאי.

10. מענקי סעד לנוקקים ביהודה ובשומרון:

חבר-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר הסעד ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

רצוני לשאול את כבוד שר הסעד:

1. מה היה מספר המשפחות שנמצאו בטיפול של משרד הסעד בשנת 1968 ביהודה ובשומרון?
2. בכמה הסתכם הסכום שהוצא כמענקי סעד למשפחות הנוקקות ביהודה ובשומרון בשנת 1968?
3. מהו גודל מענק הסעד שניתן למשפחות הנוקקות ביהודה ובשומרון?

שר-הסעד י. בורג:

1. בשנת 1968 טיפל משרד הסעד ב-69,000 נוקקים בקירוב.
2. מענקי הסעד לנוקקים בכסף הסתכמו בשנת 1968 ב-150,000 ל"י. הוצאות ארגוניות על חלוקת עזרה בשווה כסף לנוקקים עולות למדינת ישראל סכום נוסף של מיליון ל"י.

כן או לא? השבתי: לא, לא כתבתי ולא ראיתי את הסיסמאות. הסמל הורה: הכניסו אותו.

"ואז כתב את צו המעצר".

עד כאן מכתבו של הצעיר נעים מוסא.

הגני מבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מדוע נעצר נעים מוסא?
2. האם היה מעצרו חוקי?
3. למשך כמה ימים נעצר?
4. החקר כבוד השר את תלונת נעים מוסא על נסיבות מעצרו, כפי שבאו לידי ביטוי במכתב שצוטט כאן?
5. מה גילתה החקירה?

שר-המשטרה א. ששון:

שני האזרחים מנצרת, עפ"י סלאת סאלם ונעים מוסא אחמד סילאווי, נעצרו כחשודים בכתובת כתובות הסתה נגד המדינה והדבקתן על קירות של בניינים בנצרת בליל ה-8 במארס 1969. מעצדם והחיפושים שנערכו בדירותיהם היו, בהחלט, בהתאם לחוק. החיפושים בוצעו בהסכמת החשודים ולא לפי צו של בית-המשפט.

ביום ה-10 במארס 1969 הובאו השניים לפני שופט, שהורה לעצדם לחמישה ימים להמשך החקירה. מעצדם היה דרוש כדי למנוע אותם מלהשפיע על עדים אפשריים.

כל הליכי המשטרה נעשו כחוק, ואינני רואה כל צורך ומקום לקיים חקירות מיוחדות כלשהן בקשר לטענותיהם הכוזבות והחסרות כל שחר של שני הנעצרים, אשר כוונתם היתה ברורה למדי — להשמיץ את המשטרה והמדינה. יתירה מזו, אני מצטער על שהשואל הנכבד, המופיע כדואג לצדק, לאמת ולשמה הטוב של המדינה, לא מצא לנכון לגנות בעצמו את דברי השקר וההשמצה נגד המדינה שפרסמו שני הנעצרים בעתון הקומוניסטי "אל-איתחאד", במקום להביא את העניין לבית הנכבד הזה בצורת שאלתה ולהעמיד פנים שכביכול נגרם כאן עוול לשני אזרחים שלווים.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת חביבי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה): מה היו, לדעתו של כבוד השר, דברי ההשמצה?

שר-המשטרה א. ששון:

אדוני יכול לקרוא את העתון "אל-איתחאד" ושם יראה דברי ההשמצה כפי שפורסמו באותו העתון של המפלגה הקומוניסטית. אתה יודע אותם היטב. אתה קורא את העתון. זה העתון שלך. אתה קורא אותו היטב. ובכלל — המנהג הזה לפרסם בעתון ואחר-כך לבוא ולהסתמך על מה שהתפרסם באותו עתון כדי להציג שאלתה!

8. מעצרים עקב כתובת

הסתה בסכנין

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר המשטרה ביום כ"ו בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

בעקבות גילוי סיסמאות מעל קירות סכנין בחדש מארס שעבר עצרה המשטרה מספר אנשים, רובם חברי

חוברת כ"ה, ישיבה ת"א
— שאילחות ותשובות (בורג, מיקוניס, כהן-צידון, בן-מאיר, לוי) —

אבקש את כבוד השר להשיבני:
1. האם ידוע מי אחראי להשלמת האנדרטאות לחללי הלגיון בניגוד להחלטת עיריית ירושלים?
2. אם כן — אילו אמצעים תנקוט העיריה נגד מפירי החלטתה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
1-2. ידועים שמות הפועלים אשר ביצעו את העבודה, אולם עדיין לא נתברר מבחינה משפטית מי היה האחראי לזימה.

13. הפסקת פעולתם של הרמזורים בחוצות תל-אביב בשעות הלילה

חבר הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפנים ביום כ' באדר תשכ"ט (10 במארס 1969):

הובא לידיעתי כי רמזורי התנועה ברחובות תל-אביב פוסקים מלפעול בשעות הלילה, למרות התנועה הסואנת בשעות אלו.

אבקש את כבוד השר להשיבני:
1. האם נכונה ידיעה?
2. אם כן — מה הסיבה להפסקת פעולתם של הרמזורים למרות התנועה הסואנת בשעות אלו?
3. האם נתקבלה ההחלטה לאחר התייעצות עם המועצה הלאומית למניעת תאונות?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
1-2. לא. רק הרמזורים המצויים באותם צמתים ששם אין התנועה רבה באורח יחסי מפסיקים פעולתם בלילה.

3. בכל ענייני הרמזורים ושיטת פעולתם לא העיריה היא הקובעת, אלא ועדה מקצועית המורכבת משני נציגים של משרד התחבורה, נציג המשטרה ומהנדס התנועה של העיריה. סדרי העבודה של הוועדה נקבעו בתקנות שר התחבורה.

14. הריסת מבנים, המיועדים לבתי-כנסת, על-ידי דתמורי עיריית ירושלים

חבר הכנסת ד. לוי שאל את שר הפנים ביום כ"א באדר תשכ"ט (11 במארס 1969):

בעתונות התפרסמו ידיעות, ולפיהן דתמורים של עיריית ירושלים הרסו בחצות לילה מבנים שהוקמו בתיאום עם משרד השיכון ונועדו לבתי-כנסת, וזאת ללא אוהרה מוקדמת.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:
1. האם העובדות הנ"ל נכונות?
2. אם כן — מי היו האחראים למעשה זה?
3. האם פעלה עיריית ירושלים בהתאם לנוהג במקרים דומים?

4. האם היה תיאום בין העיריה למשרד השיכון, שעסק בבניית המבנים?

5. האם בדק משרד הפנים אם לא חרגה העיריה מן המקובל, כשהזדרזה להרוס את המבנים בחצות לילה, ובלי לתאם עם המשרד הממשלתי האחראי לבנינו?

3. מענק הסעד ניתן למשפחות נזקקות ביהודה ובשומרון בשתי צורות, עזרה חדשית בכסף ו/או בשווה כסף:

א. התמיכה בשווה כסף כוללת כ-10½ ק"ג מזון מסוגים שונים לנפש, וכן מדי פעם מצרכים חיוניים אחרים כגון שמניות, בגדים וכו'.

ב. התמיכה המוענקת בכסף נעה בין סכום של 15 ל"י לנפש עד 75 ל"י למשפחה, הכל בהתאם למצב המשפחה הנתמכת, מספר הילדים וכו'.

ג. לפני מלחמת ששת הימים ניתנו לנזקקים בשווה כסף 4½ ק"ג קמח, למקצתם חדשית ולרובם אחת לחודשיים שלושה. התמיכה החדשית הגיעה לסכום מדידי של 50 ל"י למשפחה.

11. הפסקת העזרה הרפואית לנזקקי הסעד באשדוד

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הסעד ביום כ"ב באדר תשכ"ט (12 במארס 1969):

הנהלת קופת-החולים באשדוד הודיעה כי היא תפסיק את העזרה לנזקקי הסעד בעיר, בגלל חוב של 120,000 לירות שהעיריה חייבת לקופה. בהתערבותה של מנהלת לשכת הסעד באשדוד הסכימה קופת-החולים לדחות את מועד הפסקת העזרה.

בקופת-החולים הועלתה ההצעה שמשרד הבריאות יעביר במישרים לקופה את הכספים בשביל העזרה הרפואית לנתמכי הסעד.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:
1. מה הסיבה שאין מעבירים במישרים לקופת-החולים את הסכומים המוקצבים לעזרה רפואית לנתמכי סעד?

2. האם סכומים אלה יועברו במישרים לקופת-החולים?

3. מה הסיבה להצטברות חוב של 120,000 לירות לקופת-החולים באשדוד?

שר-הסעד י. בורג:

1. לפי חוק התקציב, הקצבת הממשלה לרשויות המקומיות, כהשתתפות בהוצאות לשכות הסעד לביטוח רפואי לנזקקים, חייבת להינתן לרשויות המקומיות עצמן. אין אפוא אפשרות להעביר את הכסף במישרים לקופת-החולים.

2. לא, מאחר שהרשויות המקומיות הן המבטחות את נזקקי הסעד שבתחום שיפוטן, ועליהן חלה חובת התשלום.

3. הסיבה היא פיגורים של עיריית אשדוד בתשלום מים, בטענה שמצבה הכספי איננו מאפשר לה לעמוד בהתחייבויותיה.

12. צעדים נגד משלימי האנדרטה לחללי הלגיון בירושלים

חבר הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפנים ביום כ' באדר תשכ"ט (10 במארס 1969):

עתון "הארץ" מיום 25 בפברואר 1969 מוסר כי עיריית ירושלים תנקוט אמצעים נגד משלימי האנדרטה לחללי הלגיון.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

1. לצערי, כן.
2. עובדי העיריה.
3. הבינוי בוצע, ללא בקשת רשיון בנייה וללא קבלת רשיון בנייה, על קרקע שהיתה מיועדת על-ידי העיריה לשמש כגן עירוני. מאידך גיסא, לדברי מזכיר העיר לא היה ידוע לאחראים לפעולה כי מבנים אלו נועדו לשמש כבתי-כנסת, וכי משרד השיכון איתר שטח זה למטרה זו.

4. לא.

5. יש להצטער על הנזק והצער שנגרמו. העיריה יחד עם המועצה הדתית פועלת עתה למציאת פתרון לבנייה מחודשת של בתי-הכנסת.

15. שלילת רשיונות מכמה מוסכים

ותיקים בחיפה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הפנים ביום כ"ה באדר תשכ"ט (18 במארס 1969) :

הובאה לידיעתי תלונה מצד איגוד המוסכים בישראל על עיריית חיפה. המתלוננים קובלים שהעיריה החליטה שלא לחדש רשיונותיהם של כ-15 מוסכים ותיקים בעיר, הקיימים שנים רבות. בד בבד, מוסיפה התלונה, הוחלט על מתן רשיונות למוסכים אחרים באותם אזורים ובאותם רחובות שבהם נמצאו מוסכים אשר רשיונותיהם נשללו.

אבקש את כבוד השר להשיביני :

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן — מה הן הסיבות ומה הם הגורמים אשר הביאו לידי שלילת רשיונות המוסכים הוותיקים, הקיימים זה עשרות שנים?

3. מה הסיבה שהוחלט להעניק רשיון למוסך חדש ברחוב העצמאות, מקום שם קיימים מוסכים ותיקים רשיונותיהם נשללו?

4. האם קיימת תקנה האוסרת פעילותם של מוסכים ברחובות מרכזיים בעיר?

5. האם פעלה העיריה להבטיח מקורות תעסוקה חדשים למאות העובדים במוסכים הישנים, הצפויים לסכנת אבטלה?

6. מה נעשה כדי למנוע שלילת הרשיונות מן המוסכים הנזכרים?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

1. בעיקרה, כן.

2. לפי הודעת העיריה, קיימים בחיפה 190 מוסכים. מיקומם של 40 ממוסכים אלו עלול לסכן את בטיחות התנועה והולכי הרגל. בפגישות שנערכו בין נציגי העיריה לבין נציגי המוסכים בחיפה הודגש כי העיריה מוכנה לעזור למוסכים אלו למצוא מקומות חדשים. בינתיים הוצאו רשיונות זמניים ל-27 ממוסכים אלה.

נדרו בקשות של 13 מן המוסכים שמיקומם מהווה את הסכנה החמורה ביותר.

3. רשיונות חדשים ניתנו למוסכים אשר מיקומם, לדעת העיריה, אינו בגדר הפרעה לתנועה.

4. לא.

5. אין העיריה מטפלת ביצירת מקורות תעסוקה. לפי בקשתו של הממונה על המחוז הסכימה העיריה לתת ארכה לשנה לבעלי המוסכים רשיונותיהם נשללו, מתוך תקווה שתוך תקופה זו יימצא פתרון לבעיה.

16. אי-חידוש רשיונות למוסכים

ותיקים בחיפה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הפנים ביום כ"ט באדר תשכ"ט (19 במארס 1969) :

פנו אלי מאיגוד המוסכים. אנשי האיגוד מתריעים על שהנהלת עיריית חיפה החליטה שלא לחדש רשיונותיהם של כ-15 מוסכים בחיפה, הקיימים מזה שנים רבות והפועלים ברשיון כחוק מטעם משרד התחבורה.

צוין באותה פנייה, כי בעוד שהעיריה מתנכלת לפרנסתם של בעלי מוסכים אלה, העניקה העיריה רשיון למוסך חדש למר יהודה גול אמסטר, וזה באותו רחוב (רחוב העצמאות) ובאותו קטע ששם מסרבת העיריה לחדש רשיונותיהם של מוסכים ותיקים.

הנני מבקש לדעת :

1. האם העובדות דלעיל נכונות?

2. אם העובדות נכונות — מדוע מתנגדת העיריה לחידוש הרשיונות, מחד גיסא, ומאידך גיסא מעניקה רשיון כנ"ל למר אמסטר?

3. האם נבדקו טענות העיריה לגופן על-ידי אנשי משרד הפנים?

4. אם נבדקו — מה העלתה הבדיקה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

בעניין זה השיבתי זה עתה על שאילתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר.

17. תלונת בעלי מוסכים בחיפה על

עיריית חיפה

חבר-הכנסת ש. י. גרוס שאל את שר הפנים ביום ב' בניסן תשכ"ט (21 במארס 1969) :

איגוד המוסכים בחיפה מתלונן במכתב לחברי חכנסת, שעיריית חיפה שוללת רשיונות מ-15 מוסכים, ובוה נעשה להם עוול משווע. עיריית חיפה, נאמר במכתב, עומדת לסגור עשרות מוסכים שעובדים בהם מאות עובדים, בלי להציע אלטרנטיבה לשיקומם של מוסכים אלה.

במכתב הנ"ל נאמר עוד, כי במקביל לשלילת רשיונות של מוסכים קיימים מעניקה העיריה רשיון למוסך חדש באותו הקטע ובאותו הרחוב, בו מסרבת העיריה לחדש רשיונותיהם של מוסכים קיימים.

הנני מבקש לשאול :

1. האם נכונות עובדות אלה?

2. האם ידוע למשרד הפנים על שלילת רשיונות וחיסולם של עשרות מוסכים אלה?

3. האם התערב משרד הפנים בעניין זה או עומד להתערב כדי למנוע זאת?

4. אם לא, מדוע?

סגן שר הפנים י.ש. בן-מאיר:

בעניין זה השיבותי לפני דקות אחדות על שאלתה של חברי הכנסת שמואל תמיר.

18. הריסת ארבעה בנייני מגורים של שבט ערב אל-הווייל

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הפנים ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

בעקבות הריסת ארבעה בנייני מגורים של שבט ערב אל-הווייל, הגני מבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מדוע לא קיבלו בעלי הבתים התראה מוקדמת על מועד הריסת הבתים?
2. מדוע נהרסו הבתים?
3. הישולמו פיצויים לבעליהם של הבניינים שנהרסו?

סגן שר הפנים י.ש. בן-מאיר:

- 1-2. הבתים נהרסו לאחר הליכים משפטיים ובהתאם לצווי הריסה שניתנו עליי בי"ת-המשפט. עם מתן הצווים ניתנה ארכה נוספת של שניים שלושה חודשים לנאשמים לעדער על פסק-הדין או להשיג רשיון בנייה. הנאשמים, שבתיהם נהרסו, התייחסו בזלזול גמור לפסק בית-המשפט, לא ערערו ולא ניסו לקבל רשיון בנייה. כדאי לציין כי אחד המבנים הוקם בשטח המתוכנן לדרך ציבורית, ומבנה שני — לשטח המתוכנן לבנייני ציבור ושטח מרכזי.
3. לא.

19. תכנית לאיחוד קריית עקרון עם רחובות

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום ו' באייר תשכ"ט (24 באפריל 1969):
יואיל נא השר להשיבני:

מה עלה בגורל התכנית לאיחוד קריית עקרון עם רחובות?

ד. הצעות לסדר-היום**1. הרחבת שדה התעופה בחיפה לצרכי צפון הארץ****הז"ר ק. לוי:**

אנו עוברים לסעיף ד' בסדר-היום: הצעות לסדר-היום. ראשונה, הצעתו לסדר-היום של חבר-הכנסת לין: הרחבת שדה-התעופה בחיפה לצרכי צפון הארץ. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין.

אמנון לין (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהגיש את הצעתי לסדר-יומה של הכנסת לזון בצורך להרחיב את שדה-התעופה בחיפה לצפון הארץ, אסתייע בסדרת מכתבים, אשר יבחרו את הבעיה, וזאת לטובת העניין.

בתאריך 2 במאי 1967 נשלח למשרד התחבורה מכתב מאת ראש עיריית חיפה, אבא חושי המנוח, בו הוא מפנה תשומת לבם של שר התחבורה ומשרד התחבורה לצורך בהרחבת שדה-התעופה בחיפה לשירות כל צפון הארץ. במכתבו מצביע ראש העיר המנוח על היתרעלת הכלכלית הרבה שיכולה לצמוח לכל צפון הארץ, אם יורחב שדה התעופה בחיפה לשימוש פנים ארצי וכן לשימוש בין ישראל לחוץ-לארץ.

סגן שר הפנים י.ש. בן-מאיר:

אמנם עלתה המחשבה לפני כמה שנים, לבחון את האפשרות בדבר מיווג קריית עקרון עם רחובות, אולם עקב המרחק המפריד ביניהן לא נתגבשה עדיין תכנית קונקרטית בנידון.

20. קלפיות להצבעה בבחירות לכנסת בשטחים המשוחררים

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפנים ביום י"ח באייר תשכ"ט (6 במאי 1969):

בידיעה שהתפרסמה בעתון "מעריב" מיום 23 במארס 1969 נאמר כי סגן שר הפנים הודיע כי אזורי ישראל המתגוררים בשטחים (והוא התכוון לשטחים שעברו לריבונות ישראלית בעקבות מלחמת ששת הימים יצביעו בבחירות במקומות מגוריהם.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם גכונה הידיעה?
2. אם כן, האם הכוונה היא כי בכל מקום בשטחים הגל, בו מתגוררים אזורי ישראל, תיפתחנה קלפיות להצבעה בבחירות?
3. אם לא, מה היא כוונת ההודעה?

סגן שר הפנים י.ש. בן-מאיר:

1. כן.

2-3. לפי סעיף 147 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], תשכ"ט-1969, רשאי השר, לאחר התייעצות עם יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, לתת הוראות בכל עניין הנוגע להצבעתם של בוחרים בשטחים אלו. בהתאם לסמכות זו יקבע שר הפנים, בהתייעצות עם יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, את מיקום הקלפיות שבהן יצביעו בוחרים אלו.

בתאריך 17 במאי 1967 התקבל מכתב מהמנהל הכללי של משרד התחבורה, מר בר-זאב, בו הוא כותב בין השאר: "סוכם על שיפוץ נמל-התעופה של חיפה לצרכי התעופה הפנים-ארצית. ההוצאה הכרוכה בשיפוץ הנמל כלולה בתקציב משרדנו לשנת כספים זו, וסגן המנהל הכללי לענייני תעופה במשרדנו מטפל בביצוע. אשר לנמל תעופה בין-לאומי בחיפה, טרם גובשה במשרד התחבורה עמדה לגבי הכשרת נמל-התעופה הקיים בחיפה לנמל תעופה בין-לאומי".

מהנדס עיריית חיפה שלח ב-13 ביולי 1967 מכתב למשרד התחבורה, והנה המכתב: "הגני לאחר בתודה קבלת מכתבך מיום 17 במאי 1967 אל כבוד ראש העירייה. שמחנו לעמדתכם החיובית לגבי שיפוצו של שדה-התעופה בחיפה והכשרתו לשמש נמל-תעופה פנים-ארצי. ברם, לנוכח ההתפתחויות האחרונות והתמורה שחלה במצבם של ירושלים הבירה ושדה התעופה שבקרבתה, ולנוכח התעניינותו הרבה של ציבור

אין לון, אנשי הצפון, כל סיבה לראות בעין רעה את הטובה הצומחת לאזורי המרכז והדרום מתנועה מוגברת של תיירות, ובודאי שגאים אנו בכוח המושך של ירושלים, בירת ישראל, המעוררת התעניינותם של תיירים רבים לראות את ירושלים ואת ישראל כולה, אולם מבלי לפגוע בשום עיר מהערים הגהדרות שהוכרתי, הרי אילו היה שדה-תעופה בחיפה לשימוש פנים-ארצי, לא היה קושי להכליל את צפון הארץ בתיכנון סיורי קבוצות התיירות המאורגנות, הבאות לארצנו לתקופות קצרות.

לא קשה לי לתאר כי אם אמנם יהיה שדה-תעופה בחיפה לשימוש פנים-על-ידי אווירונים בגודל בינוני, מסוג "הרולד", ניתן יהיה לתאם עם חברות התעופה והתיירות בצפון הארץ סיורים מאורגנים, קצרים ומחירים, משדה-התעופה בחיפה לנצרת, לטבריה, לעכו, לגהריה ועד לצפת. מכאן יובן כי שאלת הרחבת שדה-התעופה בחיפה איננה בשום אופן עניין חופני בלבד, אלא עניין הנוגע לכל יושבי צפון הארץ.

הגימק השני — הזיקה האדימינסטריטיבית של צפון הארץ לירושלים. מאות ואלפי אנשי עסקים, מנהלי מפעלים, ראשי מוסדות בצפון הארץ, נאלצים לבזבז שעות רבות מדי שבוע בשבוע בנסיעות הלון ושוב לירושלים ולתל-אביב לסידורים הכרחיים. אילו היה שדה-תעופה בחיפה, היו מסוגלים אותם מאות רבות של אנשי עסקים לטוס לירושלים ולתל-אביב, ותוך זמן קצר לחזור למפעליהם או למוסדותיהם, מבלי להפסיד יום שלם בנסיעות.

הגימק השלישי — קבוצות של תיירים מגיעות לנמל חיפה לשעות ספורות, באניות-פאר המסיעות נופשים מהעולם כולו לסיוור בנמלי הים-התיכון. אילו היה שדה תעופה בחיפה, ניתן היה לאפשר לקבוצות אלו להספיק לראות גם את ירושלים ולתל-אביב, ואולי גם את אילת, על-ידי שימוש באווירונים בגודל בינוני. חברי הכנסת הנכבדים, הנה יש לנו דוגמה בולטת של מקרה שהכנסת מסוגלת לפעול ולהשתמש בכוח השפעתה ובסמכותה כדי להעמיד לרשות משרד התחבורה את התקציב ההכרחי לצורך מימוש מפעל כלכלי כה חשוב לכל המדינה.

אדוני היושב-ראש, בחיפה נבחר לאחרונה ראש עיריה חדש. כולנו, אזרחי חיפה וכן גם המוסדות בארץ כולה, חייבים לעזור לו לפעול בהצלחה למען עירו, למען קידומה ולמען כל אזרחי העיר. פניתי אל משרד התחבורה, והגשתי הצעת לסדר-היום של הכנסת ונעשתה בהתייעצות ולפי בקשתו של ראש העיר החדש בחיפה מתוך תקווה שתימצא הדרך — בין על-ידי יומה של ועדת הכספים של הכנסת, בין על-ידי היענות מצד משרד האוצר ומשרד התחבורה — להעמיד לרשות משרד התחבורה את התקציב הזעום כדי לממש את התכנית הזאת להלכה למעשה.

אני מאמין שהכנסת תיענה לקריאתי ולקריאת ראש העיריה החדש, ותדון בצורך למצוא דרכים להקציב למשרד התחבורה את התקציב המבוקש.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר התחבורה, לתשובה.

בעלי העסק בחיפה לגבי קשר אווירי בין ירושלים וחיפה, סבורים אנו כי מן הראוי להחיש ככל האפשר הכשרתו והפעלתו של שדה-התעופה בחיפה.

בשלב זה הפסיקה עיריית חיפה לתבוע את הרחבתו של שדה-התעופה לשירות בין-לאומי.

בתאריך 1 באוגוסט 1967 קובט שר-התחבורה משה כרמל אל שר האוצר: "הגדון — שדה-תעופה לתעופה פנים-ארצית בחיפה. עם תום מלחמת ששת הימים והשינויים שחלו במפת התעופה הפנים-ארצית, פתיחת נמל-התעופה בירושלים והגדול בפוטנציאל ותנועת הנוסעים בתחבורה האווירית, קיבל הצורך בשדה-התעופה לתחבורה פנים-ארצית בחיפה משנה חשיבות ודחיות. בבדיקת הנושא על-ידי מומחי התעופה במשרדי התברר שיש צורך בהשקעה של מיליון ל"י בערך על מנת להכשיר את השדה לתעופה פנים-ארצית, בשיפוץ והארכת המסלול, בניית בית-נתיבות מתאים וכו'. במידה שיגשו לביצוע העבודות מיד, ניתן יהיה להפעיל את השדה בראשית שנת 1968. יש, לדעתי, מקום לגשת לביצוע העבודות, דבר שבנוסף לחשיבותו הרבה לתעופה האזרחית יסייע לשיפור מצב התעסוקה באזור חיפה".

שר האוצר דאז, מר פנחס ספיר, משיב ב-9 באוגוסט 1967 לשר התחבורה: "אני מסכים עקרונית להקמת שדה-התעופה בחיפה, כפי שהגן מציע במכתב הג'ל. העברתי העניין לטיפולו של מר מ. זנדברג, הממונה על התקציבים".

לא אלאה אתכם עוד במכתבים.

אדוני היושב-ראש, מתוך מכתבים אלה מסתבר, כי כל הנוגעים בדבר מחייבים את הרחבת שדה-התעופה בחיפה לצפון הארץ. ובמיוחד רצוני להדגיש את רצונו של שר התחבורה לממש תכנית אלו להלכה למעשה, אלא שחוסר הסמכות אשר נתן את הפקודה לביצוע, והוויכוח על הקצבת שני מיליון לירות בסך-הכל, בנוסף לתקציב של מיליון וחצי המצויים בתקציבו של משרד התחבורה לשנת 1969 לצורך ביצוע ההרחבה המבוקשת.

בהגיש את הצעתי לסדר-יומה של הכנסת, מגמתה היא שהכנסת תגלה את דעתה בדבר הצורך הדחוף להרחיב את שדה-התעופה בחיפה לצפון הארץ. סבורני שאם יתברר לאחר אישור התקציב לשנת 1969, שיש צורך דחוף להקציב למשרד התחבורה תקציב נוסף לצורך הרחבת שדה-התעופה בחיפה, כי אז מוכרחה להיות כתובת עליה, אשר תשמש גורם מאיץ ומעורר, אשר יהיה מסוגל לפעול למען העמדת התקציב ההכרחי לרשות משרד התחבורה.

ואלה הם הגימוקים המחייבים את הרחבת שדה-התעופה בחיפה לצפון הארץ:

הגימק הראשון — התיירות. לאחר מלחמת ששת הימים נברה תנועת התיירות לישראל. רוב הקבוצות המאורגנות, הבאות לחיור בארץ, באות לתקופות קצרות. טבעי הדבר שבהעדר שדה-תעופה בחיפה לצפון הארץ קשה לארגן סיורים לקבוצות אלה גם לצפון הארץ. וחברות התיירות מתכננות את הסיורים המאורגנים למשולש המקובל — תל-אביב-אילת-ירושלים.

חוברת כ"ה, ישיבה ת"א
— הצעות לסדר-היום (כרמל, לוז, לין) —

קרקעי, בהוצאה ניכרת, בייחוד בהתחשב בעובדה שהמקום הוא סמוך לשפת הים.

מצבו הפיסי של המסלול הקיים, שנשלל לפני שנים רבות, מחייב סילתו וייצובו מחדש. אי לכך הוצע להעתיקו בכלל מן התוואי שבו הוא מצוי, עד 40 מטרים דרומה — דבר שאמנם לא יתור כליל את בעיית המגבלות, אולם יקל על בעיות הבטיחות, במידה שהדבר נוגע למבנים תעשייתיים המצויים בסביבה.

בהתחשב בכל הנתונים המגבילים האלה ובמסגרתם, הכין מינהל התעופה האזרחית תכניות מפורטות — והוא עובד על זה כבר כשנתיים ימים — לשדה-התעופה בחיפה, אשר מסתבר שתחייבנה השקעה של 4 מיליון לירות בערך. הפרויקט מוכן למעשה ואפשר לגשת לביצועו. התכנית כוללת כל מה שנוחץ לשדה-התעופה פעיל. קרוב למחצית הסכום צריך להיות מושקע במסלול עצמו, אולם זה כולל גם מסלולי הסעה נוספים, רחבת חניה, בית-נתיבות, מגדל פיקוח וכיוצא באלה. עלי להדגיש, שאף כי ההשקעה היא בסדר גודל של 4 מיליון לירות בערך, היא אינה כוללת סכומים שיהיה אולי צורך לשלם לגורמים שונים באזור כפיצוי על פינויים, שיכולים להסתכן בשלושה מיליון לירות נוספות. אבל, כאמור, השלים מינהל התעופה האזרחי את התכנית, ולכשיועמדו לדרושו האמצעים הדרושים ניתן יהיה לגשת לביצוע העבודות ללא שהייה.

בהצעת תקציב הפיתוח של משרד התחבורה השנה נקבע הסכום הדרוש להקמת שדה-התעופה בחיפה. אולם הממשלה והכנסת, באשרן את תקציב המדינה לשנה זו, לא מצאו, לצערך, את הפרויקט הזה בסדר העדיפות המתאימה, והתקציב לכך, כפי שהוכרז כבר חבר-הכנסת לין מעל במה זו, לא אושר. ובאין תקציב, לא הוחל בביצוע.

לא נותר לי אלא לקוות כי בתקציב של השנה הבאה יימצאו הסכומים לפרויקט זה, שהגני מחשיבו מאוד, מן הסיבות שכבר פירטתי בראשית דברי. אין הצדקה, לדעתי, שחיפה ותושביה יהיו מחוץ לאפשרות של השתלבות ברשת קווי התעופה הפנים-ארצית, ולא יוכלו להשתמש בהם בקשריהם עם חלקי ארץ אחרים, כפי שהדבר בירושלים, תל-אביב, אילת ומחניים.

הייתי שמח עוד יותר לו היתה אפשרות למצוא הסדר מתאים בשנת התקציב הזאת, כפי שביקש חבר-הכנסת לין, על מנת לטפל בכך. זה המצב. התכנית מוכנה. הביצוע לא יכול להיעשות אלא אם יהיה תקציב לכך. אני עצמי אינני מתנגד קווי היתרון במיליארט הכנסת, אבל דומני, שיהיה יותר יעיל לעניין אם הדבר יועבר ויבדק בוועדת הכלכלה של הכנסת.

הי"ר ק. לוז :

האם חבר-הכנסת לין מסכים להעברת הנושא לוועדה?

אמנון לין (המערך, עבודה-מפ"ם):
כן.

הצבעה

ההצעה להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת א. לין לוועדת הכלכלה נתקבלה.

שר-התחבורה מ. כרמל :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אמנם נכון הדבר שחלה בשנים האחרונות התפתחות גדולה בתעופה הפנים-ארצית, אשר פסחה על חיפה העיר בגלל העדר שדה-תעופה מתאים בתוכה או על-ידיה. התפתחותה הכלכלית של חיפה, חשיבותה הכלכלית, פיתוח התיירות בה ובסביבתה — כל אלה מחייבים הסדר לקיום שירותי תעופה פנים-ארצית לחיפה ולאזור על-ידי הקמת שדה-תעופה פנים-ארצי, שיתאים לצרכי העיר ותושביה ויהיה תואם את הצורך התעופתי המופעל עתה ושיופעל בעתיד על-ידי חברת "ארקיע", המקיימת את קווי התעופה הסדירים לנוסעים ברחבי הארץ כולה.

פה אני רוצה להעיר לחבר-הכנסת לין, שמציע בהצעתו שדה-תעופה בחיפה לצפון הארץ, אני רוצה להעיר את תשומת לבו לכך שיש שדה-תעופה פעיל בצפנה לחיפה — במחניים. ואדם מקריית-שמונה או ממטולה, שיבקש לטוס לירושלים או לאילת, לא יודק לחיפה. אלא שאנו זקוקים לשדה-תעופה בשביל חיפה וסביבתה.

במרחק של חמישה קילומטרים בערך מהעיר חיפה קיים שדה-תעופה קטן ובו שני מסלולים: 07-24, צפון-דרום, ו-34-16, מזרח-מערב. אורך כל מסלול הוא 910 מטרים, אורך שאינו מתאים לגחיתה ולהמראה של מטוסי "הרולד" המופעלים עתה על-ידי "ארקיע". באזור שדה-התעופה של חיפה קיימים גם מכשולים שונים, הגובעים ממיקומם של מבני תעשייה שונים בסביבה. בגלל מבנים, שנבנו במרוצת השנים בסביבת מסלול 24-07 הנזכר, לא ניתן להאריך מסלול זה, ואף לא להשתמש בו לכל מלוא ארכו. המגבלה העיקרית בשימוש במסלול השני — 34-16 — היא ארובות בתי-הזיקוק בגובה של 80 מטרים הנמצאות בהמשך ציר המסלול ובמרחק של קילומטר וחצי מקצה המסלול. מכשול נוסף הוא בית-החרושת "בלובנד" המצוי 350 מטרים בלבד צפוני-מזרחית למסלול, וכן מבני "מספנות-ישראל". אורך המסלול הדרוש למטוסי "הרולד" בתנאי חיפה הוא 1300 מטרים. מכל האפשרויות שנבדקו באותו אזור נותרה איפוא אפשרות אחת, והיא הארכת מסלול 34-16 לצפון-מערב, בכיוון הים.

אך גם להארכת מסלול זה יש, לצערי, כמה מגבלות נוספות, בתנאים המסויימים במקום :

(א) לא ניתן יהיה להכשיר את מסלול הנחיתה למטוסי סים גדולים "הרולד", אלא אם כן יוארך המסלול לתוך הים — דבר שהוא אפשרי מבחינה טכנית, אך כרוך בהוצאות ניכרות. בהקשר זה עלי להטעים, כי אכן קיימת מחשבה להמיר את מטוסי "ארקיע" במטוסים גדולים ומשוכללים יותר, מטיפוס "בואינג 737" או "די. סי. 9", בקיבולת של מאה נוסעים לכל מטוס.

(ב) בשדה זה לא יוכל להיות אלא מסלול אחד בלבד, שמשמעותו המעשית היא צימצום התנועה בשדה ואף הפסקתה הזמנית בעונות מסוימות של השנה בגלל תנאי מזג-האוויר.

(ג) את המסלול האמור חוצה דרך שיש בה תנועה של כלי רכב, ובעתיד — בהתאם לתכניות העתידה — יהיה בה כביש מהיר, דבר שיחייב כריית מעבר תת-

2. תופעות של פוטשיזם בישראל

הדרכים הפוטשיסטיות ומי נכנס לממשלה על פי דרך זו.

דברים אלה לובשים היום צורה חמורה ביותר לאו דווקא בגלל הכתם השחור על אופן הקמת ממשלת הליכוד הלאומי ואמירת דברים או נקיטת צעדים שבעוננם צריך להעמיד איש צבא למשפט צבאי, אלא גם בגלל הסכנות הרציניות הקיימות בימינו אלה לסדרי הממשל הפרלמנטרי בישראל. זה חודשים מתנהל מסע החתמה על עצומה המכריזה "דין לראשות הממשלה, במסגרת מפלגת העבודה או מחוצה לה".

עשרים שנה היה ראש הממשלה נקבע על פי הזמנת נשיא המדינה, לאחר התייעצות עם סיעות הכנסת, ומתאשר על-ידי הכנסת עצמה. והנה לפנינו מסע שעומדים מאחוריו חוגי הימין והאולטרה-מיליטריסטים בישראל, "אבירים גדולים" לדמוקרטיה בישראל, ומ-גישים על-ידי מסע של תעמולה אדירה ובאוורית הפחדה והרתעה חתימות הקוראות "דין לראשות הממשלה".

זה נסיון שקוף לא רק ליצור לחץ מאוהג על מוסדות מפלגתיים וממלכתיים, אלא גם לתת כיסוי ציבורי והמיכה ציבורית כביכול לפעולה שתעקוק את המוסדות הנבחרים הממלכתיים, ובלבד שתחזק את עמדות המיליטריסטים הקיצוניים והאולטרה-סיפוחים-טים במדינה.

בימים אלה היינו עדים לגילויים מרעישים חדשים, הקשורים קשר הדוק עם הפוטשיזם שדיבר עליו ראש הממשלה המנוח. כוונת לספרו של מ. א. גלבו, חבר מזכירות מפלגת העבודה, "שש שנים — ששה ימים" שבו הוא מגלה דברים מסויימים. — אני מצטט מ"מעריב" מיום 12 במאי 1969: "גלבו מגלה, כי בישיבת הממשלה ב-4 ביוני שמסרו שר הבטחון מ. דיין וראש אגף המודיעין אלוף. א. יריב דיווחים על הסכנות הצפויות לישראל. לימים אמרו שרים ומנהיגים, שבדיווחים אלה הגוימו ללא צורך בציור בלתי-מדויק על המצב, כדי לשכנע את ה"יונים", ובכוחה של הגומה כזאת להביא לתוצאות הפוכות — מציין גלבו. המדובר היה במיוחד לגבי טענת שני המדווחים, כי הסכנה הגדולה ביותר היא ניתוק הגנב."

אם ראש הממשלה דאז מדבר על כניסה לממשלה בדרכים פוטשיסטיות, ואם שרי מפ"ם והמפד"ל — לפי דברי חבר מזכירות העבודה מר גלבו — מאשיים את שר הבטחון וראשי המודיעין שמסרו דיווחים מוגזמים ובלתי-מדויקים ערב המלחמה ובכך הוליכו את הממשלה שולל, כפי שמסתבר, והשיגו את המטרות הרצויות להם, כל זה, חברי הכנסת, מעיד מה הן הסכנות החמורות הנוספות המאיימות על סדרי השלטון הפרלמנטרי ועל שארית החיים הדמוקרטיים הקיימים במדינה.

מדיניות הממשלה, מדיניות הכוח והמלחמה, מדיניות השואפת להתפשטות טריטוריאלית, היא למעשה חממה לכל גילויי הפוטשיזם והשתלטות הצבא על חיי המדינה, היא הזינה ומזינה סכנות אלה. מדיניות זו, הדוחה והמכשילה אפשרות של שלום באזור, המוותרת על הפסקת המלחמה והלוחמה והדוחה הסדר שיביא אתו גם הכרת המדינות הערביות בישראל, אם

היו"ר ק. לוז:

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת טובי: תופעות של פוטשיזם בישראל. רשות הדיבור לחברי-הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בחודש מארס שעבר הופיעו ב"רמזור", בטאון המשמרת הצעירה של מפא"י, וכיום של "העבודה", קטעים מראיונות שנתן ראש הממשלה המנוח, מר לוי אשכול, למערכת "רמזור". באחד הראיונות, שהתקיים בחודש יולי 1968, כפי שמסר "רמזור", אמר מר אשכול המנוח את הדברים הבאים על הקמת ממשלת הליכוד הלאומי — אני קורא מתוך "רמזור": "היתה ממשלה שנשענה על קואליציה די רתבה ודי גדולה גם בלי ליכוד. והנה התחשק למישהו, ואני אומר זאת פשוט וגלוי, לאחוז בדרכים מסויימות כעין פוטשיסטיות. מנת להיכנס לממשלה. אך אין בודקים בשעת סכנה".

מר אשכול המנוח ממשיך בדבריו על ימי מאי 1967 ואומר את הדברים הבאים: "זו פרשה לחוד. זה שייך לפוטשיזם הקטן שקם ברגע מסויים. אבל אנחנו נכנסנו לעניין. צריך היה להגיד אז לאלופים: אל תדברו. מה שעשה פלוג, צריך היה להעמידו למשפט צבאי. שאלתי בהודמנות את אלה שדיברו: מה תעשה בעוד שנתיים, אחרי שהפעם עשית חכמה כזאת? אמנם, לא חוזרים בדיוק על אותו דבר, אבל לעתים חוזרים דווקא. אלה שגרמו לפוטשיזם ההוא של נשי וינדזור העליוות והתאספו מתחת בלבקון של גולדה, לולא היה זה כל כך מוחזק, היה זה טרגי".

לפי מערכת "רמזור" מסתבר, שדבריו אלה של ראש הממשלה המנוח נבדקו על-ידי לשכתו של ראש הממשלה לפני שניתנו לפירסום. דברים חמורים אלה, שהרעישו את דעת הקהל בישראל ושלל הוכחו לאחר שראו אור ב"רמזור", שופעים אור על הסכנות הרציניות שהיו ועדיין קיימות לסדרי השלטון הפרלמנטרי, על סכנות של השתלטות הצבא על חיי המדינה. מפי ראש הממשלה המנוח למדנו דברים חמורים ביותר, שממשלת הליכוד הלאומי קמה בחודש מאי 1967 על-ידי פוטש, ששר או שרים נכנסו לממשלה בדרכים פוטשיסטיות, שהאלופים דיברו והיה צריך להעמיד מישהו מהם למשפט צבאי.

ראש הממשלה דאז אף מזהיר מפני חזרה על "חכמות" כאלה. אלה האשמות כבדות נגד שרים מסויים, נגד אלופים, האשמות באירגון הפיכות חצר, האשמות באיום בשלטון הצבא במקום שלטון החוק והכנסת, האשמות שאין לעבור עליהן ללא תגובה, ללא חקירה, אם הכנסת מעוניינת לשמור על סמכותה ועל שלטון החוק, שהכנסת היא מקורה.

אם הפרשה הידועה של "מי נתן את ההוראה" לפעולה מסויימת הביאה בומנו לחקירות על חקירות, מדוע נמנעת הממשלה מקיום חקירה והעמדת מי שהפר את החוק לדיון?

ראש הממשלה המנוח לא הזכיר אמנם בראיון שמות, אבל כל הצפורים מסוג הנצים ומסוג היונים מציצות לאמור מי הם הגורמים שעמדו מאחורי

ממשלת הליכוד הלאומי חודשה לא מזמן, לאחר פטירתו של ראש הממשלה המנוח, וקיבלה אמון מלא של הכנסת. לכנסת ולעם יש אמון מלא בממשלה זו. לפי עניות דעתי - אם מותר לי כחבר ממשלה לומר זאת - מנהלת הממשלה את ענייני המדינה לפי מיטב הרצון של הציבור היושב בארץ.

חברי-הכנסת תופיק טובי דיבר על דיקטטורה צבאית שאנחנו מתקרבים אליה ושהצבא שולט במדינה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
דיברתי על סכנות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אין לי שום טענות לחברי-הכנסת תופיק טובי על יחסו העיוני אל צבא ההגנה לישראל. אני חושב שמנקורי דת השקפתו הוא צודק, כי הרי צבא הגנה לישראל סיכל ומסכל יום יום את מאוויי הנכספים ביותר של חבר-הכנסת תופיק טובי ושל מנהיגו הרוחני, נשיא מצרים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתה מדבר ברמה גבוהה מאוד. זו לא תשובה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני, חברי-הכנסת וילנר, אתה לא קובע מהי רמתי. אתה בכלל זר; אין לך מה לעשות פה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מי מדבר בקול זר - עוד יתברר.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

כן, זה מתברר כבר חמישים שנה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
נכון מאוד.

יוסף פישר (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה גרוע מזה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לצערם, גם של חברי-הכנסת וילנר וגם של חברי-הכנסת טובי, צבא הגנה לישראל סיכל את המזימה של נאצר ושללה להשמיד את המדינה ולהשמיד את תושביה. האמת היא שצבא הגנה לישראל -

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
איך יכול שר לדבר כך על סיעה בכנסת?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

מפני שזוהי האמת לאמיתה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זוהי עליה על סיעתי, כאשר אתה כך מציג אותה בפני הכנסת.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

מי שתומך במזימתם - תומך בהשמדת מדינת יש-ראל.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אנחנו תומכים בפתרון של שלום, ואילו אתם מביאים אסון על ישראל.

תבוצע החלטת מועצת הבטחון, כפי שהכריז רק שלושם נשיא מצרים, עבדול נאצר, לכתבי "טיים" האמ-ריקאי; כאשר ממשלת הליכוד הלאומי מוותרת על כל זה דוחה אותו מתוך דבקות בשאיפת ההתפשטות והסי-פוחים הטריטוריאליים, - בכך היא לא רק מונעת מישר-אל שלום ובטחון, אלא אף מוליכה לפגיעות ההולכות ומתרבות בחירויות הדמוקרטיות ומוליכה להידרדרות כללית ולדיקטטורה צבאית.

סכנות פוטשיסם, פגיעות נוספות בזכויות האזרח בישראל, כגון ריבוי צווי הריתוק ומאסר בית כלפי אזרחים ישראלים; ומצד שני, התקפה על רמת החיים וחכויות ציבור הפועלים עד להוצאת צווי ריתוק לפועלי נמל אשדוד, ועכשיו העמדת ועד הפועלים לדין הסתדרותי בעוון הגנתם על זכויותיהם - אלה הם, חברי הכנסת, פרי הבאושים של מדיניות הממשלה. חוגים רבים, הנמ-נים על תומכי מדיניות הממשלה, אך רואים בקיום החירויות הדמוקרטיות וסדרי השלטון הפרלמנטרי דבר חיוני והכרחי, חייבים להתעורר נוכח הסכנות וגילוי הפוטשיסם בישראל, סכנות גלישה לדיקטטורה צבאית.

לכן הגנו מציעים לכנסת לדון בנושא זה - תופעות של פוטשיסם בישראל - על-מנת שהכנסת תחליט על קיום ועדת חקירה פרלמנטרית, שתגלה מי נקט בדרכים פוטשיסטיות כלפי סדרי השלטון בישראל, ואם יש מקום להעמיד אנשים אלה לדין - כחוות דעתי של ראש הממשלה המנוח, למען הגנת סדרי השלטון הפרל-מנטריים, למען מגינת סכנות המורות של הידרדרות לרמיסת שארית החירויות הדמוקרטיות בישראל.

חיו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני הישיב-ראש, כנסת נכבדה. ראש הממשלה הגברת גולדה מאיר ביקשה ממני להשיב להצעתו של חברי-הכנסת תופיק טובי.

אינני יודע אם זה מן הטעם הטוב ומן התבונה הפוליטית לפרסם אחרי פטירתו של אדם ראיון שלא נתפרסם בשעתו ושאר כל אפשרות למחזאיו, כביכול, לתקן או לשנות ביטוי זה או אחר כפי שהמראיון רוצה לשים בפיו. אינני יודע, איש אינו יודע אם הביטויים שפורסמו ב"רמזור" הם כפי שיצאו מפיו של ראש הממשלה המנוח.

היה לי הכבוד להיות מוזמן על-ידי ראש הממשלה הקודם להיכנס לממשלה שהרכיב לאחר הבחירות לכנסת השישית, והיה לי כבוד עוד יותר גדול לעזור על-ידו במשך כל אותה התקופה עד שהלך לעולמו. עשיתי זאת מתוך רגש של הערכה לאישיותו וליכולתו ומתוך תמימות דעים בהרבה מאוד עניינים, אולם לא כבמחנה של חברי-הכנסת תופיק טובי המנהג הוא אצלנו, שאתה חייב לקבל כל ביטוי, כל פסוק, כל ציטטה, כמו אצל אסכולנים מימי הביניים. אינני יודע אם דברי ראש הממשלה המנוח נתפרסמו במדויק. אני לא הייתי משתמש בביטוי זה. אני לא הייתי אומר שממשלת הליכוד הלאומי קמה בדרך שהיא כעין פוטשיסם, ואינני רואה בזה משום הקלת ראש כל שהיא בכבודו של המנוח. הדברים נאמרו כביכול ב-1968, הם נתפרסמו ב-1969. זהו הדבר שהכנסת צריכה לדון בו?

— הצעות לסדר-היום (י. ש. שפירא, וילנר, לוז, ידיד, פישר, טובי, בהיר, אבנרי) —

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הוא לא אמר זאת.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
— זהו גיבול-פה על הצבא ועל המדינה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני הוזהרתי מפני סכנות. לא אמרתי שיש השתלטות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
גם הציטטה מספרו של מר גלבוש אין עניינה לכאן כל עיקר.

אריה בהיר (המערך, עבודה—מפ"ם):
מוטב שזה לא היה מופיע.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אדוני, מדינתנו היא מדינה חפשית.

אריה בהיר (המערך, עבודה—מפ"ם):
לכן אמרתי "מוטב".

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
יש הרבה ספרים אשר לטעמו של זה מוטב שלא היו מופיעים ולטעמו של אחד חשוב שיופיעו. זה כל כוחה של המדינה בשטח זה, שמופיעים ויופיעו ספרים אשר יהיו לטעמם של אלה ונגד טעמם של אחרים.

לתוכן הדברים, שציטט פה חבר-הכנסת טובי מהספר הזה, יכול אני לומר רק זאת: אינני יודע אם מר גלבוש שמע או לא שמע דברים, כפי שהוא אומר, מפייה של שרים. גם אני הייתי חבר בממשלה ב-4 ביוני, ואני יכול לומר שאם נאמרו הדברים האלה למד גלבוש, הם נאמרו ללא כל יסוד וללא כל אחיזה וללא כל קרבה לאמת. אבל אם כותב סופר מה שהוא כותב ואומר מה שאומר — ולעת עתה עדיין לא שמעתי מפיו של שר אחד, או מפיו של סופר אחד שיצא בתמיכה לדבריו של מר גלבוש — אין פירושו של דבר שהכנסת צריכה לדון בנושא זה.

אני חושב שכל ההצעה לסדר-היום אין לה שום יסוד, היא קלוטה מהאוויר ראשיתה בראיון אשר נתרפסם לאחר פטירתו של המרואיין, ואני חושב שזה לא עניינה של הכנסת לדון בנושא כזה. אני מבקש להסיר אותו מסדר-היום.

היו"ר ק. לוז:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להצעה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. שמענו זה עתה פרקליט טוב מאוד מן על case דע מאוד. הוא נקט בעקרון המקובל במקרים כאלה, שההתקפה היא ההגנה הטובה ביותר. כשאין נימוקים סבירים להגנה, מוטב להתקיף את הצד השני, בצדק או שלא בצדק. אבל הדי לא אופיה של סיעת רק"ח עומד כאן לדין. אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה.

היום מלאו שנתיים למלחמה. כוזר לחברי הכנסת, הייתי בעד המלחמה באותו מועד, בניגוד לעמדת סיעת רק"ח, מפני שראיתי בה — ועדיין אני רואה בה

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אתם לא הפסקתם לתמוך בנאצר כפי שהייתם תומכים במופת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתם נגד שלום.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אתם תמכתם וממשיכים לתמוך בכל מי שבאותה תקופה עומד בראש התנועה להשמדת ישראל.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אנחנו מגינים על ישראל בעוד שאתם עלולים להביא אסון בהתנגדותכם לשלום.

היו"ר ק. לוז:
אני מבקש להפסיק את הקריאות.

מנחם ידיד (גח"ל):
מגן חדש קם לישראל.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
תמיד הגנו על ישראל. יש להבדיל בין הממשלה לבין המדינה.

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קריאת-ביניים)
אנחנו נגד הממשלה ולא נגד ישראל. אנחנו מגינים על ישראל.

מנחם ידיד (גח"ל):
אתם בוגדים בישראל.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
יש הבדל בין הממשלה לבין ישראל, אנחנו חושבים שהממשלה הזאת היא אסון לישראל.

יוסף פישר (המערך, עבודה—מפ"ם):
אל תעלה על שפתיך את שם ישראל בכלל.

היו"ר ק. לוז:
אני מבקש להפסיק את הקריאות. שר המשפטים, בבקשה להמשיך.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
— הצבא, על חייליו, קציניו ומפקדיו, עומד כל השנים — לפני הקמת ממשלת הליכוד הלאומי ואחרי הקמתה — לפקודתה של הממשלה. שר הבטחון, האחראי בממשלה לענייני הצבא, פועל כל הזמן — שר הבטחון הנוכחי כמו שרי הבטחון שקדמו לו — על דעת הממשלה ובשם הממשלה. הדיבור על השתלטות קצינים וגנרלים יש בו משום גיבול-פה, שאנחנו חייבים לשמוע אותו, מפני שאלה סדרי הדמוקרטיה הטובים שלנו, וחבר הכנסת, אם הוא מדבר בלשון פרלמנטרית, חייבים להאזין לו.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אבל הדיבור הזה פורסם ב"מרמור". הדיבור שלך, אדוני השר, האם הוא דיבור פרלמנטרי? להגדיר דברי חבר הכנסת כגיבול-פה — זה דיבור פרלמנטרי?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אני מצטער מאוד, אבל אם אומרים שאנחנו נמצאים בשליטתו של הצבא —

שהיא מעלימה מהציבור אינפורמציה חיונית לגבי יומת המעצמות. שיש בה כדי לשנות, לדעתנו, לחלוטין את יחס הציבור אליה. לכן, כאשר שני עתונאים חשובים, שניהם חברי מוסדות מפלגת השלטון, מעלים האשמות על העלמת אינפורמציה מהממשלה עצמה, בשעה שהממשלה נדרשת להחליט החלטות גורליות הנוגעות לחיי המדינה, אין להסתפק בדבריו של שר המשפטים, המעיד מעל דוכן זה, וההופך את עצמו לעד ולשופט כאחד, באמרו שאין לדברים שחר. עם כל הכבוד לשר המשפטים, אין זה מספיק.

המישור השני — הפוטסיים. בדקתי זה עתה שוב מה המשמעות המילולית של מלה זו "פוטש". זוהי מלה גרמנית שמקורה בשווייץ, ופירושה — הפיכה צבאית. כאשר ראש הממשלה, בראיון המיוחד לו, אומר שהיו תופעות כעין-פוטשיסטיות, הרי זה דבר המחייב בדיקה. לא חשוב אם ראש הממשלה אמר זאת, איך אמר זאת, אם זהו הנוסח המדויק. כל אלה בכלל אינם נוגעים לנו. זה עניינו של ראש הממשלה המנוח. אילו היה בחיים, היה זה עניין שלו. העניין שלנו, כבית מחוקקים, הוא לברר האם התופעות עצמן היו, אותן תופעות שראש הממשלה המנוח התייחס אליהן באותם דברים.

אריה בהיר (המערך, עבודה — מפ"ם):

אתה בעצמך שללת את ההערות האלה מעל במה

זו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כולנו יודעים, חבר הכנסת בהיר — אנו חיים במדינה זו, שהיא קטנה והדברים בה נפוצים — כולנו יודעים בדיוק למה התייחס ראש הממשלה המנוח באותם הדברים. היה מאורע מסוים, ואנשים מסוימים — מתוך דאגה כנה ואמיתית, מתוך חרדה לגורל המדינה — הגיעו לפגישה מסוימת ואמרו דברים מסוימים באותה תקופה. זוהי עובדה. כולנו יודעים זאת. אינני מאשים את האנשים ההם. אני מאמין להם, ללא כל סייג, שפעלו כפי שפעלו מתוך דאגה עליונה למדינה, פשוטו כמשמעו.

אריה בהיר (המערך, עבודה — מפ"ם):

אבל אין לכך כל קשר לפוטסיים.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אני מנסח את דברי בוהדות, כי הדברים עדינים מאין כמוהם.

חשוב לקבוע היום, לקראת העתיד, היכן התחום המדויק בין הצבא ובין הממשלה. תחום זה אינו ברור מטבע מהותו. אין זה תחום חד-משמעי. במאורעות שונים, במצבים שונים ובמדינות שונות ניטשטש תחום זה בעבר, ויש על כך ספרות. רבה. אפשר להביא עשרים דוגמאות ממה שאירע במדינות שונות בתקופות שונות. ההתבטאות הזאת של ראש הממשלה המנוח, לא זה בלבד שהיא מצדיקה, כי אם מחייבת עריכת חקירה מוסמכת, פרלמנטרית, לבירור העובדות, לא כדי להעלות האשמות, אלא כדי להסיק — וזה תפקידו של בית המחוקקים — מסקנות לקביעת נוהלים ברורים לגבי היחסים בין הצבא ובין הממשלה.

אני יכול לחזות מצב במדינת ישראל, שבו תחליט

— מלחמת התגוננות מובהקת, למרות שחוגים מסוימים במדינה מנסים עתה להפכה למלחמת כיבוש וסיפוח. אין לנו ויכוח על הכוונה שהיתה מונחת ביסוד המעשה המיוחד למישהו באותם דברים של ראש הממשלה המנוח. הוויכוח הוא על השיטה: האם למען מטרה טובה נעשו מעשים אשר כשלעצמם יש לפסול אותם?

הנושא, כבוד היושב-ראש, הוא עדין מאין כמוהו. אין איש בישראל שיכול להיות מעוניין בעירעור האמון בצה"ל. אך, מאידך גיסא, אין אנו צריכים להפוך את צה"ל לגוף קדוש, ואת הקצינים לסופר-מנים שאינם יכולים לטעות. הצבא — זה העם; הצבא — זה אנחנו, והעם כולו חייב ורשאי לפקוח עיניו.

ככל שעובר הזמן, כן מתגלים פרטים חדשים, טענות חדשות והאשמות חדשות על המאורעות שקדמו למלחמה. חיוני מאוד, להיגינה הציבורית, לערוך חקירה יסודית, מוסמכת ורצינית, הן לשם גילוי האמת, הן לשם קביעת סטנדרטים ממלכתיים להתנהגות שרים, הן לקביעת התחומים בין צה"ל והממשלה.

אני, כשלעצמי, איני מאמין שיש סכנה, או שיכולה להיות סכנה, של פוטש צבאי בישראל.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
מה אתה מציע להעביר לוועדה?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
אסביר.

אני סבור שהתבררנו באחד הצבאות הממושמיים ביותר. מעטות מאוד המדינות בעולם שבהן הצבא כפוף כל כך לרשות האזרחית. אולם נתגלו תופעות שאותן יש לברר, ולגביהן יש להסיק מסקנות. והן בשני מישורים:

במישור האחד — יש האשמות של דוברי מחנות מנוגדים, איש נגד רעהו, על דיווחים כוזבים של שרים בעניינים של חיים ומוות, בתקופת סכנה עליונה.

מר מיכאל ברי-זוהר, שהיה בזמנו הדובר הרשמי של השר דיין, האשים את השר אבן בכך שהעלים מהממשלה באותה תקופה הודעה של הנשיא ג'ונסון, בה אמר הנשיא ג'ונסון שאין לסמוך על התערבות אמריקאית לפתיחת המצרים. הגשתי בעניין זה שאילתות לראש הממשלה המנוח. לצערי, לא היו התשובות מספקות. עתה מאשים מר גלבוע, שהוא דובר המחנה האנטי-דייני בממשלה, שהשר דיין העלים מהממשלה אינפורמציה חיונית ביותר, והיא, שהתנועה של היחידה המצרית לעבר אילת, ערב המלחמה, לא היתה בעלת מגמה מתקפתית, אלא תגובה על מעשים מסוימים של צה"ל.

האשמות מסוג זה אינן חד-פעמיות. אחרי מיבצע ביירות נתפרסמו האשמות ורמוזים על כך שהשר דיין העלים או מהממשלה פרטים חשובים, שהיו חסרים להכרעה שעמדה על סדרי-יומה של הממשלה, הכרעה שכפי שפורסם נפלה על חודו של קול של שר אחד, השר ורפהטיג, ששינה דעתו על יסוד אינפורמציה שניתנה תוך כדי אותה ישיבת ממשלה.

העלמת עובדות היא חטא חמור ביותר במשטר דמוקרטי. כיום אנו מאשימים את הממשלה כולה,

שאני שותף לדברים שאמר אותם ראש הממשלה בעניין זה.

ועכשיו נשוב לעניין זה שכתב מר גלבוע. שוב, השאלה תהיה, האם האינפורמציה שנמסרה היתה נכונה או לא נכונה, ואותה צריך לשאול את השרים —

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

למה בכלל היה צורך בספר הזה? ישנה צנזורה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אני מתאר לעצמי שמופיעים יותר מתריסר ספרים לשנה בארץ שאינני מבין מה היה צורך בהם.

— יש לשאול את חברי הממשלה. לא קם אחד מחברי הממשלה שיתמוך בדברי מר גלבוע. לו היה קם אחד — היה מקום לברר זאת, אבל לא קם אף אחד.

אותו דבר ביחס ל"מבצע ביירות". אם באמת שר הבטחון מסר אינפורמציה לא נכונה לממשלה, מדוע לא קם בממשלה אף אחד שיטען ששר הבטחון מסר אינפורמציה בלתי-נכונה? כפי שנתפרסם בעתונים, במידה רבה מאוד של אמת, ההצבעה על עניין זה לא היתה פה אחד בממשלה, היו דעות שונות. המתנגדים לדעתו, לו היתה להם טענה אמיתית שהוא מסר אינפורמציה לא נכונה, לא היו נמנעים מלהגיד זאת.

ואחרון אחרון: הצעתו של חבר-הכנסת אבנרי להעביר את העניין לוועדה כדי לבדוק מה אמר פלוגי, הקצין החשוב, אשר את שמו אינני ידע, לד"ר שייב, הנקרא ד"ר אלדד — נו, לו היינו מעבירים לוועדות כל מה שמישהו אמר למישהו אחר, שלא תמיד קיבלנו את דעותיו עד היום הזה — ואינני זוכר שום מקרה שבו נתקבלה דעתו של ד"ר אלדד על הישוב בארץ — אני חושב שזה יהיה ביטול זמן, ואני מציע לדחות את הצעתו של חבר-הכנסת אבנרי.

היו"ר ק. לוז:

נצביע תחילה על שתי ההצעות הראשונות: האחת, הצעת חבר-הכנסת טובי, לקיים דיון על העניין במליאה; והשנייה, הצעת שר המשפטים, להסיר את העניין מעל סדר-היום. אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות זו מול זו.

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה — מיעוט

בעד ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום — רוב

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ק. לוז:

אני מעמיד עתה להצבעה את הצעת חבר-הכנסת אבנרי, להעביר את העניין לוועדה.

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את העניין לוועדה — מיעוט נגד

ההצעה להעביר את העניין לוועדה לא נתקבלה.

הממשלה על נסיגה צבאית משטחים מוחזקים, כתוצאה ממדיניותה המוצהרת. אז עלולות להתעורר בעיות חדשות, ומוטב שנקבע סטנדרטים מראש. אני יכול להסתמך על דברים שפורסמו בימים האחרונים בשם אישיות ציבורית, ד"ר אלדד, שלאחרונה יש לו מהלכים קרובים גם בשלטון. הוא סיפר שדיבר עם קצין בכיר של צה"ל, בירך אותו על כך ש"אתם הכרחתם את הממשלה, ערב המלחמה" לעשות דברים מסוימים, ודרש מהקצינים הבכירים של צה"ל להפר כל פקודה של הממשלה לנסיגה מהשטחים.

כאשר אדם המייצג תנועה ציבורית גדולה, והזוכה לחסות כמעט רשמית של השר הממונה על החסברה, מפרסם דברים כאלה בעתונות הישראלית, — יכולה הכנסת, מוסמכת הכנסת וחייבת הכנסת לערוך חקירה, כדי לקבוע נוהלים ברורים של היחסים בין הצבא ובין הממשלה.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא הייתי מטריד אתכם בדברי שוב, אך כיוון שחבר-הכנסת אבנרי דיבר על שלוש נקודות כאילו היו אלו עובדות, אני חייב לומר כמה דברים פשוטים וברורים.

אמר חבר-הכנסת אבנרי, בהסתמכו על מר בר-זוהר, שהנה שר החוץ מסר אינפורמציה בלתי-נכונה לממשלה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

תחילה, אמרתי שבר-זוהר האשים את שר החוץ.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

והוא מביא את דבריו של מר גלבוע, ששר הבטחון מסר אינפורמציה בלתי-נכונה ערב מלחמת ששת הימים, והוא מזכיר עתונות מבלי לנקוב בשם, בה פורסם ששר הבטחון מסר אינפורמציה בלתי-נכונה ערב "מבצע ביירות".

לו היינו מקבלים את הצעתו של חבר-הכנסת אבנרי והיינו ממנים ועדת חקירה, את מי היו החוקרים שואלים כדי לדעת האם האינפורמציה שנמסרה נכונה או לא נכונה? הוזה אומר, היו שואלים את חברי הממשלה שישבו בממשלה וקיבלו את האינפורמציה ופעלו לפיה, והיא נרשמה בספר הפרוטוקולים הסטנוגרפי של הממשלה.

ביחס לסיפור על שר החוץ — ראש הממשלה ענה דברים ברורים ביותר, שהאינפורמציה שנמסרה על-ידי שר החוץ היתה מדויקת. אם זה לא מספק את חבר-הכנסת אבנרי, אינני יכול לעזור לו. דיונים של הממשלה בענייני חוץ נרשמים בפרוטוקול הסטנוגרפי, והם אינם פתוחים לחבר-הכנסת אבנרי, אלא פתוחים לחברי הממשלה. אני יכול להוסיף ולומר, שראש הממשלה לפני שענה לשאלה, לא זו בלבד שעניין בספר הפרוטוקולים לים והשווה זאת עם הדוקומנטים, אלא ביקש ממני שאני אעשה אותה המלאכה באופן יותר יסודי. ועשיתי זאת. ועם כל הכבוד לראש הממשלה המנוח ולשר החוץ, ייבדל לחיים ארוכים, אני יכול לומר בפה מלא

ה. שאלות ותשובות

הי"ר ק. לוח:

חברי הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ג בטבת תשכ"ט (13 בינואר 1969):

מקורות בני-יורק הפיצו אתמול ידיעות על "תכנית שלום חדשה" של ברית-המועצות, שתהווה "בסיס להסדר כפוי על-ידי ארבע המעצמות".

בקשר לכך אבקש את כבוד השר להשיביני:

מה ידוע לממשלת ישראל על התכנית הנ"ל?

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ד בטבת תשכ"ט (14 בינואר 1969):

ידיעות בעתונות מוסרות לאחרונה על קיומה של תכנית רוסית לכפיית שלום באזורנו.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד כבוד השר, האם נכונות הידיעות?

2. אם כן — לפי מיטב ידיעותי של כבוד השר, מה תכנה?

3. האם דנה הממשלה בתכנית זו?

4. אם כן — מה היא תגובתה?

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ו בטבת תשכ"ט (16 בינואר 1969):

בעתוני העולם ("ניו-יורק טיימס" ועיתונים אחרים) נתפרסמו ידיעות, שלפיהן הציעה ברית-המועצות לארצות-הברית, לבריטניה ולצרפת לשלוח חיילים לשמור על נקודות רגישות בין ישראל למדינות ערב.

האם הובא לידיעת ישראל מברית-המועצות — אם במישרין ואם באמצעות אחת הממשלות הבאות: ארצות-הברית, בריטניה, וצרפת — כי ברית-המועצות הציעה למדינות אלה לשלוח את חייליהן לשמור על נקודות רגישות (כגון שארם-א-שייך) בין ישראל למדינות ערב במסגרת הסכם כפוי של ארבע המעצמות, אם יכון הסכם כזה?

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ו בטבת תשכ"ט (16 בינואר 1969):

בידיעה, שנתפרסמה ב"הארץ" מיום 14 בינואר 1969, נמסר, כי ארצות-הברית מוסרת באותו יום את תשובתה הרשמית על ההצעה הסובייטית האחרונה להסדר במזרח התיכון.

הנני מבקש לדעת:

1. האם תוכן תשובת ארצות-הברית נמסר ליש-ראל?

2. אם נמסרה התשובה — מהי עמדת ממשלת ארצות-הברית לגבי ההצעות הסובייטיות?

חברי הכנסת ד. ארזי שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

אבקש את כבוד השר להשיביני:

1. האם ידוע למשרד החוץ תוכן תשובתה של הממשלה האמריקנית להצעה הסובייטית להשכנת שלום במזרח התיכון?

2. אם כן — האם מוכן השר למסור לכנסת את תוכן התשובה ולהבהיר מה עמדתו לתשובה זו?

חברי הכנסת, בסדר-היום יש עוד הצעה אחת לסדר-היום. אבל לפני שנדון בה, אבקש את שר החוץ לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות של חברי הכנסת. שר החוץ רוצה להשיב תשובה אחת על 23 שאלות. תות. לא בדקתי את כולן. אני מניח שכולן בנושא אחד — דיוני ארבע המעצמות.

1-23. דיוני ארבע המעצמות על הסכסוך במזרח התיכון

חברי הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

בתשובה לשאלתה קודמת שלי הביע שר החוץ התנגדותו להסדר בין המעצמות הגדולות שייכמה על ישראל וארצות ערב. לאור דיווחים נוספים בעתונות הישראלית והבין-לאומית, המדברים על מגעים דחופים הנעשים בימים אלה בין ברית-המועצות, אנגליה, צרפת וארצות-הברית, במגמה כזאת או דומה לה, אבקש את כבוד השר להשיביני:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד שר החוץ, האם חל שינוי בגישת המעצמות מאז התשובה שניתנה כמדויק?

2. האם נערכו ביורדים עם ישראל בקשר לאפשרות של כפיית הסדר באזור?

3. אם כן, עם מי נערכו הביורורים?

4. מה היו ההצעות ותוכן הפניות לישראל?

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

ב"מעריב" של יום 3 בינואר 1969 נמסר, כי ברית-המועצות הגבירה את תעמולתה בארצות-הברית, במגמה לשכנע את המעצמות הגדולות להצטרף אל המאמצים למען כפיית פתרון על הצדדים בסכסוך המזרח התיכון. הנני מבקש לדעת:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. האם הגיבה ממשלת ישראל על יזמה סובייטית זו?

3. אם כן — מה היתה התגובה?

חברי הכנסת ד. לוי שאל את שר החוץ ביום כ"ג בטבת תשכ"ט (13 בינואר 1969):

בכתבה של כתב "אובזרוור" הלונדוני ממוסקבה נמסר, כי ברית-המועצות הציעה למעצמות המערב להציב כוח בין-לאומי לשמירת השלום משני עברי הגבולות בין ישראל ומדינות ערב.

אודה לכבוד השר אם ישיביני:

1. הנמסרו לידיעת ממשלת ישראל פרטי תכנית זו?

2. אם כן, מה הן פרטי תכנית זו שיוזמתה במוסקבה?

3. האם קבעה ממשלת ישראל עמדתה לתכנית הנ"ל?

הנני מבקש לדעת:

1. האם הודיעה לישראל מעצמה כלשהי, מבין השלוש המקיימות יחסים עם ישראל, על כוונתה להשתתף בשיחות אלה?
2. אם לא נמסרה הודעה — האם ביררו נציגי ישראל אצל אחת משלוש המעצמות הנ"ל, אם קיימת כוונה מצדן להשתתף בשיחות מעין אלו?
3. אם נערך בירור כלשהו — מה היו תוצאותיו?

חברי-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום י"ז בשבט תשכ"ט (5 בפברואר 1969):

בעתון "הארץ" מיום 31 בינואר 1969, המוסר על פגישתו הצפויה של השגריר רבין עם שר החוץ האמריקני החדש, ויליאם רוג'רס, מובעת דעה בשם משקיפים כי ארצות-הברית עלולה להסכים לפגישה המוצעת בין ארבע המעצמות, לדיון בשאלת המזרח התיכון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד כבוד השר, האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מה היא גישתה של ארצות-הברית לשאלת כינוס ארבע המעצמות, כפי שנמסרה לנציגיה הרשמיים של ישראל?
3. אילו אמצעי הסברה נוקטת ישראל כנגד הסכמה אפשרית של ארצות-הברית לכינוס ארבע המעצמות לדיון בשאלת המזרח התיכון?

חברי-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ז בשבט תשכ"ט (5 בפברואר 1969):

ידיעה בעתון "הארץ" מיום 4 בינואר 1969 מוסרת, כי ארצות-הברית החליטה להיענות בחיוב להצעת צרפת לכינוס ארבע המעצמות, לדיון בשאלת המזרח התיכון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נמסר על כך רשמית לנציגות ישראל בווינגטון?
2. מה היתה תגובת הממשלה לתשובה שניתנה על-ידי ארצות-הברית לצרפת?

חברי-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום כ"ב בשבט תשכ"ט (10 בפברואר 1969):

בידיעות, שהתפרסמו בעתונות, נאמר כי נשיא ארצות-הברית נתן הסכמתו להשתתפות ארצות-הברית בשיחות בין ארבעת המעצמות הגדולות במסגרת האו"ם, כדי לסייע להשגת הסכם במזרח התיכון.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם חובא הדבר לידיעת משרד החוץ בצינורות הדיפלומטיים הרגילים?
2. מה פעולת משרד החוץ בנדון?

חברי-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

בעקבות החלטת נשיא ארצות-הברית להיענות להצעת צרפת לערוך כנס של ארבע המעצמות לדון בבניית המזרח התיכון, אבקש את כבוד השר להשיבני:

חברי-הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

הריני מתכבד לשאול:

- א. האם הודיעה ממשלת צרפת לממשלת ישראל בדבר פנייתה לממשלות ארצות-הברית, בריטניה וברית-המועצות לקיים התייעצויות בין ארבע המעצמות על המשבר במזרח הקרוב?
- ב. מהו התוכן המדויק של ההצעה הצרפתית?
- ג. האם הגיבה ישראל על ההצעה הצרפתית, ואם כן — מה היתה התגובה?
- ד. מה תגובתן של אותן ממשלות שאליון הפנתה צרפת את הצעתה?

חברי-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

האם העבירה ממשלת צרפת לידיעת ממשלת ישראל את ההצעות שהגישה לשלוש המעצמות הגדולות האחרות?

אם הועברו הצעות אלה לישראל — מה הן?

חברי-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ג' בשבט תשכ"ט (22 בינואר 1969):

לאור היזמות שנוקט נשיא צרפת, שארל דה-גול, לכפיית הסדר באזורנו, הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם פנתה ממשלת צרפת לישראל בקשר לזימות אלו?

2. אם כן — מה היתה צורת הפנייה?

3. מה היתה תגובת ישראל?

חברי-הכנסת ד. לוי שאל את שר החוץ ביום ג' בשבט תשכ"ט (22 בינואר 1969):

יומיים לאחר שדחתה וושינגטון באורח ברור כל פתרון, שאין עמו הסכם בין הצדדים באזורנו, הציעה צרפת הצעה חדשה שעיקרה כינוס ארבע המעצמות כדי לכפות פתרון.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם נמסרה למשרד החוץ התכנית הצרפתית?
2. אם כן, מה הם פרטי התכנית הזאת כפי שנמסרה?
3. האם הגיב משרד החוץ על ההצעות הצרפתיות?
4. אם כן, מה היתה תגובת משרד החוץ?

חברי-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969):

האם הודיעה ממשלת ארצות-הברית לישראל, אם כוונתה להיעתר להצעה הצרפתית ולהשתתף בהתייעצויות בין נציגי ארבע המעצמות הגדולות, ומועצת הבטחון, בנושא הסכסוך הישראלי-ערבי?

חברי-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ט"ו בשבט תשכ"ט (3 בפברואר 1969)

סוכנות הידיעות הצרפתית (סי"צ) הודיעה ביום 30 בינואר 1969 ממקורות במרכז האו"ם, כי עומדות להיפתח שם בעוד ימים מספר שיחות דיפלומטיות בין נציגי ארבע המעצמות הגדולות בנושא המזרח התיכון.

מדינות המיוצגות ייצוג קבע במועצת הבטחון. מא נוסחו השאלות האלה, הובעה עמדת ישראל באמצעות הודעת הממשלה מיום 30 במארס 1969 ונאומי ראש הממשלה מיום 17 במארס 1969 ומיום 5 במאי 1969. כל ההגדרות האלה קיימות ושדירות ולא נדרש דבר המחייב שינוי בתכנון או ברוחן.

מטרת ההתייעצויות, כפי שהיא מוגדרת באוניונו על-ידי נציגי מדינות ידידותיות, היא לברר אפשרות של ניסוח קווים מנחים, שאם תבוא עליהם הסכמת ארבע הממשלות, יימסרו לשגריר יארינג על מנת שיוציא אותם לעיון של ממשלות האויזר. ממשלת ארצות-הברית מוסיפה כי אין לנהוג כפייה כלשהי באשר, בדברי נשיא ארצות-הברית, "חלפה התקופה עת אפשר היה למדינות גדולות להכתיב למדינות קטנות בבעיות הנוגעות לענייניהן החיוניים". כן בולט בעמדה המוצהרת של ארצות-הברית העקרון, כי אין לצפות או לדרוש נסיגת כוחות אלא בהקשר של הסכם שלום חוזי ומחייב, שייחתם על-ידי ישראל וכל מדינה ערבית. כידוע לחברי הכנסת, סבורה ארצות-הברית לפי הודעתה תיה האחרונות, כי לא ייתכן להגיע להסכם בלי משא-ומתן ישיר בשלב מסוים. אשר לברית-המועצות, הרי מעולם לא הסתלקה מן המדיניות המוגדרת בתכנית שהגישה בווינגטון ב-30 בדצמבר ושעליה מסדתי סיכום בכנסת בראשית 1969.

עד כאן מסדתי תמצית העובדתית של עמדות שתי המדינות הללו, כפי שהן מגדירות אותן. בריטניה טוענת כי אין לבצע סעיפים נפרדים של החלטת מועצת הבטחון כל עוד לא יחול הסכם על כולם במסגרת של כינון השלום. בזמן האחרון לא היו הודעות חדשות על עמדת ממשלת צרפת.

בשיחותי בווינגטון הבעתי את עמדת ישראל לגבי מהלכי ההתייעצות המוצעים, לפי העקרונות והגיי-מוקים שבאו בינתיים על בסיסם בהודעות הממשלה ובהחלטות הכנסת. ישראל גורסת כי אין לפטור את ממשלות האויזר הריבוניות מאחריותן לעיבוד תנאי השלום לפי העקרונות הבין-לאומיים המקובלים, תוך משא-ומתן שיוביל להסכמים אשר יגובשו בחושים חתומים. דווקא אלה שמקבלים עכשיו את עקרון המשא-ומתן ישיר כעניין הכרחי בשלב מסוים, והדוגלים בהסכם ומתנגדים לכפייה, צריכים על-פי ההגיון לצעוד צעד חשוב קדימה ולהבטיח כי המשא-ומתן יהיה חפשי ובלתי-נפגע מראש על-ידי הגדרות מגבילות. ממשלות מחוץ לאויזר אינן זכאיות לכתוב בשביל ישראל וממשלות ערביות את סעיפי הסכמיהן; או לקבוע את גבולותיהן; או להגדיר מראש כיצד תתרום כל מדינה לפתרון בעיית הפליטים.

כאשר תגיע שעת המשא-ומתן—וסופה להגיע, במקדם או במאוחר—תהיה שעה כה חשובה וגורלית, שיהיה זה טראגי ממש אם יינטל ערכה ויקפחו סיכוייה על-ידי הגדרות מגבילות שייקבעו בחוץ לפני עצם פתיחתו של המשא-ומתן. עצם קיומו של משא-ומתן כחוויה ממשית עתיד לפתוח מסילות חדשות של מחשבה ודמיון בלב המשתתפים בו ולהביא את צרכי השלום ההדדיים על מלא ביטחים.

על כן מדגישים נציגי ישראל בכל דברי הסברתם כי על גורמי חוץ להפעיל את השפעתם למען משא-

1. האם נמסרה על כך הודעה רשמית לשגרירות ישראל בארצות-הברית?
2. מה היה תכנון?
3. על יסוד מה משמיע משרד החוץ דיווחים אופטימיים ביחס לתוצאותיהן האפשריות של שיחות אלו לגבי ישראל?

חברי הכנסת. י. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

ארצות-הברית הודיעה אמש על היענותה להזמנת צרפת להשתתף בפגישת ארבע המעצמות (במסגרת מועצת הבטחון) לדיון על המזרח התיכון. בקשר לכך הודיע שגריר ישראל בווינגטון בשידור ב"קול ישראל" ש"אינו מאושר מכך".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה פעולת משרד החוץ בנדון?

חברי הכנסת. נ. פלד שאל את שר החוץ ביום ו' באדר תשכ"ט (24 בפברואר 1969):

הריני מתכבד לשאול:

1. האם הושגה הסכמה בפגישות הדו-צדדיות בין נציגי ארבע המעצמות, המתקיימות במסגרת ההכנות לפגישת נציגי ארבע המעצמות בענייני המזרח התיכון, ואם כן—מה הם עיקרי ההסכמה?

2. מתי צפויה פגישת ארבע המעצמות בנושא המזרח התיכון?

3. האם הושפעו וכיצד הושפעו תכניות פעולתו של השגריר יארינג מפעולות המעצמות הגדולות במסגרת התכנית הצרפתית?

4. מתי צפוי ביקורו של השגריר יארינג באזורנו?

חברי הכנסת. א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

1. האם הגישה ארצות-הברית גם לישראל את ההצעות שהגישה לשלוש המעצמות הגדולות לקראת כינוס נציגי ארבע המעצמות הגדולות לדיון בשאלת המזרח התיכון?

2. מה הן הצעות ארצות-הברית שהוגשו לשלוש המעצמות הנ"ל?

חברי הכנסת. נ. פלד שאל את שר החוץ ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

הריני מתכבד לשאול:

1. האם מקבלת ישראל רשמי אינפורמציה על מהלך הדיונים של נציגי ארבע המעצמות במועצת הבטחון, הדנים במשבר במזרח התיכון?

2. אם התשובה חיובית—מה הם עיקריה של אותה אינפורמציה?

חברי הכנסת. א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ו' באייר תשכ"ט (24 באפריל 1969):

האם מקבלת ישראל דיווח שוטף על דיוני ארבע המעצמות?

שר-החוץ. א. אבן:

שאלות מרובות אלו נדונות בהתייעצויות המתקיימות במרכז האו"ם ובווינגטון בין נציגי ארבע

שום ממשלה ערבית לא הציעה לנו הסכם חוץ, הסכם מדגם ההצהרה המשותפת של ברית-המועצות ויאפן, או כל שלום אחר. שום ממשלה מחוץ לאיזור לא מסרה לנו על קיום של סיכוי כזה, וממילא לא קיבלה הממשלה שום החלטה המתייחסת להצהרה המשותפת מסוג ההסכם ברית-המועצות-יאפן 1956. שום נציג מוסמך של המדינה בחוץ-לארץ לא קיבל הוראה המסמיכה אותו להתבטא לכאן או לכאן על צורת חוזה שחתמו עליו ראשי ממשלות ברית-המועצות ויאפן. סיכומי של דבר, הואיל ולא מוצע לנו שום נוסח של חוזה, טרם קיימה הממשלה דיון על סוג זה או אחר של חוזה. עמדת ישראל היא שהמסמך, שבאמצעותו ייכון השלום, צריך להיות חוזה שלום.

הי"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

יש לי כמה שאלות נוספות. אני מציע שאשאל אותן אחת אחת, כדי לתת לשר אפשרות להתייחס אליהן. השאלה הראשונה: האם אין סתירה בין הסיבות של הודעתך עכשיו, אדוני שר החוץ, לבין התחלתה? אם המעצמות מכרזות שאין כוונתן לכפייה ואין כוונתן להסדר כפוי, כי אם להיפך—לעיבוד פרטים שיונחו לפני האו"ם ויועברו על-ידי השגריר יארינג לצדדים על-מנת להשיג את הסכמת הצדדים, מה טעם לפי זה להסיק את המסקנה שישאל צריכה מראש לפסול כל יומה כזה, כפי שעשתה השבוע גם ראש הממשלה, וכפי שעשית אתה לפני הגע?

שר-החוץ א. אבן:

אינני מקבל כי יש סתירה כזאת. אנו מתנגדים לא רק לכפייה, אלא גם לקביעה מראש של הסכם שצריך לקום בינינו לבין ממשלות ערב. לאמור, אנו מתנגדים לכך שגורם מחוץ לאיזור יאמור מצד אחד: עליכם לנהל משא-ומתן ולהגיע לידי הסכם, ומצד שני יאמר: אולם אנו רוצים שתגיעו להסכם לפי א'—ב'—ג'. מי שיקבל את המושג של משא-ומתן, צריך לקבל מושג של משא-ומתן חפשי, שלא יהיה מוגדר מראש—non prejudicial. על כן אנו מביעים את התנגדותנו לכל העסק לחייב מראש (to prejudice) את המשא-ומתן לפני ניהולו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

לפי זה, כבוד שר החוץ, האם אין מקום, לפי התפיסה של ממשלת ישראל ומשרד החוץ, שהדבר יתבצע בשני שלבים? הדין, יזמת המעצמות בהמשך לשליחות יארינג כשלב ראשון, וכשלב שני—משא-ומתן פנים אל פנים בהשתתפות המעצמות, על מנת ששני הצדדים יסתייגו, בתנאי—והבנתי שזוהי כוונת האמריקאים—שהדברים שייקבעו בשלב הראשון ייקבעו על דעת הצדדים תוך התייעצות עם הצדדים, כאשר ברית-המועצות מופיעה לכאורה כמייצגת צד אחד ואילו ארצות-הברית כמתייעצת ומייצגת את עמדות הצד השני.

שר-החוץ א. אבן:

גברתי היושבת-ראש, הערה לסדר. קמתי כדי להסביר מה עושה משרד החוץ ומה אומרים נציגי

מתן ישר והסכם בין הצדדים, תוך הבהרה כי מדינות זאיור עצמן, מכוח ריבונותן, אחיותן הבין-לאומית ייעודן האזורי המשותף, חייבות לנהל משא-ומתן חפשי ולהגיע לידי הסכמים עצמאיים. השלום במזרח התיכון צריך להיכתב על-ידי ממשלותיו ועמיו. ברור במיוחד כי כל הצעה, הכוללת מרכיב סובייטי, על ברכה תהיה חסרת איוון, בלתי-מתקבלת על הדעת, אשר ברית-המועצות יזמה את משבר 1967 ולא טעה את הקו העקבי של התנכרות לבטחון ישראל והזדהות עם עמדות יסודיות של ממשלות ערב.

נציגנו מזכירים עוד, כי אין להניח או לצפות ששום מדינה, ולו גם הידידותית ביותר—מייצגת או תייצג במלואה את מדיניות ישראל לבני בטחונה החיוניים. יוצא כי בהתייעצויות הנוגעות לעניינים חיוניים של ישראל אין עמדת ישראל יכולה להיות מיוצגת.

על כן ראתה ממשלת ישראל להבהיר באמצעות נציגיה בצורה עקיבה ונחושה, כי לרגל זכרונותינו וקרבותינו בעבר ולמען חפץ השלום העו את לנו, החלטנו לחתור—והי מה—רק לשלום-אמת, שכל סעיף פיו ותנאיו יהיו נובעים מהסכם חפשי, שיהיה מלאכת ידיהן ופרי רוחן של מדינות האיזור. זוהי עמדה סבירה, הגיונית, נאורה ומתונה. ראייה לכך—אין מדינה בעולם או בתולדות הדור שהסתפקה, כשהעניין נגע לה, בפתוח ממה שישאל עומדת עליו: שלום אמת; שלום מלא; שלום מוסכם; ומכאן—שלום איתן ויציב. המפתח לפתרון משבר המזרח התיכון הוא להפעיל עקרונות, שהופעלו בתחומים אחרים של חיים בין-לאומיים, ולא להיתפס להסדרים משונים, חריגים ובלתי-תקינים.

כמה מן השאלות נוגעות לעניין הקרוי כפייה. כמה מדינות המשתתפות בהתייעצויות התבטאו נגד עצם הרעיון של כפייה. ממשלת ישראל מסכימה להודעות אלו. היא סבורה כי בכוחה ובזכותה להבטיח כי לא יוגשמו פתרונות שאינם מקובלים עליה ואינם הולמים את צרכיה וחובותיה. עמידתנו במערכות המדיניות בשנתיים האחרונות מאלפת מבחינה זו. אנו מחזיקים מעמד לא רק כדי לשמור על הבטחון אלא גם כדי לקדם את השלום.

בתשובתי זו נגעת בסעיפים שהועלו בשאלות. כאמור, כל הכלול בהודעות הממשלה לפני הכנסת בחדשי מארס ומאי שריר וקיים.

הי"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת פלד.

נתן פלד (המערך, עכדה—מפ"ם):

אני מבקש לדעת: האם במהלך הדיונים והמגעים עם ממשלת ארצות-הברית הציעה ממשלת ארצות-הברית לממשלת ישראל חוזה שלום נוסח חוזה יאפן-ברית המועצות, והאם נכון הדבר שממשלת ישראל דחתה את ההצעה?

שר-החוץ א. אבן:

אני מגיב כי השואל הנכבד מתייחס למסמך החתום על-ידי ראשי ממשלות ברית-המועצות ויאפן באוקטובר 1956, עת סיימו את המלחמה, כונו שלום-קבע וקבעו יחסים דיפלומטיים, לכללים ותרבותיים.

חוברת כ"ה, ישיבה ת"א
- שאילתות ותשובות (אבן, סנהדרא, אבנרי, מיקוניס) -

דורה של השאלות הנוספות וצועדים עוד צעד לרוקן או כל המעשים הפרלמנטריים מתכנם.

הי"ר ט. סנהדרא:

חבר הכנסת אבנרי, ביחס לשאילתה הראשונה, המ"קורית, קיבלת תשובה כוללת. לגבי שאילתה נוספת יכול השר, אם הוא רוצה, לענות עליה, ויכול הוא לבקש להמציא אותה בכתב ולענות עליה אחר כך. היור והפעם היתה התשובה כוללת לשאילתות רבות, ל-3? שאילתות, אני חושבת שלמען הבהירות מוטב שתגישי שאלותיך בכתב. אני רוצה לשמוע את דעת השר בעניין זה.

שר החוץ א. אבן:

גברתי היושבת-ראש, על-ידי עצם ההסכמה לכלול את כל השאילתות במסגרת אחת הודה יושב-ראש הכנסת, אחרי עיון, כי למעשה השאלות הללו חד הן. למעשה נשאלתי עשרים ושלוש פעמים. אם קיבלנו ידיעות על התייעצויות ארבע המעצמות, מה העמדה הכללית של המעצמות ומה התגובה של ישראל על המהלך הזה ועל העמדות הללו. על זה עניתי כפי שעניתי במסגרת השאילתות. על כן, אינני סבור שעושים את העניין פלסטר על-ידי הנוהג הזה. היפוכו של דבר. לענות בנפרד על עשרים ושלוש שאילתות שהן נפרדות אך למעשה הן זהות - אני סבור שדבר כזה היה עושה את המוסד הזה של השאילתות פלסטר.

הי"ר ט. סנהדרא:

חבר הכנסת אבנרי, אני מקווה שברגע זה אתה מקבל את התשובה, ותנסח את השאילתות הנוספות בכ"ת, ואני בטוחה שכבוד השר יענה לך עליהן.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, אם זאת פנייה לחבר כנסת שניקוט גישה מסוימת - הרי זה דבר אחד. אם זאת הכרעה של היושב-ראש - הרי זה דבר אחר לגמרי. אם אני מבין זאת כפנייה -

הי"ר ט. סנהדרא:

כן.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

- - אני מוכן בהחלט לנסח את הדברים בשאלות נוספות כדי לתת לשר החוץ אפשרות לעיין בדברים ביתר כובד-ראש.

24-26. פגישת נציגי ישראל ולבנון

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

עתון "ידיעות אחרונות" מיום 6 בינואר 1969 מוסר, כי נציגים ישראלים ולבנוניים נפגשו כמה פעמים בימים האחרונים לאורך הגבול המשותף בין שתי המדינות, בנסיון למצוא דרכים להפגת המתח בין שתי הארצות.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם כן - מה דובר ומה סוכם בפגישות אלה?

ישראל במלואי תפקידים כנציגי משרד החוץ, כי זו המסגרת של השאילתות: חבר כנסת 'שואל, מה עושה או מה אומר המשרד או השר בתחום המופקד לאחריותו. על זה עניתי שמשרדי פועל כלהלן, ואנו מסבירים את הדברים כלהלן.

חבר הכנסת הנכבד הציע כמה הצעות מדיניות. אם יואיל לכתוב לי מכתב ולהציע הצעותיו, אשמח להתייחס להצעותיו, אך אינני מסכים - וזה בכפוף להכרעתי - אינני סבור שזאת שאלה נוספת על עבודת משרדי.

הי"ר ט. סנהדרא:

אני מקווה שחבר הכנסת אבנרי מקבל את ההצעה. אם יש לך שאילתות נוספות, הואילה נא להמציא אותן בכתב.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

מוכן שחוסר תשובה - אף זו תשובה. שאלתי הבאה לשר...

הי"ר ט. סנהדרא:

הבינתי שזה מכוון לכל יתר השאילתות. כבוד השר ענה במרוכז על כל השאילתות. אתה יכול להגיד לאיזו שאילתה אתה מתייחס אם אתה עכשיו רוצה לשאול שאלתך? אתה יודע לאיזה מספר שאילתה?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

לשאילתה מספר 6577. הייתי רוצה לשאול את כבוד השר, האם חלה לאחרונה, לפי דעת משרד החוץ, תווה משמעותית בעמדות ברית המועצות בכיוון של ריכוך עמדתה האנטי-ישראלית, כגון במכתב של השגריר מאליו למזכיר הכללי של האו"ם, מאמרים מסויימים נגד אירגוני הטרור בעתונות הסובייטית ומעשים אחרים של ברית המועצות?

שר החוץ א. אבן:

השואל הנכבד מתייחס לכמה התרחשויות שהיו אחרי ניסוח השאילתות שעניתי עליהן. אם יואיל לשאול אותי מה פעל משרדי לגבי מדיניות ברית המועצות בשבועיים האחרונים, אשמח להשיב על כך.

הי"ר ט. סנהדרא:

אני חושבת שבוה סיימנו, אדוני. היתה כאן תשובה כוללת על הריבה שאילתות, ולך, חבר הכנסת אבנרי, היו שבע שאילתות. יהיה זה מאוד קשה להתייחס בצורה כזאת לדברים. יהיה פשוט יותר וברור יותר אם תוסיף את השאילתות הנוספות בכתב ותקבל עליהן תשובה.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, הערה לסדר. הרשימי נא להביע דעה. יכול שר לקחת חמישים שאילתות של חמישים חברי כנסת ולפי נוהג זה לפטור את עצמו מן הצורך בשאלות נוספות. השאלות הנוספות באות להב"היר דברים המתייחסים לשאילתה מסויימת. למשל, יש כאן שאילתה המתייחסת להצבת כוחות זרים על אדמת ארץ-ישראל. אני רוצה לשאול לגבי זה שאלה נוספות. אני חושב שאם לא כן, אנו עושים פלסטר מכל הפרוצ-

27-31. חידוש שליחותו של**הד"ר יארינג**

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום כ"ה בטבת תשכ"ט (15 בינואר 1969):

מקורות ערביים שונים מפרסמים תאריכים שונים בקשר לתחילת שליחותו של הד"ר ג. יארינג בסיבובי שיחותיו הבאים.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. מתי עומד הנ"ל לחדש את פעילותו.

2. היכן יקבע את מקום מושבו?

3. האם בהמשך שליחותו יתחיל השגריר בשיחות חדשות, או שימשיך על בסיס הדעות ששמע בשלבים הראשונים?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

1. האם הודיע השגריר יארינג לישראל מתי בכוונתו לחדש את פעילותו באזור?

2. אם הודיע – מתי?

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969):

הריני מתכבד לשאול:

1. מתי יחדש השגריר יארינג את פעילותו הרצופה?

2. היכן יתקיימו מגעיו של השגריר יארינג עם נציגי מדינות האזור?

3. האם יחולו שינויים בשיטת מגעיו של השגריר יארינג עם הצדדים?

4. מתי צפויה פגישה נוספת של שר החוץ עם השגריר יארינג?

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ז בשבט תשכ"ט (5 בפברואר 1969):

עם תום סיבוב השיחות, שמנהל ד"ר יארינג בניו-יורק, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם קבע ד"ר יארינג נוהלים חדשים לשיחות שהוא מתכוון לחדש בקשר למצב באזור?

2. אם כן – מה הם הנוהלים הללו?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

האם הודיע ד"ר יארינג לנציגי ישראל מה הן הסיבות שהגיעו להפסיק "לעת עתה" את שליחותו במזרח התיכון?

אם העלה את גימקיו, מה היו הגימקיו?

שר-החוץ א. אבן:

כל השאלות נוגעות לנושא אחד.

השגריר יארינג הודיע לפני שבועות אחדים על כוונתו לשוב למסקבה תוך עמידה לרשות ממשלות האזור בשלב מאוחר יותר.

היה מוסכם לפני כן ביני לבין השגריר יארינג כי לאחר שממשלות ישראל, מצרים וירדן יסחו תשובות על שאלות, שהגיש להן בתחילת חודש מארס, יתקיימו

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר החוץ ביום י"ח בטבת תשכ"ט (8 בינואר 1969):

כתבי "רויטר" ו"יו.פי" מוסרים כי נציגים ישראליים ולבנוניים נפגשו כמה פעמים בימים האחרונים לאורך הגבול המשותף בין שתי המדינות, בניסיון למצוא דרכים להפגת המתח בין שתי המדינות.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. הנכונה הידיעה דלעיל?

ב. האם הוזהרה ממשלת לבנון מפני החרפת המצב בגבול?

ג. מה הסיבה שממשלת ישראל אינה פונה בנושא זה למועצת הבטחון?

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י"ח בטבת תשכ"ט (8 בינואר 1969):

סוכנויות הידיעות הודיעו היום כי נציגים ישראליים ולבנוניים נפגשו כמה פעמים בגבול המשותף שבין שתי המדינות ודנו בדרכים להרגעת המצב.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. אם כן, מי נפגש עם מי וכמה פעמים נפגשו?

3. מה סוכם בפגישות הללו?

שר-החוץ א. אבן:

1. נציגים ישראליים ולבנוניים נפגשים מדי פעם במסגרת בלתי-פורמלית בהתאם לצרכים ולנסיבות, לשם הבהרת עניינים הקשורים בשמידת הפסקת האש.

2. בתשובה לשאלה ב' בשאלתה של חבר-הכנסת לוי – ישראל פתחה למועצת הבטחון כמה פעמים באיגרות בקשר למצב הפסקת האש עם לבנון.

כן דרשה ישראל ב-29 בדצמבר 1968 כינוס דחוף של מועצת הבטחון לדיון בהפרות השונות של הפסקת האש משטח לבנון, ובמיוחד בקשר להתקפות על התעופה האזרחית הישראלית.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

היה סקר דעת-קהל בלבנון, המראה על עלייה בקרב הרוצים שלום עם ישראל. רציתי לשאול: האם קיימת אפשרות, והאם כבוד השר רואה אפשרות כזאת, של שלום נפרד בין לבנון וישראל?

שר-החוץ א. אבן:

אני מקדם בברכה כל גילוי של רצון שלום במדינה ערבית כלשהי. זה לגבי דעת-הקהל. ומאלפת היא העובדה שהנתונים הללו התפרסמו באחת המדינות הערביות המועטות אשר בהן דעת-הקהל יכולה להתבטא. שליחותו של השגריר יארינג נוגעת גם ליחסים בין ישראל ולבנון, וממשלת לבנון יודעת כי ישראל מוכנה לכונן עם לבנון שלום-קבע במסגרת של חוזה שלום. ולדעתי, אין בעיות מהותיות מתעוררות בהקשר זה. דווקא כאן, לרגל המצב השונה בגבול בין לבנון וישראל ולרגל העובדה שלבנון לא השתתפה במלחמת ששת הימים, כל מה שחופץ הוא הרצון לכונן שלום. התוכן לא היה מעלה בעיות חמורות.

Homicide volontaire, על-פי סעיף 299 לקודקס החוק הפלילי היווני; (ב) גרימת חבלה גופנית — Coups et Blessures, על-פי סעיף 308 לקודקס האמור; (ג) פגיעה בבטחון ההובלה בקווי תעופה — Perturbation à la sécurité des communications aériennes, על-פי סעיף 291 לקודקס האמור; (ד) נשיאת נשק שלא כחוק — Portée d'armes illégales, על-פי החוק היווני מס' 286/1914.

החקירה המוקדמת טרם נסתיימה.

2. לא ידוע לי על מגעים כאלה.

3. התשובה חיובית.

33. פעולתה של ממשלת ביירות להגברת החרם הכלכלי על ישראל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ג' בשבט תשכ"ט (22 בינואר 1969):

דיעה בעתון "מעריב" מיום 21 בינואר 1969 מוסרת כי ממשלת ביירות פועלת עתה לחידוק החרם הכלכלי הערבי הכל-עולמי נגד ישראל.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד השר, האם נכונה הידיעה?

2. אם כן — אילו אמצעי-נגד כלכליים והסברתיים נוקטת ממשלת ישראל במישור הבין-לאומי, כדי למנוע את מדינות האויב מלהגשים את מזימתן?

שר-החוץ א. אבן:

1. אין בידיעה זו משום יוצא דופן לגבי הפעילות הרגילה של לשכות החרם בארצות ערב.

2. ממשלת ישראל פועלת בצורה שוטפת נגד איומי פעולות החרם הערבי בכללו.

34 — 37. עמדת הממשל האמריקני החדש בשאלות המזרח התיכון

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ט"ז בשבט תשכ"ט (4 בפברואר 1969):

בעקבות ישיבת המועצה לבטחון לאומי בארצות-הברית, שדנה בענייני המזרח התיכון, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נמסרה לישראל הדעה רשמית, בעקבות ישיבה זו, על עמדתה של ארצות-הברית בענייני המזרח התיכון?

2. אם כן — האם יש שינוי כלשהו בעמדתה המוצהרת של ארצות-הברית לענייני המזרח התיכון, בעקבות ישיבה זו?

3. האם יוכל שר החוץ למסור אינפורמציה בנדרון לבית?

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ט"ז בשבט תשכ"ט (4 בפברואר 1969):

בעקבות פגישתו של שגריר ישראל בארצות-הברית, מר יצחק רבין, עם שר החוץ החדש של אר-

בירוריים והבהרות נוספות על יסוד אותן תשובות. אך לרגל החלטתן של ארבע מדינות לטפל בסוגיה זו הופסקה פעולתו של השגריר יארינג, ומהלכי הברירה בין ממשלות האזור, שעמדו להתקיים, עוכבו או בוטלו.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה — כוח חדש):

האם אמר השגריר יארינג לממשלת ישראל, כי יחדש את שליחותו רק אם יגיעו ארבע המעצמות לכלל הסכם?

שר-החוץ א. אבן:

הוא לא קבע עמדה כה מפורשת, אך נתן לי להבין, שאם אחד הצדדים יודקק לו, יצטרך לדאוג את עצמו חייב לבוא בדברים עם אותו צד שרוצה להתייעץ עמו. אך דעתו היא, וזוהי השתקפות הדעה שהביעה מזכיר האו"ם, כי למעשה, אם גם לא להלכה, ההתייעצויות בין נציגי ארבע המדינות אינן משמשות מסגרת נוחה להמשך פעולתו של יארינג, ולמעשה ההחלטה הזאת של ארבע המדינות לקיים התייעצויות אלה הביאה ממילא לידי הפסקת פעולתו של יארינג.

זוהי אחת מנקודות הביקורת שגם אנו מתחנו על אותה יזמה של ארבע הממשלות.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

האם מתפרש מכאן, כי למעשה הפסיק השגריר יארינג את שליחותו ולא ישוב אליה?

שר-החוץ א. אבן:

ההגדרה המוסמכת היא, שהוא קבע הפסקה, אך לא הפסיק את שליחותו לצמיתות. הוא משתמש במונח "suspended" עד שהנסיבות יהיו נוחות לחידוש השליחות. אולם האחריות, המוטלת עליו מטעם מועצת הבטחון בהסכמת מדינות האזור, בעינה עומדת, והוא לא התפרק מאחריות זו, וגם אנו לא ביקשנו לפטרו ממנה.

32. הליכים משפטיים נגד הטוריסטים שניסו לפוצץ את מטוס "אל על" באתונה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ב' בשבט תשכ"ט (21 בינואר 1969):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד השר, אילו הליכים משפטיים ננקטים ביוון כנגד הטוריסטים שניסו לפוצץ את מטוס "אל על" באתונה?

2. לפי מיטב ידיעותיו של שר החוץ, האם קיימים מגעים בין ממשלת יוון לבין ממשלות ערביות לשם שיחזור החבלנים?

3. האם משתתפת משפחת המנוח ליאון שירדן כצד אזרחי בתביעה?

שר-החוץ א. אבן:

1. מתנהלת חקירה מוקדמת על-ידי שופט-חוקר, ובה מואשמים החבלנים באלה: (א) רצח —

שר-החץ א. אבן :

בינתיים אמנם הגעתי למגרש אחר, אך התשובה היא, כי ממשלת ישראל מתייחסת בחיוב לשליחות זו. אנו רואים בשליחותו של יארינג את המסגרת המוסמכת היחידה, המביעה את העניין הבין-לאומי בקידום הסכם השלום במזרח התיכון.

38. צעדי מצרים למניעת אספקת**מטוסי ה"פאנטום" לישראל**

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החץ ביום ל' בשבט תשכ"ט (18 בפברואר 1969):

עתון "ידיעות אחרונות" מיום 14 בפברואר 1969 מוסר, כי נשיא מצרים, נאצר, פנה לנשיא ניקסון בבקשה לעכב אספקת מטוסי ה"פאנטום" לישראל.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם ידוע לשר החץ על פנייה כזו מצד נשיא מצרים לנשיא ארצות-הברית?

2. אם כן — הידוע לשר החץ מה היתה תשובת הנשיא ניקסון לפנייה זו?

שר-החץ א. אבן :

מניעת גשק מישראל היא מן היעדים המדיניים הידועים של ממשלת מצרים. אין בדעתי לגלות אם ידועות לי פנייה מסויימת של נשיא מצרים אל נשיא ארצות-הברית בנושא זה ותשובת נשיא ארצות-הברית על פנייה כזאת. אך הסכם ה"פאנטומים" מתבצע לפי סעיפיו.

39. ביקורו של הסנטור האמריקני**סיימינגטון בארץ**

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החץ ביום ל' בשבט תשכ"ט (18 בפברואר 1969):

ידיעות בעתונות מוסדות על ביקורו של הסנטור סטיוארט סיימינגטון בארץ, אשר נפגש עם שרי הבטחון והחץ. כן, מסרו הידיעות, גלוה לסנטור גורל מצבא אמריקה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם מילא הסנטור סיימינגטון שליחות רשמית בשם הנשיא ניקסון בעת ביקורו בארץ?

2. האם מסר הסנטור סיימינגטון הודעה רשמית מאת הנשיא ניקסון על תכניתו לשלום במזרח התיכון?

3. אם כן — מה יכול למסור שר החץ לכנסת על הודעות אלו?

שר-החץ א. אבן :

הסנטור סיימינגטון ביקר בישראל בתוקף היותו חבר ועדות הסנט לענייני חוץ ולענייני הכוחות המזוינים, ולא בשליחות נשיא ארצו. מבין שהסנטור לא מסר שום הודעה רשמית מאת הנשיא ניקסון על שלום במזרח התיכון. הגנרל ג'ון מורפי, שנלווה לסנטור, משמש קצין קשר של חיל האוויר האמריקני לוועדת הכוחות המזוינים.

צו-הברית, מר ויליאם רוג'רס, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם מסר שר החץ האמריקני החדש לשגריר ישראל על עמדתו המוצהרת של הממשל האמריקני החדש בשאלת המזרח התיכון?

2. אם כן — מה יכול כבוד השר להודיע לבית בעקבות פגישה זו?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החץ ביום כ"ב בשבט תשכ"ט (10 בפברואר 1969):

"ידיעות אחרונות" של יום 7 בפברואר 1969 מוסר, כי ממשלת ארצות-הברית העבירה לישראל הבהרת ארעאה, הקובעת שארצות-הברית מוסיפה לעמוד בתוקף על שני עקרונות במדיניות-החץ שלה, דהיינו: (א) כל פתרון מדיני לסכסוך הישראלי-ערבי חייב להיות פתרון מוסכם בין הצדדים לסכסוך עצמם; (ב) מטרת שליחותו של יארינג איננה "להפוך אותו למתווך", אלא גועדה לכך, שהוא יפעל להבאת הצדדים — ישראל והערבים — למגעים לשם פתרון הסכסוך.

הגני מבקש לדעת:

היש אמת בידיעה זו?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החץ ביום כ"ב בשבט תשכ"ט (10 בפברואר 1969):

"מעריב" של יום 7 בפברואר 1969 מוסר, כי המג"עם המדיניים, שקיימו נציגי ישראל בווינגטון עם הממשל האמריקני החדש, הבהירו לנציגי ישראל כי הנשיא ניקסון וממשלתו דבקים בעקרון של פתרון מוסכם וצעריהם בזירה המדינית יהיו מכוונים להשגת מטרה זו.

הגני מבקש לדעת:

האם נכונה ידיעה זו?

שר-החץ א. אבן :

עמדת ארצות-הברית אחרי מלחמת יוני 1967 נוסחה בנאום הנשיא ג'ונסון מ-19 ביוני 1967. במאוס 1969 ניסח השר רוג'רס את השקפות ארצות-הברית. חמשת העקרונות שהתווה הנשיא ג'ונסון מיוצגים בניסוח זה, כפי שיעיד הנאום שנשא עוזר שר החץ מר סיקסו בנאומו מ-24 באפריל 1968.

מאידך גיסא, חל שינוי בהקשר הדיפלומטי שארצות-הברית פועלת בו. מדובר בהסכמתה להתייעץ עם שלוש מדינות אחרות, על מנת לברר אפשרות לקביעת קווים מנחים שיושגו השגירי יארינג לממשלות האזור.

היו"ר ט. סנהדראי :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כות חדש):

כבוד השר, לגבי השליחות של השגריר יארינג — האם ממשלת ישראל מתייחסת בחיוב לשליחות זו בכל הנוסבות, דהיינו, גם אם הוא ייהפך לנציג של אותה יזמה של ארבע המעצמות?

חוברת כ"ה, ישיבה ת"א
— שאלות ותשובות (ש. תמיר, אבן, שוסטק, טיאר, מיקוניס) —

40. הודעה שגירות ישראל בלונדון בתשובה לטענות ירדן

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום א' באדר תשכ"ט (19 בפברואר 1969):

במוצאי יום 21 בינואר הודיעה שגירות ישראל בלונדון, בתשובה לטענות ירדן, את הדברים הבאים: יש, לדוע המזל, נטייה להקנות לכוח הגשנה וחוזר מעמד של עובדה בלתי-מעוררת. בנסיבות אלו תמצאו ודאי למועיל לקבל תוכורת, שהסכמתה (acceptance) של ישראל להחלטת מועצת הבטחון אושרה לא רק על-ידי מנהיגי ישראל, אלא גם על-ידי נציגים רשמיים של בריטניה וארצות-הברית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נמסרה ההודעה על דעת משרד החוץ הישראלי?

2. אם לא — האם נשלחה הערה או נויפה מת-אימה לשגירות ישראל בלונדון מטעם משרד החוץ?

שר-החוץ א. אבן:

1. לא היתה התייעצות עם משרד החוץ לפני השמעת הדברים האלה.

2. לא נשלחה ולא תישלח נויפה לשגירותנו, באשר כוונת דברי השגירות היא להסב את תשומת-הלב לעמדת הממשלה, על-פי החלטת מועצת הבטחון כפי שנוסחה במעמדים רבים.

41. מגעים בין הממשל האמריקני ובין שגירות ישראל בושינגטון לאחר ההתקפה על מטוס "אל על" בציריך

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום ז' באדר תשכ"ט (25 בפברואר 1969):

בעקבות ההתקפה הנפשעת על מטוס "אל על" בציריך נמסר כי נערכו מגעים בין פקדי הסטייט-דיפרטמנט האמריקני לבין שגירות ישראל. כן פורסמה הודעה בעתונות, לפיה מותנגדת וושינגטון לכל פעולת תגמול ישראלית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. אילו מגעים נערכו בין שגירות ישראל בושינגטון ובין פקדי משרד המדינה שם?

2. בימות מי נערכו הפגישות?

3. היוכל כבוד השר למסור לכנסת אילו תביעות, לגבי תגובה ישראלית אפשרית, העלו נציגי ארצות-הברית?

4. מה היא תגובת ישראל לבקשות אלו?

שר-החוץ א. אבן:

1. הוחלפו דעות.

2. שני הצדדים.

3. לא. אין לי מה להוסיף על הדברים שפורסמו.

4. תגובת ישראל בוטאה בכנסת ואין לי מה להוסיף.

42. ידיעה על תכנית אמריקנית לנסיגת ישראל מן השטחים המשותפים

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום כ' באדר תשכ"ט (10 במארס 1969):

בעתון "מעריב" מיום 5 במארס 1969 נמסר, כי הנשיא ריצ'רד ניקסון אמר למנהיגי הקונגרס האמריקני, כי הוא חוזה תכנית להסדר במזרח התיכון, שתהיה מיוסדת על נסיגה ישראלית הדרגתית מן השטחים המשותפים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד השר — האם נכונה הידיעה?

2. אם כן — האם ידועים לשר פרטים על התכנית המוצעת?

3. מהי עמדת הממשלה לגבי תכנית צפויה זו?

שר-החוץ א. אבן:

1. אין לי שום ידיעה על המעמד המוזכר בשאלתה.

2. העמדה האמריקנית, שהובעה באוזניו במעמד דים רבים וכן בפרהסיה, גורסת כי אין צפויה או מתגבשת נסיגה אלא בהקשר של הסכם חווי מחייב מבחינה משפטית, שחתימתו מביאה לידי כיוון השלום.

43. ידיעה על תמיכת נשיא ארצות-הברית ברעיון הערובה המרובעת להסדר במזרח התיכון

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום כ"ב באדר תשכ"ט (12 במארס 1969):

ידיעות בעתונות מוסרות כי נשיא ארצות-הברית, מר ריצ'רד ניקסון, מעיין ברעיונה של ממשלת צרפת לערובה מרובעת להסדר במזרח התיכון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. לפי מיטב האינפורמציה שביד השר — האם נכונה הידיעה?

2. אם כן — האם נמסר לישראל על השינוי המס-תמן בעמדת ארצות-הברית?

3. מה היא תגובת הממשלה למגמה חדשה זו במדיניותה של ארצות-הברית לגבי המצב באזור?

שר-החוץ א. אבן:

1. לא.

2—3. עמדת ישראל היא שהערובה לשלום היא חווי שלום בין מדינות האזור, קביעת גבולות מוסכמים ובטוחים ומניעת ערעור במאזן החתונות וההרתעה של ישראל. אם יתקיימו שלושת תנאים אלה, יעמוד השלום על בסיס איתן.

אין לפנינו הצעה אמריקנית לערובה של ארבע מעצמות.

44. ידיעה בעתון "לה מונד" על תכנית אמריקנית למזרח התיכון

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום כ"ב באדר תשכ"ט (12 במארס 1969):

העתון הצרפתי "לה מונד" מוסר על תכנית ארצות-הברית למזרח התיכון, לפיה תצטרך ישראל לפנות

— שאלות ותשובות (מיקוניס, אבן, ורדיגר, סנהדראי, אבנרי) —

הצדדים המעורבים בסכסוך במזרח התיכון, ללא חוזה, מלווה ערובה של מועצת הבטחון.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?
2. אם אינה נכונה — מה אינו נכון בה?

שר-החוץ א. אבן:

הידיעה אינה נכונה. ארצות-הברית מציעה הסכמי מים חוזיים מחייבים, חתומים בין ישראל וממשלות ערביות.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה גוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם אותו ניסוח הנשמע מפי האמריקנים, הסכם חוזה, חופף את המגמות של ממשלת ישראל?

שר-החוץ א. אבן:

ישראל עומדת על חוזה שלום. ארצות-הברית אומרת "הסכמים חוזיים הדדיים, מחייבים מבחינה משפטית". אנחנו עומדים על הגדרתנו.

47. שינויים בעמדתה של ארצות-הברית

לגבי בעיות המזרח התיכון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ח באדר תשכ"ט (18 במארס 1969):

1. האם בעקבות שיחותיו של שר החוץ בארצות-הברית הוברר לשר החוץ כי חל שינוי במדיניות ארצות-הברית לגבי בעיות אזורנו?
2. אם חל שינוי — מהו?

3. האם נוכח התבטאויות שונות של הנשיא ניקסון בדבר התקרבות מדיניות ארצות-הברית למדיניות ברית-המועצות וצרפת ("הארץ" מיום 13 במארס 1969) מסרו שלטונות ארצות-הברית לשר החוץ, בעת שהותו בארצות-הברית, על כוונתם לאמץ לעצמם כמה מקווי המדיניות הסובייטית או הצרפתית לגבי אזורנו?

שר-החוץ א. אבן:

- 1-2. ממשלת ארצות-הברית לא הודיעה לנו כי חלה תמורה במדיניותה.
3. התשובה שלילית.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה גוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם אותם דיווחים שקיבלה ממשלת ישראל, כפי שפורסם, על מהלך דיוני ארבע המעצמות, מסתבר מתוכם כי ארצות-הברית נשארה דבקה בעמדתה המקורית?

שר-החוץ א. אבן:

זה עניין של הערכת מצב ולא של מסירת ידיעה. אני מציע שהשואל הנכבד יעיין בגאומה של סגן מזכיר המדינה, סיסקו, מה-24 באפריל, כי זהו תיאור מפורט ביותר מצד ממשלת ארצות-הברית לגבי כל העניינים שדנונו בינינו ובינה מאז תום מלחמת ששת הימים.

את כל השטחים פרט לרמת הגולן, ירושלים ואזורים מסויימים באיזור קלקיליה; התכנית מציעה פירוז סיני והגדה, וכוח או"ם יסייר משני צדי הקווים החדשים ("למרחב" מיום 2 במארס 1969).

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם הובאה התכנית לידיעת משרד החוץ הישראלי?
2. אם כן — מה תגובת משרד החוץ לתכנית הנ"ל?

שר-החוץ א. אבן:

לא הוגשה או הוצעה שום תכנית כזאת.

45. ידיעה בכתב-העת "נובל אובסרבטור"

על תכנית צרפתית למזרח התיכון

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום כ"ד באדר תשכ"ט (14 במארס 1969):

כתב-העת הצרפתי "נובל אובסרבטור" מפרסם תכנית שלום לאזורנו, ומציין כי זוהי תכניתו של הנשיא דה-גול, וכי היא אושרה גם על-ידי הנשיא ניקסון בביקורו בפאריס.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם לפי ידיעות שביד משרד החוץ הגיעו הנשיא ניקסון והנשיא דה-גול לידי תמימות-דעים ביחס לתכנית שלום לאזורנו?
2. האם זוהי אותה תכנית שקוויה הכללים מתפר-סמים בעתון הנ"ל (מגעים מורחבים בין המעצמות, נסיגה ישראלית מכל השטחים חוץ ממספר נקודות בטחוניות, הכרה דה-פאקטו בישראל, משאלי דעת-קהל על עתיד השטחים בפיקוח האו"ם)?
3. האם הוצעה התכנית לישראל?
4. אם הוצעה — מה היתה תגובתנו, ואם תוצע — כיצד נגיב?

שר-החוץ א. אבן:

שום תכנית כזאת לא הוצעה לישראל על-ידי שום ממשלה.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה גוספת לחבר-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

האם לאור השינויים בממשלת צרפת, לאחר התפטרותו של דה-גול, יש לקוות לשינוי הקו של ממשלת צרפת כלפי ישראל?

שר-החוץ א. אבן:

יש לקוות, אולם אין לדעת.

46. ידיעה ב"הארץ" על הצעה אמריקנית

להסדר במזרח התיכון ללא חוזה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ח באדר תשכ"ט (18 במארס 1969):

"הארץ" מיום 13 במארס 1969 מוסר, כי הממשל האמריקני ערך ביום 12 במארס 1969 גישושים ראשונים עם שר החוץ הישראלי לבדיקת הרעיון, שהתגבש בארצות-הברית, בדבר הסדר המחייב באופן חדי את

50. ידיעה ב"מעריב" על תפיסה אמריקנית**חדשה של פתרון הסכסוך במזרח התיכון**

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר החוץ ביום ו' בניסן תשכ"ט (25 במארס 1969):

במאמר בעתון "מעריב" מיום 21 במארס 1969 כותב מר שמואל שניצר: "האמריקאים הכינו את טיוטת הוועיות שלהם, שאותה הם מתכוונים להביא אל ועידת הארבע. היא טיוטה קשה מאוד לישראל. היא תובעת נסיגה כללית של צה"ל, להוציא כמה תיקוני גבול זעירים. היא גורסת שיש להתזרז לירדן מעמד (אם לא ריבונות) בענייני האזרחים והכלכליים של ירושלים המזרחית, והיא אומרת שיש לפתור את בעיית הפליטים הערבים על-ידי מתן ברירה בידם לשוב לישראל — או לקבל פיצויים".

המאמר ממשיך ואומר: "התפיסה החדשה של וושינגטון שהתמקחות בין המעצמות יכולה לבוא במקום משא-ומתן בין מדינות האזור, שהסדר מוכתב מלמעלה יכול לבוא במקום הסכם בין הצדדים במחלוקת, ושערובה של המעצמות יכולה לבוא במקום שלום, מהווה נטישה גמורה ומוחלטת של העקרונות שקבע הנשיא ג'ונסון בשעתו".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

לפי הידיעות שבידך —

1. האם התכנית המובאת במאמר היא התכנית החדשה של ארצות-הברית לפתרון באיוור?

2. אם כן — מהי תגובת ישראל לתכנית זו?

3. אם לא — מהי התכנית החדשה של ארצות-הברית לפתרון באיוור, כפי שהובאה לידיעת כבוד השר?

שר-החוץ א. אבן:

המאמר אינו משקף את מדיניות ארצות-הברית, כפי שהוסברה לנו וכפי שפורסמה. אני מפנה את חבר הכנסת הנכבד לתשובה שהשיבתי היום על שאלתה של חבר-הכנסת אבנרי בעניין השינויים בעמדתה של ארצות-הברית.

51. שינויים שחלו בתכנית האמריקנית**לדיוני ארבע המעצמות בהשפעת ישראל**

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ו' בניסן תשכ"ט (25 במארס 1969):

"ידיעות אחרונות" של יום 21 במארס 1969 מוסר, כי בטיטות התכנית האמריקנית לדיוני ארבע המעצמות נכללו סעיפים, שבמקצת רוככו או תוקנו, שנוו בוטלו בלחצו של שר החוץ, בעת שיחותיו האחרונות בארצות-הברית.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. אם היא נכונה — מה הם הסעיפים ששנוו כאמור לעיל?

3. האם הפעיל שר החוץ לחץ לשינוי סעיפים נוספים בטיטות התכנית?

4. אם כן — לגבי אילו סעיפים נוספים הופעל לחץ?

מי שיעמיד הגדרה זו מול נאומים של הנשיא ג'ונסון יהיה בן-חורין לבוא לידי הערכה. לי נדמה כי בהגדרת המדיניות, גורם ההמשך והרציפות הוא הבולט. אולם, כאמור באחת מתשובותי, יש שינוי מהותי על-ידי קבלת הקשר דיפלומטי שונה. לאמור, במקום שליחות יארינג לקידום הסכם בין הצדדים — קביעת התייעצות בין ארבע המעצמות. זה השינוי העיקרי, והוא שינוי חשוב, ועל כך ערכה הכנסת דיונים רבים.

48. שינוי בעמדת הממשל האמריקני**בשאלות המזרח התיכון**

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום כ"ח באדר תשכ"ט (18 במארס 1969):

בעקבות השיחות, שקיים כבוד השר בווישינגטון עם הנשיא ניקסון, עם שר החוץ רוג'רס ועם עוזריהם הבכירים, הריני מתכבד לשאול:

1. האם ניכר בשיחות אלו שינוי ביסודות ובשיטות של המדיניות האמריקנית במזרח הקרוב, ואם כן — מהו השינוי?

2. לפי ידיעות שבידך, האם ההתייעצויות של נציגי ארבע המעצמות הגדולות בשאלת המשבר במזרח הקרוב מכוונות לגבש תכנית לפתרון המשבר, אשר יוטל על המדינות הנוגעות בדבר?

3. האם חלה התקרבות בין מדיניות ארצות-הברית וצרפת בשאלת המזרח הקרוב, ואם כן — מהו תחום ההסכמה בין שתי המעצמות?

שר-החוץ א. אבן:

ראה תשובתי היום לשאלות של חבר-הכנסת שמואל תמיד ואורי אבנרי באותו העניין.

49. הצעות, שהעלה שר החוץ האמריקני**בשיחה עם שר החוץ הישראלי**

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום א' בניסן תשכ"ט (20 במארס 1969):

שר החוץ האמריקני העלה בשיחה, שקיים עם שר החוץ הישראלי, כמה הצעות בנושאים שונים.

האם נכונות הידיעות, כי:

1. שר החוץ האמריקני הציע לישראל שלא לעמוד עוד על דרישתה להסכם חוזי?

2. ייתכן מעמד אורחי וכלכלי לירדן בירושלים (מצד ישראל)?

3. ייתכן לפליטי ערב לבחור בין חזרה לישראל או קבלת פיצויים?

שר-החוץ א. אבן:

1. הידיעה אינה נכונה. ישראל עומדת על חוזי שלום. ארצות-הברית מציעה "הסכם חוזי משפטי מחייב המכונן שלום" בין ישראל לכל מדינה ערבית.

2-3. הניסוח הפומבי האחרון של עמדת ארצות-הברית ניתן בנאומו של סגן מזכיר המדינה סייסקו ב-24 באפריל 1969.

54. תגובת ישראל ל"תכנית רוג'רס"

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החוץ ביום ו' בניסן תשכ"ט (25 במארס 1969):

מאמר מאת שמואל שניצר מ"מעריב" מכיל עובדות — השאובות ממקורות מידע בחוץ-לארץ ובארץ ומתשובות שר החוץ בדאיונות ובמסיבות עיתונאים שונים —, לפיהן ארצות-הברית ביקשה לדעת את תגובתך לפתרון המצב הקיים בינינו לבין ארצות ערב. פתרון זה הידוע בשם "תכנית רוג'רס" או "רעיונות רוג'רס" מחייב: (א) בהעדר חוזה שלום, השקט המיוחל יובטח על-ידי הסכם בין ארצות-הברית, רוסיה, אנגליה וצרפת; (ב) נסיגה כללית של כוחות צה"ל מכל השטחים שעברו לריבונות ישראלית אחרי מלחמת ששת הימים, פרט לתקוני גבול קלים; (ג) החזרת מעמד בעניינים כלכליים ואורחיים בירושלים המזרחית לשלטונות רבת-עמון; (ד) מתן ברידה לפליטים הערביים (הערבים שעזבו את שטח מדינת ישראל בתקופת התהוות עצמאות המדינה ב-1947/48) לשוב לישראל או לקבל פיצויים.

כבוד שר החוץ מתבקש להשיבני מעל במת הכנסת:

1. מה נכון ומה אינו נכון באמור לעיל?
2. האם ממשלת ארצות-הברית העבירה לממשלת ישראל, דרך שיחות עם שר החוץ, תכנית כל-שהיא הכרוכה בויתורים על שטחים מארץ ישראל?
3. האם דנה הממשלה בתכנית הזאת?
4. האם כבוד שר החוץ העביר את תגובת הממשלה לתכנית זו או לתכנית דומה לממשלת ארצות-הברית?
5. לאור העובדה ש"תכנית רוג'רס" קיבלה פירסום חלקי וגייסאות שונות בעתוני העולם, האם ממשלת ישראל מעיינת באפשרות פירסום תגובתה הברורה לתכנית זו ולכל תכנית שאינה כוללת חיוב מדינות ערב לחיובם על חוץ שלום ולתת ערבויות לכיבוד השלום ויחסי שכנות טובה?

שר-החוץ א. אבן:

1. עמדת ארצות-הברית פורסמה וגוססה בנאומים שנשא נציגיה.
- 2-5. עמדת ישראל היא זו שהובאה לפני הכנסת ביום 17 במארס 1969 וביום 5 במאי 1969. עמדה זו הוסברה לממשלות הידידותיות.

55. תגובת ישראל לתכניתו של

המלך חוסיין

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום כ"ז בניסן תשכ"ט (15 באפריל 1969):

- בקשר לפירסום תכנית שש הנקודות להסדר במזרח התיכון על-ידי המלך חוסיין, הריני מתכבד לשאול:
1. האם הגיבה ישראל על התכנית?
 2. אם כן — מה היתה התגובה?

שר-החוץ א. אבן:

ב-13 באפריל הגיבתי על תכניתו של המלך חוסיין, וקראתי לו להביאה לשולחן הדיונים עמו, שם

שר-החוץ א. אבן:

ארצות-הברית הגישה את דעותיה למעצמות אחרות לאחר ששמעה מפי את השגותיה של ישראל והתחשבה בכמה מהן. אך שום ניסוח של עמדת מדינה אחרת אינו מחייב את ישראל ואינו זהה עם זו של ישראל.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, האם על רקע זה אתה רואה חשיבות בהמשך המגעים בינינו ובין ארצות-הברית על מנת להשפיע על עמדת ארצות-הברית לגבי המשא-ומתן ובתוך המשא-ומתן של אדבע החברות הקבועות?

שר-החוץ א. אבן:

כן. ממשלת ישראל מקיימת מגעים רצופים עם ממשלת ארצות-הברית על מנת להביע את דעותיה של ממשלת ישראל, מתוך מאמץ להשפיע במידת האפשר על המדיניות האמריקנית.

52. מירוש להצעת ארצות-הברית בדבר

הסכם חוץ בין ישראל וארצות ערב

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ו' בניסן תשכ"ט (25 במארס 1969):

"הארץ" של יום 31 במארס 1969 מוסר, כי בעת ביקורו של שר החוץ בארצות-הברית העלתה ארצות-הברית טענה, שהסכם חוץ ומחייב בין ישראל למדינות ערב, פירושו ששני הצדדים שולחים לצד שלישי (כגון מועצת הבטחון, או ד"ר יארינג, או ארבע המעצמות הגדולות) מסמכים נפרדים חתומים על-ידם, המחייבים אותם לקיים את סעיפי ההסדר.

הנני מבקש לדעת אם יש אמת בדיעה זו?

שר-החוץ א. אבן:

עמדת ארצות-הברית, כפי שהוסברה לנו, אינה דומה לזו המובאת בשאלתה.

53. שינויים שהוכנסו בתכנית האמריקנית

לדיוני ארבע המעצמות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ו' בניסן תשכ"ט (25 במארס 1969):

"ידיעות אחרונות" של יום 23 במארס 1969 מוסר כי בפגישתו האחרונה עם שר החוץ הביע שר החוץ האמריקני, מר ויליאם רוג'רס, נכונות לנסח מחדש את הסעיף הדן בפליטים הערביים, ולהכניס שינויים קלים ביתר סעיפי טיוטת ההצעה האמריקנית, שארצות-הברית מתכוונת להביא לכינוס ארבע המעצמות.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?
2. האם נותרו סעיפים נוספים אשר אותם לא הסכים שר החוץ האמריקני לשנות?
3. אם נותרו — מה הם?

שר-החוץ א. אבן:

בעניין זה השיבתי לפני דקות ספורות על שאלתה שלך בנושא השינויים שחלו בתכנית האמריקנית לדיוני ארבע המעצמות.

57. הודעת ישראל על עמדתה בעניין החלטת מועצת הבטחון

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ו' באייר תשכ"ט (24 באפריל 1969):

הנני מבקש לדעת אם הודיעה ישראל, לאחרונה, לנציגי ארבע המעצמות המקיימות עמה שיחות לגבי פתרון הסכסוך הישראלי-ערבי, או לנציגי שלוש המעצמות שישראל מקיימת אתן קשרים דיפלומטיים, כי ישראל מקבלת את החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967?

שר-החוץ א. אבן:

את עמדתה בעניין החלטת מועצת הבטחון הביעה ישראל לשגריר יארינג באפריל 1969; השגריר יארינג העביר את הדברים למזכיר האו"ם. עמדתנו הובעה מפי השגריר תקוע במאי 1968, ומפי באוקטובר 1968, ולא חל שינוי בעמדה זו.

היו"ר א. סנהדראי:

שאלה נוספת לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

כבוד השר, האם אתה פועל מתוך הנחה שהחלטת ה-22 בנובמבר היא הנוסח הסופי, או שמדינת ישראל מוכנה להסכים שמועצת הבטחון תתכנס שנית על מנת לפרש את החלטתה הלכה למעשה?

שר-החוץ א. אבן:

איני רואה שום ברכה בסיכוי של חידוש הדיון של מועצת הבטחון בסוגיה זו. שהרי כל מה שהיה ידוע לנו על מאון הכוחות והעמדות במועצת הבטחון בשנת 1968 קיבל תוקף מחדש ומחמיר בשנת 1969. לאחר שנקבעו כמה עקרונות כלליים, אנו סבורים כי המהלך הבא צריך להיות קיום משא-ומתן בין המדינות המשתתפות פעולה עם השגריר יארינג, על מנת להגיע לידי הסכמים ממשיים מפורטים על בעיית השלום, בעיית הגבולות ושאר הבעיות השניות במחלוקת.

1. הצעה לסדר-היום

ביטול חוק ההתיישנות של פשעי הנאצים ענייני נוהל

לישיבות הכנסת ייקבע על-ידי יושב-ראש הכנסת על-פי הצעת הממשלה, מלבד בישיבה אחת בכל שבועיים שתוקדש לדיון בהצעות חברי הכנסת (להלן - הישיבה הדו-שבועית). תקנה 32 כפי שתוקנה אומרת: "יושב-ראש הכנסת רשאי, אם מיומתו ואם על-פי הצעת הממשלה, להכניס שינויים בסדר הסעיפים שנקבע לדיון בישיבת הכנסת, פרט לישיבה הדו-שבועית". והישיבה הדו-שבועית הזאת, היום, נקבעה, כפי שנמסר לנו, ובה הסעיף המיוחד שבשבילו קובעים את הישיבה הדו-שבועית, הסעיף שנקרא "הצעות חברי הכנסת". אני מערער על כך שבאמצע הדיון על הסעיף הזה היום שינתה היושבת-ראש את הסדר של דיון בסעיף הזה, והכניסה באמצע סעיף נוסף של שאילתות, שמקומו בתחילת הישיבה. אני מערער על כך. אני מערער על דיון ערעורי בפני ועדת הפירוישים, ואני מבקש כרגע שלא לדון

נוכל להעיר הערותינו לתכנית ולהציע הצעות משלנו להשכנת שלום קבע באזור.

תגובה זו נתפרסמה בהרחבה בעתונות העולמית. הואיל והשלום מושתת על הסכם ולא על תכתיבים חד-צדדיים, הרי כנותה של תכנית שלום צריכה להיות נמדדת לפי מידת הנכונות להעמידה לבירור, לביקורת ולהצעות נגדיות במסגרת של משא-ומתן.

במשא-ומתן ישיר עם ישראל יוכלו ממשלות ערב להעלות כל הצעה או דעה שירצו, וישראל תגיב את תגובתה לחיוב או לשלילה לפי תכנון של ההצעות.

56. יחסה המוסמך של ישראל להחלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967

חברי הכנסת נ. פלד שאל את שר החוץ ביום ו' באייר תשכ"ט (24 באפריל 1969):

מזכיר האומות המאוחדות או-תאנט הודיע ביום 17 באפריל 1969, בסעודה מטעם איגוד כתבי האומות המאוחדות, כי ישראל קיבלה את החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967, ואילו המלך חוסיין טען בנאומו במועדון העתונות בווינגטון, כי ישראל מסרבת לקבל את החלטת מועצת הבטחון.

אי לזאת אבקש לדעת:

מהו נוסח ההודעה הישראלית, שקבעה את יחסה המוסמך של ישראל להחלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967?

שר-החוץ א. אבן:

הודעת מזכיר האו"ם מדויקת וזו של המלך חוסיין חסרת כל שחר. ישראל חזרה והבהירה כי היא מקבלת את החלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967 בדבר קידום הסכם לכינון שלום צודק ובר-קיימא, ושהיא מוכנה לנהל משא-ומתן ולחתור להסכם עם כל מדינה ערבית על כל הבעיות המוזכרות באותה החלטה. נוסח זה, השאוב מנאומו בעצרת האו"ם, הועבר לשגריר יארינג באפריל 1969 בתשובה לשאלתו.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום: ביטול חוק ההתיישנות של פשעי הנאצים. רשות הדיבור לחברי הכנסת צימרמן.

צבי צימרמן (גח"ל):

אני מערער על הנוהל - -

היו"ר ט. סנהדראי:

אדוני, אם אתה רוצה לדחות את העלאת הצעתך לסדר-היום - אתה רשאי לעשות זאת.

צבי צימרמן (גח"ל):

- - אני מערער על הנוהל, זוהי זכותי כחבר כנסת, שלפיו התנהלה הישיבה היום. והעירעור שלי הוא כך: בסעיף 30 (א) של התקנון נאמר: "סדר-היום

— הצעה לסדר-היום (צימרמן, סנהדראי); חוק קביעת שיפוט בענייני התרת נישואין (סנהדראי, תלמי) —

אלא מהו הכנסו חלק מהשאלות באמצע. לגבי ההצעה האחרונה אין זה משנה. כי לפי הזמן היה יוצא אותו דבר, אילו המשכנו בכל השאלות בתחילת הישיבה ואחריהן כל ההצעות לסדר-היום. אם אתה מוכן — אתה יכול עכשיו להעלות את הצעתך. אתה מוכן?

צבי צימרמן (גח"ל):

לא. בדעבד צריך היה כבר להשלים את הסעיפים האלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

הדעת מה בדעתך לעשות, ואף אחד לא יפריע לך. תגיש את תגובתך כפי שאתה רוצה.

בנסיבות אלו על הצעתי. את הדבר הזה אביא לשיקול סיעתי, אם ומתי לבקש דיון אחר.

הי"ר ט. סנהדראי:

חבר-הכנסת צימרמן, שאלות אנו מביאים לפני כל דיון אחר — לפי התקנון — פעמיים בשבוע. אנו חייבים לעשות זאת לפעמים אף יותר מפעמיים בשבוע, משום שיש לפנינו הרבה מאוד שאלות. גם היום הקדשנו את הזמן לשאלות, והואיל ולא סיימנו אותן בתחילת הישיבה, הכנסנו אותן באמצע. אילו סיימנו את כל השאלות בסעיף ראשון, היית מגיע רק עכשיו להצעה שלך. ומבחינת הזמן זה לא משנה כלל. זה גם לא שינה בישיבה שקבענו. יש שאלות, ויש הצעות לסדר-היום.

ז. חוק קביעת שיפוט בענייני התרת נישואין, תשכ"ט — 1969 *

(קריאה ראשונה)

הי"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: חוק קביעת שיפוט בענייני התרת נישואין, תשכ"ט — 1969, קריאה ראשונה, המשך הדיון. רשות הדיבור לחברת-הכנסת תלמי, ואחריה לחבר-הכנסת קלינגהופר.

אמה תלמי (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כל תיקון מתקדם, שיש בו תקלה לסוג מסויים של בעיות, מבליט באור גדול כי החלק האחר של אותן הבעיות נשאר בצל. את ההבדל בין האור ובין החשיכה אנו מרגישים יפה.

אמר השדר, כי בעיה שהחוק לא פתר — נוטל על עצמו המחוקק לפתור. זה נכון. אבל אי-אפשר להסתפק באמירה זו. מפני שהחוק פותר לפעמים בעיות בדרך בלתי-צודקת, והשדר שותק. הוא שותק למשל כבר שנים מספר ביחס לשותפות הרכוש שנרכש בשעת הנישואין. שר המשפטים — אהנס, שר משפטים אחר — מינה ועדה ציבורית לעניין זה, הטריח שופט עליון, חברי כנסת, אישי ציבור — הרתיח ויכוח וגרם לחוות דעת של רוב ושל מיעוט. חלפו שנים, ואין גואל. אותו דבר היה בעניין הקראים, על-ידי שר אחר. מסקנותיה של הוועדה ההיא גם כן הוקפאו הקפאה עמוקה.

אני רוצה להזהיר את החברים השירים, כי אולי יבוא רגע שהשופטים לא יסיכמו לשמש לוועדות-סרק, לדיוני-סרק ולמסקנות-סרק. אבל העיקר — שהב-עיה שלשמה מונו ועדות ציבוריות איננה מוצאת את הפתרון.

בעיה אחרת היא בעיית סרבן גט בנישואין יהודיים. בא סעיף 7 של החוק הזה ומצלם את המצב הקיים. חברי כנסת שקדמו לי טענו בצדק, כי במקרים של זוגות מעורבים שאחד מהם יהודי אין — ברוב המכריע של המקרים — לפנות אל בית-דין רבני, כי המסקנה ברורה: בית-הדין יפוט לפי ההלכה ויאמר: הנישואין אינם קיימים כלל. ואם האשה יהודיה — הריהי פנויה, ומותרת לכל יהודי, פרט לכוהן גדול. לפי

ההלכה, אם מת — איננה אלמנה; אם נעלם — איננה עגונה. אם אינה בת ישראל — ילידה הם לפי דתה. אבל אם היא יהודיה — הוולד כמותה. ילידה יהודים ולא ממזרים. וקורה באמת שהאשה היא אם לילדים רבים, ואם יבוטלו הנישואין מעיקרם, כלוון שלא היו — היא אינה זכאית למזונות ולחלוקת רכוש. הנני מניחה כי בחסד הדיינים בוודאי תקבל משהו. בחסד, ולא בזכות. ויש הבדל גדול בין חסד וזכות.

מסכימה אני שאין זה הגיוני שבית-דין דתי יפוט בן דת אחרת. אין זה הגיוני שיתיר דבר שלא קשר. זה לא צודק. אבל במקרה של זוג יהודי וסירוב לתת גט — לפי החוק הקיים המצב גרוע מזה. היה הזוג מעורב — יש לו סיכוי להתגרש גם במקרה של סירוב האחד. היה הזוג יהודי — אין לו סיכוי כזה במקרה של סירוב. אני מודה שאין זה צודק שאשה מנישואין מעורבים, אם לשניים, ארבעה או חמישה ילדים, מוכרזת כרווקה, שהיא יוצאת וידיה על ראשה. וזהו החוק. יחד עם זה, לא תתפלאו אם אומר שלפעמים סיכוי כזה טוב יותר מחיים מאונסים עם אדם שנוא, טוב יותר מענינות, או חיים מאונסים, למשל עם עבריין מין, לאחר שירצה את עונו על אונס קטינות אחדות. בשעת מאסרו — היא עגונה. לאחר שיחרורו — או חיים אומללים יחד או אולי ישונו ויאסרו אותו, כדי לכפות עליו לתת גט. מקרה של אנס מועד כזה ואשתו שלא נתן לה גט ונשפט ל-14 שנה היה נושא לשאלתה שלי לשר המשפטים, והוא השיב: זה החוק. אני אומרת שלפעמים חיי חופש של עוני חללות, להם תזכה בת-זוג של נישואין מעורבים, עדיפים על חיי שקר, מכות, שנאה או ענינות של בת-זוג יהודיה.

בזה הצבעתי על בעיה אחת התובעת פתרון אחר, למרות שהחוק "פתר" בעיית הגירושין במשפחה היהודיה במקרה של סירוב האחד.

חבר-הכנסת האוזנר שיבח בדבריו את חז"ל, שקבעו כי נישואין וגירושין הם עניין של הסכם. מבינה אני נישואין של הסכם. אבל גירושין — מספיק רק אחד. כמובן, אם זה מוצדק. כי אחרת יהיה אחד

יש בחוק שלפנינו תשומת-לב מסוימת לאותו דבר חד-פעמי שקוראים לו "אישיות". יש רמז לשיקול רב-צדדי ולא חד-ממדי, אמנם רמז מרוסן מאוד. אינני מבין מדוע זקוק תמיד בית-המשפט העליון לחוות דעתו של בית-דין דתי, גם כאשר ברור וידוע לשופט העליון מה יאמר אותו בית-הדין הדתי. אם אני ואתה יודעים מה יאמר במקרה מסוים, בוודאי שנשיא בית-המשפט העליון יודע זאת גם הוא. מוזר שנשיא בית-המשפט העליון בישראל זקוק לחוות דעת של טריבונל אחר בישראל, נמוך ממנו, בשעה שבית-המשפט העליון מופקד על פירוש חוקי המדינה ויודע גם יודע את ההלכה. יש בזה משהו מהמעטת דמותו, שהרי הוא מופקד על כולם.

נראית לי יותר הקביעה בסעיף 55 לדבר המלך במועצתו, שבו כתוב כי נשיא בית-המשפט העליון ייעזר ביועצים מבני העדות הנוגעים בדבר. התייעצות איננה מחייבת כמו חוות דעת. חוות דעת היא לרוב מנוסחת ופסוקה וכתובה על נייר רשמי עם חתימות חגיגיות. עלול להתעורר חשש כאלו אותה חוות דעת כל כך פסוקה פוגעת באי-תלותו של בית-המשפט העליון. עלול להתעורר חשש כזה, הוא לא מוכרח להת-עורר. לכן נראית לי יותר הגירסה האומרת "התייע-צות".

ועוד סיבה לכך: היו שני בני הזוג משתי דתות, יפנה נשיא בית-המשפט העליון לשתי ערכאות. שתי הערכאות יתחדו ביניהן על ההכרעה החיובית לגבי עצמם, וברור מראש שרק אחת מהן תזכה, וזה "עצוב". ייתכן גם שהשניים, שלחמו על הבכורה ביניהם, אף אחד מהם לא יזכה, ויזכה בית-המשפט המחוזי, שלא השתתף בתחרות זו, והפרי הבשל יפול לחיקו, למורת רוחם של שני בתי-הדין המכובדים מאוד, אשר עשו מאמצי שיכנוע כה גדולים. אינני מבינה לשם מה כל הטרחה הזאת, כאשר אפשר לסמוך על דעתם ולמדינותם של שופטי בית-המשפט העליון ונשיאיו.

באשר לסעיף 2(א) — היש להבין כי באין בית-דין דתי לעדה, מכיוון שאיננה מוכרת בארץ, יופנה העניין ישר לבית-המשפט המחוזי? לפי נוסח החוק, הדבר רק משתמע ואינו ברור. האם לא כדאי בחוק להקנות סמכות להכיר בעדות שאינן מוכרות, בכלל או לעניין חוק זה בלבד, מכיוון שגם בהן יש אנשים דתיים המבקשים נישואים דתיים?

ואשר לסעיף 3 — שר המשפטים אמר כי סעיף זה בא למנוע היות מדינתנו לגבי גירושין מה שקפריסין היא לגבי נישואין. ודברי המשפט לחוק אומרים, שאין זה מן הצדק להגיש סעד משפטי כאשר שני בני-הזוג אינם תושבים קבועים בישראל. אם אמנם המגמה הזאת היא מגמתו של הסעיף השלישי, אין לי רשום שהמלה "צדק" מתאימה כאן, מכיוון שצדק מכון ליחסי אנוש. עשיית צדק היא הכרעה בין אדם לאדם, בין אדם לחברה, אבל לא למקום גיאוגרפי. אם מגמת הסעיף היא אחרת, היה כדאי להבהיר זאת, אבל אם המגמה היא למנוע גירושין של בני-זוג תושבי חוץ הבאים לכאן במיוחד כדי להתגרש, המלה "צדק" איננה הולמת את הרעיון.

לסיכום, אני מציעה:

1. היו בני-הזוג בני עדות דתיות שונות ובית-

משפטים לרדת לחייו של השני, והוא האחד שאיננו מסכים לגרש, והוא יהיה השולט בכיפה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

גם חז"ל קבעו שהבעל צריך להסכים; אשתו — לא.

אמה תלמי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אתה טועה, ומיד אסביר במה טעותך.

אבל אני רוצה להגיד משהו גם לשבחם של חז"ל. הם העזו לשנות. עלינו לזכור: ביסודם של גירושין מונח אי-שוויון. תמיד היה האיש מגרש מרצונו. רצונה לא היה עיקר; הסכמתה לא היתה חשובה. מתי חל המפנה? היה זה בתקופת הבית השני. היה זה מפנה מהפכני כאשר חכמי ישראל מצאו לנכון להשתמש בכוח בית-הדין, כדי להכריח את הבעל לתת גט לאשתו, ובחרם דרבנו גרשום מהמאה האחת-עשרה נאסר על אדם בישראל לגרש את אשתו בעל כרחו. אלה היו החלטות רבולוציוניות. חז"ל העזו, התאימו הלכה למציאות. והנה עכשיו הרי נשתנתה המציאות.

הוכרתי דברים אלה כדי לעודד גם את חכמינו, כדי שגם הדור שלנו יוכל להתפתח בחכמים נועזים, אוהבי אדם ותורה, כמו הדורות הקודמים.

ואתה, אדוני השר, אם הושפעת על-ידי חוות דעתם של שופטים עליונים, למשל, משנת 1957, ובהשפעתם הבאת לכנסת חוק זה, ובצדק — שים לב לחוות דעתם של שופטים עליונים בדבר התרת נישואין של זוג יהודי במקרה של סרבן גט. גם בעניין זה הושמעה המלצה לתקן, ואינני מייצעת שנחכה לחוק המתאים עוד שתיים-עשרה שנים.

נשאלת השאלה: האם נמחק לגמרי את סמכותו של בית-הדין הדתי במקרה שאחד מבני-הזוג הוא יהודי? אני מוכנה להתייחס בחיוב לשיפוט בית-דין דתי, בתנאי שבני-הזוג הסכימו להישפט בפני בית-דין דתי של האחד מהם. לפעמים זה לטובתם ולפי רצונם. אבאי לפניכם משל היפותטי: מוסלמי אינו אסור מבחינת הדת בנישואין ליהודיה. נישאו בטקס מוסלמי — הוא נשוי לפי דתו. לפי דיני ישראל — האשה היא פנויה. לפי הדין המוסלמי הולך הילד אחר האב. לפי הדין היהודי הולך הילד אחר האם, "הוולד כמותה". לפי הדין המוסלמי — שניהם נשואים. לפי הדין היהודי — היא פנויה. נניח שחיי הנישואין לא עלו יפה, שלכל אחד מבני-הזוג יש סיכוי להתקשר מחדש והם מסכימים להתגרש; לפי החוק המוסלמי, מכיוון שנישאה תוכרו כגרושה. ובינתיים אותו אדם שרוצה לשאתה שמו כ"ץ או שם אחר הידוע בציבור כשמו של כוהן, מה יעשו ילכו לרבנות ושם מיד יערכו לה גם נישואין עם אותו כוהן, למרות, או מפני שלא נתגרשה. לפעמים זה לטובתה, זה עשוי לשפר את גורלה, ולכן יש להניח שתהיה מוכנה גם לטקס הבלתי-מכובד של ביטול נישואין.

מכאן שההסכמה המפורשת וביודעין של השניים נחוצה לנו, כדי שהחוק לא ישמש הומגה לאוהבי הרפתקאות שינצלו טקס של נישואין מעורבים, טקס שאין לו תוקף בישראל, מתוך בטחון שכאן יזכו בסעד משפטי מלא, מכיוון שהנישואין לא היו כלל. כדי למנוע רבים שיקפצו על מציאה כזו, טוב החוק הזה.

להעמידה לרשותו. בזה תוסר מעל פני המשפט הישראלי לאקונה חמורה, שקיומה גרם סבל רב לאנשים לא מעטים, ושעל הצורך הדחוף לחסל אותה בדרך תחיקתית התירע בית-המשפט העליון לא פעם. לפיכך יש לברך את הממשלה על הגשת ההצעה, שמטרתה לתת תשובה קונסטרוקטיבית למציאת פתרון למען התרת נישואין במקרים מצערים וכאובים שבהם, עד עתה, שום פתרון לא היה בנמצא.

אם המגמה הכללית של ההצעה היא איפוא חיונית בהחלט, הרי יחד עם זה מעוררת ההצעה ביקורת לגבי פרטים מסויימים. אתחיל בסעיף 7, המורה שהחוק לא יחול אם שני בני-הזוג שייכים לאותה דת. מורה אני ומתוודה, שלא השכלתי לרדת לסוף ההסדר המוצע בהוראה זו. אם הכוונה היא לשמור על השיפוט הייחודי של בתי-הדין הדתיים, המיוחד להם בחוק הקיים, ולא לפגוע בו, הרי סעיף 7 מיותר, כי הלא החוק המוצע, על-פי הסעיף הראשון שלו, ממילא לא יחול כשהעניין הוא בשיפוט הייחודי של בית-דין דתי. החוק צריך לתת אפשרות להתיר נישואין במקרים שהדין החל כיום איננו נותן אותה. ומקרים כאלה הדגים יפה כבוד שר המשפטים בדברי הפתיחה שלו. הדוגמה הטובה והקולעת שהביא היא זו של יהודי, אורח חוק, הבא אלינו ארצה כתייר ונשא כאן אשה יהודיה, ישראלית ותושבת הארץ, וברית הנישואין לא עלתה יפה, ועל כן הבעל, שנשאר תושב חוק ואורח חוק, והאשה, שיש לה אורחות ישראלית וגם תושבת בישראל, רוצים להתגרש. אולם לפי המצב הקיים אין הם יכולים להתגרש. אין שום ערכאת שיפוט שתהא מוסמכת במישרין, מכוח החוק, לסלל במקרה זה בגירושין, ואף נשיא בית-המשפט העליון איננו מוסמך על פי סעיף 55 לדבר המלך במועצתו לקבוע בית-משפט או בית-דין דתי במקרה כגון זה.

שואל אני את כבוד השר: הלא אחת בדעה שרצוי, אף רצוי מאוד — כך הבנתי — לאפשר לבני-זוג כאלה להתגרש בארץ, למרות ששניהם יהודים אם כן הדבר — איך יכולת להסכים לסעיף 7 להצעת החוק, שהתוצאה ממנו היא, שגם להבא, גם אחרי קבלת החוק המוצע, לא יוכלו להתגרש בישראל? דומני שדווקא לאור הדוגמה שהעלית אין כל צידוק להוראת סעיף 7. היא תבטל, אמנם לא לחלוטין, לא לגבי נישואי תערובת, אבל דואי שתבטל במידה ניכרת את התועלת של החוק ואת הפירות הרצויים של רצונם הטוב של המציעים.

נקודה שנייה, שהייתי מבקש להצביע עליה, היא זו: סעיף 1 אומר בלשון ברורה, שענייני התרת נישואין שאינם בשיפוט הייחודי של בית-דין דתי יהיו בשיפוט של בית-המשפט המחוזי או של בית-הדין הדתי. משמע שבמקרים כאלה, בכל מקרה שהעניין איננו בשיפוט הייחודי של בית-דין דתי, חייבת להימצא ערכאה שיפוטית, הן חילונית והן דתית, שתהיה מוסמכת לדון ולפסוק בעניין.

סעיף 1 נראה על פניו כאילו בא הוא לחסל לאקונה חמורה במערכות השיפוט שלנו באופן מוחלט. אילו היתה התרשמות זו נכונה, הרי הייתי שמח, שכן סבור אני שאין זה טוב שהלאקונה תבטל רק באופן חלקי, ובחלקה תישאר קיימת, הן הלכה למעשה והן באורח פוטנציאלי. בקראי את הסיפה של סעיף 1,

הדין של אחד מהם חיווה דעתו שהוא יכול להתיר את הנישואין, ישאל נשיא בית-המשפט העליון את בן-הזוג השני אם מסכים הוא להישפט בפני אותו בית-דין. לא יפנה את העניין לבית-הדין הדתי של אחד מבני-הזוג אלא אם שניהם הסכימו לכך.

2. במקום שבו מדובר על חוות דעת של בתי-דין דתיים ייאמר כי נשיא בית-המשפט העליון יכריע, בהת-ייעצות עם הגורמים מבני העדות הנוגעים בדבר.

ואשר לסעיף 3 — אני מבקשת לדעת מה הם הקריטריונים של צדק אשר בית-המשפט העליון ידון על פיהם, אם המקרה הוא צודק או לא.

כן אני מציעה להקנות סמכויות מתאימות גם לעדות שאינן מוכרות כיום בארץ.

לסיים: מטרת החוק היא לקבוע בפירוש, שגם אנשים שנישאו נישואי תערובת זכאים להתגרש, תוך הסדרה נאותה של כל הזכויות של שני הצדדים, וזה טוב. לא טוב שמשאירים סטטוס-קוו ליהודים.

כנראה, רק חוק אורחי יפתור את הבעיות הכאובות, אך הוא איננו מוצע לנו. וכאשר הרהבתי עוז בלבי והצעתי אותו מעל במה זו, פעם ופעמיים, הורדה הצעת החוק לנישואים אורחיים מעל סדר-היום של הכנסת ברעמים וברקים.

אני מסכימה להצעה להעביר את החוק הזה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, בפרט שגם אני הגשתי הצעת חוק פרטית דומה ב-1967, אשר משום-מה לא הגיעה אף לדין טרומי. באחת: מן המיצר קראתי "יא".

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלינגהופר, ואחריו — לחברת-הכנסת אלונג.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. דיני נישואין וגירושין בארצנו קונפסיונליים הם בעיקרם. זאת במובן הכפול של המשפט הסובסטיבי-מהותי, החל בתחומי המעמד האישי, שהוא משפט מטריאלי-דתי, ושל האופי האירוגני של הרשויות המוסמכות, הנדרשות לפעול ולהכריע בעניינים מסוג זה, רשויות שדמותן כהגות-סצדוטואלית. קשיים מסויימים הנוצצים במצב זה יכלו עד כה לבוא על פתרונם הודות לסעיף 55 לדבר המלך במועצתו, המורה כי במקרים שהצדדים הם בני עדות דתיות שונות, רשאי נשיא בית-המשפט העליון לקבוע בפני איזו ערכאה שיפוטית יובא הסכסוך לדיון, ולבחור, ראשית, בין בית-משפט כללי ובית-דין דתי, ושנית, בין בתי-דין של דתות שונות. אך התנאים וההגבלות, שבהם מגביל ומתנה סעיף 55 את הסמכות המיוחדת הזאת של נשיא בית-המשפט העליון, מצמצמים למדי סמכות זו. היא לא נתונה לנשיא בית-המשפט העליון כשמדובר בנישואי תערובת של אורחי חוק, או של אנשים שעדתם הדתית אינה מוכרת בישראל, או שאין לה, לעדה הזאת, בית-דין דתי בארץ. החוק המוצע בא להרחיב את הסמכות של נשיא בית-המשפט העליון באופן שיוכל לקבוע, לעניין התרת נישואין, ערכאה שיפוטית אזורית או דתית, במקרים ששום אינסטנציה שיפוטית איננה עומדת, לעניין זה, לרשות הזוג, והנשיא אף לא יכול היה עד עתה

האומרת: "...הכל כפי שיקבע נשיא בית-המשפט העליון", חשבתי בתומי שהכוונה כאן לתת לנשיא בית-המשפט העליון רק את הסמכות לקבוע, איזו ערכאה שיפוט תהיה הערכאה המוסמכת, דהיינו, שסמכותו של הנשיא תהיה רק לקבוע אם בית-המשפט המחוזי או בית-דין דתי שיפוט בעניינים אלה, ואם זה יהיה בית-דין דתי, יהיה מוסמך להחליט איזה בית-דין דתי ישא בתפקיד השיפוט הספציפי.

אך בקראי את סעיף 3 להצעה הועמדתי על טענותי. נוכחתי לדעת שהכוונה למסור לנשיא בית-המשפט העליון גם את ההכרעה בשאלה אם בכלל להפנות את העניין לערכאה שיפוטית כלשהי. לפי סעיף 3 יהיה הוא רשאי שלא לקבוע כלל שיפוט לפי החוק החדש, אם הוא סבור שאין זה מן הצדק להושיט למבקש סעד. זאת היא החלשה רצינית של העקרון המונח ביסודו של סעיף 1. כשלעצמי הנני בדעה שאין זה רצוי להעניק לנשיא בית-המשפט העליון סמכות לפסוק, הן במישור והן בעקיפין, בשאלה אם בקשה להתרת נישואין מוצדקת אם לאו. זאת שאלה הנוגעת כבר לעצם העניין, ומוטב להניח את ההכרעה בה לערכאה שהנשיא יקבע.

נקודה שלישית: לפי סעיף 2 להצעה תהיה זאת חובה בכל מקרה, לפני שנשיא בית-המשפט העליון יכריע בדבר הבקשה לקביעת שיפוט, לבקש מבית-דין דתי, או בתי-דין דתיים, חוות דעת בשאלה אם בנסיבות העניין הם עשויים לערוך או לפסוק גירושין, לבטל את הנישואין או להכריזם כבטלים מעיקרם. זהו שינוי לא רצוי של סעיף 55 לדבר המלך במועצתו, לפיו הפגית שאלה כזאת לבית-דין דתי איננה בבחינת חובה, אלא מסורה לשיקול דעתו של הנשיא. מלבד זה אין ההצעה עונה על השאלה מה יהיה הדין כששני בני-הזוג הם ללא דת. האם אז החובה לבקש חוות דעת מבית-דין דתי לא תחול, או שמא אי-אפשר יהיה במקרה כזה לפעול לפי החוק החדש, משום שאי-אפשר יהיה לקיים את ההליכים שהוא מחייב לקיימם? ניטב לעשות אם נבהיר בוועדה במפורש, בגוף החוק, את הסוגיה הזאת ולא נשאיר אותה ללא מענה.

הנקודה הרביעית והאחרונה שרצוני להתייחס אליה נוגעת לסעיף 5(ג), המורה: "הסכמת בני הזוג תשמש עולם עילה לגירושין". אני רואה בהוראה זו מפנה עקרוני בחקיקה שלנו. ייקבע בה לראשונה, במשפט הישראלי, כלל מהותי חילוני בענייני גירושין. מבחינה זו אני מקדם את החידוש בברכה. יש כמה וכמה בעיות בדיני האישיות המטריאליים שלא נוכל לפתור אלא על-ידי מעשי חקיקה של הכנסת. אנו מצויים כמובן לנהוג בוזהירות יתירה בהליכה בדרך זו, אבל רצוי שדי הכנסת תהיה נטויה. על כל רואה אני חשיבות עקרונית בהכללת סעיף 5(ג) בחוק. הוא צעד ראשון בכיוון לחיקון מגרעות בדיון הסובסטיבי טיבי של המעמד האיש, שבזמן מן הזמנים לא יהיה מנוס מלתקן. ברם, לגופה של הוראה זו יש מקום להירוור מעשיים. חושבני שאין היא סותרת את ההלכה העברית, שכן זו מתנה גירושין בהסכמת שני בני הזוג. אך הכלל האמור יחול גם על דתות אחרות, וכבוד שר המשפטים העיר כי הממשלה נקטה במקסימום הזהירות כדי לא לפגוע אף במשהו בסמכותם או

בכבודם של בתי-הדין הדתיים, אם של יהודים, אם של מוסלמים ואם של העדות הנוצריות השונות. אם כן הדבר, הרי שואל אני: מה תהייה ההשלכות של סעיף 5(ג) על נישואין קתוליים, כששני בני הזוג קתוליים ושניהם או אחד מהם אינם אזרחי ישראל אך הם תושביה? אני מניח שסעיף 7 ישובה. הגנה זו מתבקשת מן הדוגמה שהביא כבוד שר המשפטים ושהזכרתי בדברי הקודמים: אי-אפשר יהיה להוציא לחלוטין מתחולת החוק התרת נישואין במקרים ששני בני-הזוג נמנים עם אותה דת. ואז תישאל השאלה: האם עלינו לפתוח פתח לאפשרות של גירושין של בני-זוג קתוליים? לפי הדין הקנוני, נישואין קתוליים אינם נתונים להפקעה כל זמן ששני בני-הזוג בחיים. הקודקס יוריס קנוניצי קובע זאת במפורש בסעיף 1118, המורה: *Can. 1118. "Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest"*. לפי התפיסה הקתולית, זהו צו אלוהי ששום רשות איננה יכולה להתיר אותו ולתת פטור ממנו. שואל אני: על שום מה עלינו להתערב בדבר זה, כשהוא כל כולו עניין שבין צדדים קתוליים בלבד? הסוגיה טעונה שיקול ועיון נוספים, בטרם יחליט בה המחוקק הישראלי.

אסכם באמרי שאני מצדד בהעברת ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אך שם צפויה לנו עוד מלאכה מרובה, ולא נותר לי אלא לקוות שיעלה בירי הוועדה, בעזרת היועצים המשפטיים, לשפר את תוכן ההצעה בנקודות מסוימות, שאחדות מהן העליתי.

הו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני, ואחריה — לחברת-הכנסת אונג.

שולמית אלוני (המערך, עבודה-מ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בראשית דבריי, שעה ששר-המשפטים פתח את הדיון בחוק זה, אמר: "בעולמנו נוהג המחוקק להסדיר את היחסים בין היחיד לחברה, בין אדם לאדם ובין איש לאשתו, בדרך של חקיקת חוקים". שר המשפטים לא הוסיף שהמחוקק הישראלי מתערב גם ביחסים שבין אדם למצפון, ופעמים הוא גם מסכסך בין אדם למצפון, על-ידי כפייה מפורשת על אדם לא-דתי להזדקק למוסדות דתיים הפועלים לפי צווים דתיים.

שר המשפטים המשיך ואמר: "כאשר נתקל המחוקק בבעיה, שהחוק הקיים לא פתרה, הוא נוטל לעצמו את התפקיד לתת פתרון לבעיה זו". ההצעה לפתרון הבעיה הובאה לפנינו בהצעת החוק לקביעת שיפוט בענייני התרת נישואין. האומנם, אדוני שר המשפטים, החוק שהובא לפנינו בא כדי לתת פתרון לבעיה זו? הרושם שלי הוא — ואני מצטערת לומר זאת — שכל מערכת החקיקה שלנו בנושא הנישואין והגירושין אינה נוגעת בראש ובראשונה לכוביש של הפרט, כי אנו איננו מתחשבים במידה מספקת בזכויות הטבעיות והלגיטימיות של הפרט, שהן שניות במעלה למטרה של המחוקק הישראלי, שהיא — לשמור על גורמות דתיות מובהקות, על סמכויות בתי-הדין הרבניים.

בפתח-תקוה. הוא אמר שהואיל ולא מלאו לה שנים עשרה וחצי שנים, יש לבטל את הנישואין מעיקרם. שני הדיינים האחרים לא הסכימו לכך. הוא אמר להם: אם ליראת שמים — אני ירא שמים כמכם; ואם אתם פוחדים מהדין — אל תשבו על כס מדין. אבל כמה רבנים כאלה ישנם?

יש אצלנו אפליה בחוק בין אזרחים לאזרחים. לפי תיקון לחוק הפלילי, חוק לחיקון דיני העונשין (ריבוי נישואין), תשי"ט, הרי אם אשה לא-יהודיה היא עגונה, אם בשל כך שבעלה נמצא בבית-חולים לחולי-גפוש או בשל כך שהוא נעלם, הרי ניתן להתירה על-ידי בית-משפט. אם היא יהודיה, הרי היא עגונה לעולמי עד. אבל אם היא אדם מאמין ונוקטת לסמכות בית-הדין הרבני — זו שאלה אחרת; ואם היא אינה מאמינה ואינה נוקטת לו — על שום מה יש להפלות בינה לבין האשה שאינה יהודיה מבחינת האפשרות להתרת אותו קשר של נישואין?

הובאה לפנינו הדוגמה של היהודי-שאינו אזרח ישראלי. לא ברור לי כיצד נוגחת הממשלה לפרש את החוקים שאנחנו מחוקקים. השר התניח לסעיף 1 מחוק שיפוט בתי-דין רבניים, והרי על סמך סעיף 2 נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל על-פי דין תורה. בחוק שרק עכשיו הועבר לוועדת החוק והבטחון, החוק בדבר זכויות היתר הדיפלומטיות, יש סעיף שמצמצם בזכויות דיפלומטיות ומפלה את הדיפלומטים לעומת כל אזרח אחר. סעיף זה אומר: החוק המוצע אינו גורע מן האמור בסעיף 2 לחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין): "נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל לפי דין תורה", היינו, אפילו הם אזרחי חוץ ותיירים. אביא דוגמה: באו לכאן אנשים לשגרירות הצרפתית. שלחו אותם לכאן כצרפתים, הם מכהנים פה כצרפתים. אצלנו גילו שהם נולדו לאם יהודיה, ועל כן אינם יכולים להינשא כאן לפי נהגים שלהם ביניהם — אם יש שם בחורה צרפתייה — אלא על פי דין תורה בלבד, עם כל המשתמע מסעיף זה.

השאלה שמטרידה אותי היא — על שום מה אנחנו כל כך ערים להגנה על סמכות בתי-דין רבניים, ומשתמשים לצורך כפיה מצפונות, ולצורך גרימת טרגדיות, באיום שכולנו רגישים לו מאוד, היינו, "פירוד העם". אני כשלעצמי אינני חסידה של אחדות העם על יסודות של כפיה מצפונות. אבל גניח לכך. האומנם יש פה פירוד? אם נתייחס להלכה היהודית, הרי הכתובה עצמה היא בחוקת חוזה, מעשה הנישואין הוא בחוקת הסכם, ויש הבחנה בין מה שנקרא קידושין לבין מה שנקרא ששני בני-זוג חיים יחד על פי חוזה. ואם אין קידושין — אין גטין; ואם אין קידושין ואין גטין — אין ממזרות. אין עגונות ואין כל אותה שרשרת של דברים נוראים לדעתי, והם נוראים לכל אדם שאינו מאמין, — כגון חליצה, איסור נישואי כוהן וגדושה — והוא מחוייב לעמוד בהם; כל אותם מקרים של אנשים הנישאים בנישואין אזרחיים, מקיימים חוזה בין שני בני הזוג, חוזה שאינו עומד בסתירה לאפשרות של קיום החיים היהודיים, ומאידך גיסא מאפשר לאנשים להתקשר ולהינשא מכל הזכויות שהסכם בין אנשים נשואים מעניק להם, ומאפשר גם התרה ללא כל הקשיים הכרוכים בדינים דתיים. אינני מבינה לאיזה צורך אנחנו

עם הבאת הצעת חוק זו ציינת, אדוני שר המשפטים, שהיא הובאה בלחץ של בתי-המשפט. גוללת לפנינו את השתלשלות ההיסטוריה מ-1957, על הפניות של בתי-המשפט, שהבעיה לוחצת ומבקשת פתרון. אבל המ-שבת ואמרת: "נקטנו במקסימום הזהירות כדי לא לפגוע אף במשהו בסמכותם או בכבודם של בתי-הדין הדתיים". פה יש לפנינו שקילה בין הצרכים של הפרט, זכויותיו, חירותו, חופש ההתקשרות שלו, ובין סמכויות של שררה ושיפוט בבתי-דין דתיים ושמירת החוק הדתי, ואולי לתת יותר תוקף לשמירת הסמכויות.

אמרת, אדוני השר, כי "ענייני התרת נישואין היו מאז ומקדם בסמכות שיפוטם של בתי-הדין הדתיים". אילו אמרת זאת רק לצורך היסטוריה ותו לא, לא הייתי מתקוממת. אבל הוספת שנקטתם בכל האמצעים שלא לפגוע בסמכויות בתי-הדין הדתיים. תוספת זו מחייבת אותי להזכיר, שמאות בשנים היתה מלכות בחסד עליון ולא היתה דמוקרטיה. מאות בשנים היו מעמדות והיתה עבדות. הדמוקרטיה היא עדיין צעירה. גם המאבק של הפרט להתחרר מהחסד העליון הוא מאבק צעיר. העובדה של "מאות בשנים" אין בה כדי לקשור אותנו כאן, בפרלמנט, בבואנו לדון בזכויותיו של הפרט.

הערה נוספת בקשר לסמכות של בתי-הדין הרבניים. אינני רוצה, חלילה, לגרוע מסמכותם. אבל מה מקור סמכותם? האם מקור הסמכות של בית-דין דתי נעוץ בחוק, והסמכה שנותן לו הבית הזה, או שסמכותו נובעת מכך שאנשים מאמינים נוקטים לו? ואם יש מי שאומר: אני אינני נוקט לבית-דין דתי — ויש אנשים שהודיעו שהם אינם נוקטים לו, ולא חשוב מה מוצאם הביולוגי ומי היא אמם, אלא הם הודיעו שהם אינם נוקטים לאותו בית-דין ואינם מכירים בסמכותו — הרי שאי אפשר לכפות עליהם את הסמכות של בית-הדין, כי אין אנו פותרים את הבעיה האנושית המשפטית של אנשים אלה.

יש לפנינו סוגיה שאינני מבינה כיצד אנחנו יכולים היום להתעלם ממנה, רק על מנת לשמור, מכוח חוק חילוני, על סמכות של בתי-דין דתיים. יש לנו בעיות של אנשים יהודים, שנישאו בחוץ-לארץ בנישואין אזרחיים והתגרשו בחוץ-לארץ בגירושין אזרחיים. לפי חוק אחד האשה היא גרושה, לפי חוק בין-לאומי פרטי, ואילו כאן האשה אינה מוכרת כגרושה, כי בית-הדין הרבני אינו מכיר באותם גירושין.

יש מקרים רבים מאוד של אנשים שנישאו בנישואין תערובת, ועל-ידי עצם נישואי התערובת שלהם, אם בארץ או בחוץ-לארץ, הודיעו שאינם נוקטים לאותה סמכות של בית-דין דבני.

יש לנו מקרים חמורים אחרים, שבהם יש לדאוג להתרת נישואין, כמו קטינות שקידשו אותן, ושלפי ההלכה אם הן למעלה מגיל שנים עשרה וחצי הן בחוקת נישואות, והתרה לפי זה היא בחוקת גט, ואילו התרה על-ידי בית-משפט אזרחי הופכת את הקידושין האלה לבטלים מעיקרם — ואין היא בגיל 13 בחוקת גרושה האסורה על כוהן.

דרך אגב, רצוני לספר סיפור מעניין. היה מקרה של ילדה שלא מלאו לה שנים עשרה וחצי שנים, אלא רק שנים עשרה שנים. העניין הובא לפני הרב כץ המונה,

הדין הרבניים — כן, אבל לא באורח החיים של האוכלוסיה שלנו; או שאנו צמודים להבטחת הסמכויות של בתי-הדין הרבניים, כי "מקדמת דנא בתי-הדין הרבניים עסקו בנושא זה של נישואין וגירושין", ועל כן לא נסור ממנו ימין ושמאל.

אני מקווה שכאשר נשב בוועדה ותועלנה בעיות, תשתף הממשלה פעולה עם הוועדה, על מנת שאפשר יהיה להרחיב את הסמכויות של בית-המשפט המחוזי, כדי לאפשר ליותר אנשים ליהנות מזכויותיהם.

הי"ד ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אונא.

משה אונא (מפד"ל) :

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מקדם בברכה הצעת החוק ששר המשפטים הביא לפנינו, כשהיא לעצמה, ועל דוב רובם של פרטיה, אולם אני חולק על רבים מקדומי בוויכוח.

הצעת החוק עוסקת בסוגיה שעמדה גם על סדר-יומה של הממשלה וגם על סדר-יומה של הכנסת במשך שנים רבות. אני זוכר שלפני אחת-עשרה שנה העלה חבר-הכנסת רובין ז"ל את השאלה ותבע תיקון המצב של נישואי תערובת, ושל אנשים שלפי החוק הקיים אינם יכולים להגיע לדי הפרדת הנישואין שלהם. טוב שסוף סוף הגיעה להצעה לכנסת. אני רוצה לקוות שהעניין יבוא על תיקונו בהתאם להצעת החוק שהציעה הממשלה. ברור שהסוגיה שבה עוסק חוק זה היא סוגיה עדינה ומסובכת. כל דיני האישות כשלעצמם נוגעים לבעיות עדינות בחיי האדם. ומלבד זאת הם קשורים בבעיות ציבוריות חשובות ביותר. אין זה מקרה שגם במדינות שאינן כה רב-גוניות מבחינת הרכב האוכלוסיה, כמו ישראל, שאלות אלו מהוות מקור רב לבעיות מבעיות שונות, שלא קל לפתור אותן.

כמובן, השאלה היא כיצד נישג המחוקק לבעיות אלו, ובאיזו דרך, סבור הוא, יש לפתור אותן. רצוני לומר שהדרך שמציעה לנו חברת-הכנסת אלונה, שהיא תמימת דעים עם חברי-הכנסת אבנרי, אינה נראית לי לא מבחינת הציבור ואף לא מבחינת הפרט. אם חברת-הכנסת אלונה קובעת שזכות הפרט היא מעל לכל, ואם חברי-הכנסת אבנרי קבע שהכלל צריך להיות: איש הישר בעיניו יעשה, כל זמן שזה לא פוגע בזכות — ברור שכל שיקול הרואה את טובת הציבור צריך להיות פסול. אני סבור שיש מעט שטחים בחיים שבהם מוכרח להיות איוון בין זכויות הפרט ובין ה"פבליק פוליס", זאת אומרת, דרך הציבור והכוונת הציבור, שרואה לפניו לא רק את הפרט, אלא גם את צרכי הכלל. כאשר מנסים למצוא את שביל הזהב, את הדרך הנכונה בין שני גורמים אלה, נתקלים בבעיות לא קלות. אבל בזה שאנו מסירים מסדר-יומנו את הגורם האחד, את טובת הציבור, לא פתרנו שום בעיה.

שולמית אלונה (המערך, עבודה-מפ"ם) :

מה עניינו של הציבור בשאלה מיהו האב של ילדיו

משה אונא (מפד"ל) :

אינני רוצה לענות על קריאות-ביניים. אני חושב שאת בעצמן יכולה לענות על שאלה זו.

שומרים בחוק זה, שנוצר תחת לחץ של צרכים ונסיבות, על הלכה ועל דינים שחברת-הכנסת תלמי מבקשת את הרבנים לשנותם. אינני יכולה לבקש אותם לשנותם, אם הם אומרים: "אנחנו ידאי הוראה" ו"לא כשר הדור". אני רק אינני מבינה מדוע אנשים ידאי הוראה רוצים שררה. אבל אינני יכולה ואין לי סמכות להגיד להם לשנות. אולם יש לי סמכות לבוא לבית הזה ולומר, שאם נתיך נישואין אזרחיים וגירושין אזרחיים ללא קידושין, הרי שאין אנחנו פוגעים בחופש הנישואין ואין אנו מחלקים את העם ואין אנו עושים כל דבר של כפייה לאנשים שלא נוקקים לבית-דין רבני. מצד אחר אנחנו מאפשרים לאנשים, שהגיעו לבאן והם נשואים בנישואי תערובת, לקיים את חייהם כדין ולהתגרש, אם ירצו בכך. מבחינת ההלכה נישואיהם בלאו הכי בטלים מעיקרם. אנחנו מאפשרים לאנשים שהתגרשו במקום אחר להכיר בגירושיהם ולהקים פה את ביתם מחדש. ואני מדברת על מקרים קונקרטיים. כי אם נישאו בנישואין אזרחיים והתגרשו בגירושין אזרחיים, הרי שהכל בטל מעיקרו ואין צורך לחטט בזה. ההפך: שיש בחוק זה לבית-דין רבני, יש בה משום סיכון, משום שמירה על אותה כפייה ושררה, בלי לתת פתרון. ברור שביטול מעיקרו עשוי לפגוע בזכויות של ממון, לכן יש צורך בהכרח בהסכם אורחי חוץ ומחייב כשמבחינה דתית אין קידושין והקשר בטל מעיקרו.

יתירה מזו: אם מדובר בגירושין, יש גם מקרים של ילדים. אם צד אחד הוא יהודי, צריך להביא את העניין לבית-דין דתי רבני. והרי יש לנו נורמה מסוימת ביחס למה שאנחנו חושבים שהוא טובת הילד מבחינה פסיכולוגית, סוציולוגית, סוציאלית וכו', ואילו בית-דין רבני סבור שטובת הילד היא רק קבלת חינוך דתי. אנחנו יודעים שמוציאים ילדים קטנים מרשות הוריהם ומכניסים אותם למוסדות רק על מנת שיקבלו חינוך דתי, אפילו הדבר גורם להם נזק מפשי רב.

אנחנו מדינה מודרנית, מדינה מתקדמת. באים אלינו אנשים שונים. הנה יושבים עכשיו ביציע שני אזרחים שלי, מתנדבים שהגיעו מהולנד לפני שנתיים. היום הם עובדים במקום חלוצי מאוד בארץ. הם הגיעו עם קבוצה גדולה של הולנדים. הם אינם מבינים מדוע הם מופלים לרעה, כי הם כולם אזרחים הולנדיים, באו לעבוד פה, ומפני שהם אינם יהודים — משרד הפנים מציק להם ושם עליהם מגבלות, וכבר אמרו להם במפורש כי אינם רצויים וכי לא רוצים כי ישאו נערות יהודיות. הם אינם מבינים מדוע הם מופלים לרעה מבחינת אפשרות של ישיבה בארץ. שני חברי כנסת היו צריכים להתערב על מנת שיהנו להם הארכת ישיבה זמנית בארץ. הם אינם מבינים מדוע במשרדים ממשלתיים מזכירים להם זאת. אבל זאת תוצאה של הנקודה הבסיסית, שהיא השקפה דתית הקשורה לייעוד הנוגד את מגילת העצמאות והנורמות המוסריות שלנו, אפליה ברורה בשל מוצא דת.

כאן השאלה היא, האם כאשר העלינו את העניין המשווע בציבור — משווע יותר עם העליות המגיעות אלינו — אנו יכולים להיות אמיצים במידה מספקת ולחת תשובה לאנשים שלנו לפי נורמות החיים שלנו, שלפי מיטב ידיעתי אין בהם כדי לפגוע באורח החיים של האוכלוסיה; לצמצם היקף סמכויותיהם של בתי-

או מקרים שהם בתחום ההלכה, יבואו על פתרונם, — הרי מבין מאלו שצריכה להיות כאן התייעצות, ואני סבור שצריכה להיות התייעצות מחייבת.

קשה להבין את הטענה, שכאשר נשיא בית-המשפט העליון מבקש חוות דעת ואחר כך עשוי להכריע בין חוות הדעת שלפניו — קשה להבין את הטענה, שיש בזה משום פגיעה באינטסגציה שעמה התייעץ. כאן נקבעה המסגרת הברורה מה רוצים מבית-הדין הדתי, ועל כן אין לדבר על פגיעה כל-שהיא. שואלים שאלת חכם, מקבלים תשובה, ולפי זה קובעים. כי הרי מה ששואלים הוא — מה עשוי בית-הדין לפסוק במקרה זה, ואז יכול נשיא בית-המשפט העליון להכריע.

כן נראה לי שהנוסח של סעיף 3 איננו מוצלח, אם כי לגופו של דבר חשוב הסעיף הזה — כלומר, הרחבת סמכות נשיא בית-המשפט העליון — בזה שהוא לא רק מוסמך לקבוע איזה בית-משפט יטפל במקרה, אלא הוא יכול גם להכריע אם אמנם יש לטפל במקרה פלוני או לא. חושבני שהרחבת הסמכות מוצדקת, כי יש מקרים שיכולה להתעורר בהם השאלה האם בכלל מן הנכון לטפל בהם. אבל גם לי נראה שהנוסח האומר "אין זה מן הצדק להושיט למבקש סעד" איננו מוצלח. הייתי חושב על נוסח האומר שזה לא בהתאם לטובת הציבור להושיט למבקש סעד. כי "צדק" כאן יכול להיות קנה-מידה שלפיו קשה יהיה למדוד את המקרה כששני בני-זוג רוצים או צריכים להיפרד ואנו ניתן או לא ניתן להם את הסעד הדרוש.

יש לי עוד שורה שלמה של הערות, אבל עלי לסיים את דברי. רצוני להדגיש פעם נוספת: אני סבור שהזמן הממושך הנדרש לשם הבנסת החוק הזה לא היה לריק. הייתי רוצה להביע את התקווה שנצליח עוד בבנסת השיטת להעביר את החוק, בצורה שלמה, לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ד ט. סנהדרא:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

גבתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בעיית נישואי התערבות בישראל מדאגה ומצערות. יש להצטרף שיש חברי כנסת בודדים המתמוגגים מנחת ממש כאשר מעלים בעיה הקשורה בנישואי תערובת, ואינני יודע ממה זה גובע.

בודאי שלפי החוק הקיים אין אפשרות להתיר נישואין של זוגות מעורבים, ולכן יש צורך בפתרון ובתיקון בחקיקה שלנו. בודאי שיש צורך לתת את האפשרות לזוגות נישואי תערובת, אשר נישאו בחוץ-לארץ, באו לארץ והתיישבו בה, וכעת החליטו והסכימו שניהם להיפרד והם מבקשים להתיר נישואיהם — יש לתת להם את האפשרות הזאת. השאלה היא דק, אם הצעת החוק המוצעת, אשר הובאה לפני הכנסת על ידי כבוד שר המשפטים בשם הממשלה, בצורתה הנוכחית, כחוק הרוצה לפתור בעיה כאובה — האם הצעת חוק זו לא תפגע בחוק הקיים, חוק שיפוט בתי-דין דבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג.

אחד העקרונות של קיומנו — והבינו זאת יפה מייסדי מדינת ישראל מיד עם הקמתה — הוא אחדותו של העם והמשכיותו מדור לדור. ולכן, על אף ההתנגדות של חלק קטן מאוד באוכלוסיה בארץ, נמסרה

מה שרציתי לומר בעניין זה הוא, שנראה לי שבחוק, כפי שהובא לפנינו, נעשה מאמץ כן למצוא דרך המתחשבת בנתונים הציבוריים ובצרכי הפרט גם יחד. ואם בסעיפים מסוימים של החוק הניסוח הוא קצת סתמי ומעורפל, הרי הדבר גובע מתוך כך שיש צורך למצוא את הדרך שציינתי אותה. איננו יכולים להעלים עין מנתונים כלליים מסוימים, שבהם גם בתי-הדין הדתיים קובעים להם מקום כלל לא בלתי-נכבד מתוך המציאות שלנו. הם אינם מופיעים כתובעי זכויות, כי אם כמייצגי יסודות מסוימים שעליהם מושתתת החברה. להציג את העניין כאילו יש תביעה של שמירה על זכויות של מוסדות, וכנגד זה יש להילחם, הרי זה סילוף התמונה וסילוף העובדות.

לא צדק חבר-הכנסת פרוש כאשר ניסה להציג את החוק כאילו יש בו פגיעה מכוונת במוסד המשפחה, בהלכה, בבתי-הדין הדבניים, ואינני יודע במה עוד. חושבני שהחוק מנסה, לדעתי בהצלחה, ללכת בדרך שציינתי, מבלי לפגוע ביסודות. הוא מוצא פתרון לחלק גדול של הבעיות — לא לכולן, אבל לחלק גדול של הבעיות העומדות לפנינו בתחום זה, באשר לפי החוק הקיים יש מקרים שבהם אין אפשרות להתיר נישואין. אין שחר למה שהוא רוצה למצוא בחוק זה, כאילו יהיו שבים מארץ קתולית אין להם אפשרות להתיר את הנישואין. אילו היה קורא את החוק בעיון, היה מוצא את התשובה לכך, שכבר הוזכרה על-ידי כמה מהנואמים שקדמו לי, ולא היה טוען בדברים שאין להם יסוד. כמובן, ההתקפה המסורתית של איש אגודת ישראל על המפלגה הדתית-הלאומית היא מצווה עליו, ואינני רוצה להתייחס אליה. אני רק רוצה להציגה כפי שהיא, כלומר, שהיא לא לעניין, כי אם מתוך כוונה לפגוע, מצווה המוטלת, כנראה, על חבר כנסת מסוים או על חברי כנסת מסוימים מטעם אגודת ישראל.

רצוני להתייחס עוד לכמה נקודות של החוק.

קודם כל, השאלה שהתעוררה בסעיף 2 של החוק, ואשר כמה חברי כנסת אשר דגו בחוק זה העלו אותה, — השאלה של קבלת חוות הדעת של בית-הדין הדתי הנוגע בדבר, על-ידי נשיא בית-המשפט העליון כשהוא רוצה להכריע לאיזה בית-דין או לאיזה בית-משפט צריך המקרה לעבור. קודם כל, עד כעשוי במקרים שכאלה, האינטסגציה של הייעוץ היתה קיימת לפי שיקול הדעת של נשיא בית-המשפט העליון, ואינני חושב שיש בזה משום הרעת המצב, אם אנו קובעים שהייעוץ הזה לא יהיה וולונטרי, כפי שהיה עד עכשיו, כי אם מחייב. ברור, במידה שאנו מחייבים את ההרחבה הזאת של סמכויותיו של בית-המשפט העליון, באותה המידה אנו צריכים להבטיח שאמנם האימפליקציות של הכרעתו יעמדו לפני מבחן מלא ובלתי-מקוטע. ועל כך, ההתייעצות עם בית-הדין הנוגע בדבר היא מובנת ודרושה, לפי דעתי.

אדרבה, הייתי אומר כי אם יתברר לנשיא בית-המשפט העליון, על פי חוות הדעת של בית-הדין הדבני, כי לפניו מקרה שבו הקידושין תופסים, ודבר זה ברור לו, חובתו להביא את העניין בפני בית-הדין הדתי. כי הרי מה שאנו רוצים למנוע הוא שייזכרו התנגשות יות בין המצב שהחוק שלנו קובע, המבוסס על ההלכה, לבין חוקים אחרים. על כן נראה לי, שאם נרצה שאותם מקרים שאינם ברורים, אם הם עניין של נישואי תערובת

מקרה ומקרה יקבעו חוקי המדינות השונות בעולם, ולפעמים מדינות אשר לפי חוקיהן אין בכלל אפשרות להתגרש או להתיר נישואין.

יש פתגם באנגלית האומר, כי החוק רץ אחרי האזרח. לכל מקום שהולך האזרח - החוק של ארצו הולך אחריו. ואנו כאן בישראל בוודאי שהיינו צריכים לקבוע כי החוק הקיים שלנו ילך אחרי האזרח לכל מקום.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה - מפ"ם):
האם אתה מוכן לקבל זאת?

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
אני מדבר על נושא זה. כאן אנו מפקידים את האזרח לחוקי הגויים השונים. וכאשר אנו מאשרים את התרת הנישואין על-ידי השיפוט החילוני, אנו נותנים גושפנקה לנישואי תערובת. ולכן ויינשאו בחוץ-לארץ.

פסק-הדין שניתן במקרה של פונק - שלוינגר בעניין נישואי קפריסין קבע רק לגבי רישום במרשם התושבים, אך בשום אופן לא מבחינה מהותית להתרת הנישואין.

יתר על כן: באה הסיפה של סעיף 5 האומרת: "ובלבד שבית-המשפט לא ידון לפי דין כאמור אם חלים על פיו דינים שונים על שני בני הזוג". אם למשל נישאה יהודיה ישראלית לערבי ישראלי בקפריסין, יהיו קשורים למקום הנישואין בקפריסין, ולפי זה נקבע עקרון מהותי - שיהודיה וגוי יכולים להתחתן.

קשה לי להבין את הניסוח שבסעיף 2 (ג) האומר, כי נשיא בית-המשפט העליון יכריע לאחר עיון בחוות הדעת לאן להפנות: אם לבית-הדין הרבני או לבית-המשפט המחוזי מה פירוש "עיון"? אילו לפחות נאמר "בהתחשבות" או "בהתאם" או "לאור", הרי עיון אינו מחייב מאומה.

אדוני השר, יש כאן פגיעה בהלכה ובמצב הקיים, ולא בכדי קיבלו מספר חברי כנסת, הדוגלים בנישואין וגירושין אזרחיים, את החוק הזה בברכה וכצעד חיובי. בוודאי שיש למצוא דרך להתיר את נישואיהם של זוגות מעורבים, אך יש לעשות זאת בצורה שלא תפגע בהלכה, ועל כך אבקש מכבוד השר ליתן את הדעת. אני מבטיח להעברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר ט. סנהדראי:

המשך הדיון באחת הישיבות הבאות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
מדוע?

הי"ר ט. סנהדראי:
אין פה איש שימשיך.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
לפחות אלה שגרשמו לדיון ואינם - ויאילו להיחזק מהרשימה.

הי"ר ט. סנהדראי:

לי אין ברירה אלא להודיע כי המשך הדיון יהיה באחת הישיבות הבאות.

הישיבה הבאה - ביום ב' בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

הסמכות הבלעדית בענייני נישואין וגירושין של יהודים לבתי-הדין הרבניים. וזהו חוק מדינת ישראל.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה - מפ"ם):
אתה טועה, זה לא היה אחוז קטן.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
אפילו קטן מאשר חשבנו. זה עוד הולך וקטן. וזה ייעלם במשך הזמן לגמרי.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה - מפ"ם):
אדרבה, תשאירו את העניין פתוח, ונראה.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
אם נשאיר את העניין פתוח - תימצאו במצב לא כל כך נוח.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה - מפ"ם):
זה אומר דרשיני.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
האם גם אתה נוקט בשיטה של דה-גול, שיטת הפרגנדוס?

החוק המוצע מחפש לא רק את התיקון והדרך כדי לאפשר לזוגות מעורבים להתיר את נישואיהם, אלא מוסר, ראשית כל, את הסמכות לשיפוט האזרחי, והוא אשר יקבע לאן להפנות את המקרה, לאן הוא שייך מבחינת העניין - לשיפוט החילוני או הרבני. וכאן בא השינוי היסודי של החוק בענייני נישואין וגירושין, אשר נמצא היום בשיפוטו הבלעדי של בית-הדין הרבני.

כבוד שר המשפטים, בדבריו בכנסת, הביא דוגמה קלאסית של מקרה אשר לכל הדעות אינו שייך לשיפוט החילוני ובכל זאת מופנה המקרה, ראשית כל, לנשיא בית-המשפט העליון. זהו המקרה של תייר יהודי, נתין זר ותושב זר, אשר נשא אשה יהודיה, תושבת ואזרחית הארץ, נשא אותה בחוץ-לארץ. הזיווג לא עלה יפה והם החליטו והסכימו להתגרש. לפי המצב הקיים, אומר השר, אינם יכולים להתגרש ולכן יגישו בקשה לנשיא בית-המשפט העליון, ואני מניח - אומר השר - שהוא יקבע שבעניין זה יטפל בית-הדין הרבני.

ראשית, נדמה לי כי כל זה הוא בניגוד לסעיף 7 שבהצעת החוק, האומר במפורש: "חוק זה לא יחול על ענייני התרת נישואין אם שני בני-הזוג יהודים". מקרה זה שייך באופן ברור לשיפוט הרבני, ולשם מה להפנותו לנשיא בית-המשפט העליון?

וכן שואל אני את כבוד שר המשפטים: מדוע לפי המצב הקיים - אינם יכולים להתגרש? נדמה לי שזה בניגוד לסעיף 9 בחוק הקיים, האומר: "בענייני המעמד האישי של יהודים כמפורט בסעיף 51 לדבר המלך במועצתו או בפקודת הירושה, אשר בהם אין לבית-דין שיפוט ייחודי לפי חוק זה, יהא לבית-דין רבני שיפוט, לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך".

סעיף 5 בהצעת החוק מדבר על ברירת הדין בבית-המשפט המחוזי. ויש כאן סדר העדפה. בדרך כלל ועל פי רוב ידון בית-המשפט לפי האפשרות הרביעית, והיא - הדין הפנימי של מקום עריכת הנישואין. ואם מקום מושב משותף בדרך כלל אין להם, הרי יקבע החוק לפי מקום עריכת הנישואין, ואז בכל

נספחות

א. סדר-היום לשיבות שצ"ט - ת"א

- א. שאלות.
- ב. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו.
- ג. סקירת שר הדתות על פעולות משרדו.
- ד. הצעות לסדר-היום.
- ה. חוק קביעת שיפוט בענייני התרת נישואין, תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון), תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה).
- ז. סקירת שר הדואר על פעולות משרדו - דיון.
- ח. הקדשת אמצעים ליירוה ועידודה של התפתחות המחקר המדעי (הצעת חבר-הכנסת מ. ביבי) - המשך הדיון וסיכומו.
- ט. חוק הביטוח הלאומי (תיקון), תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה).
- י. חוק אימוץ ילדים (תיקון), תשכ"ט - 1968 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון), תשכ"ט - 1969 (קריאה שנייה ושלישית).
- יב. חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק בתי קברות צבאיים (תיקון), תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק החברה לישראל בע"מ, תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה) - דיון.
- טו. חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק לתיקון פקודת המטבע (מס' 4), תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה) - הצעת חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב.
- יז. חוק מס עזבון (תיקון מס' 4), תשכ"ט - 1969 (קריאה ראשונה) - הצעת חבר-הכנסת מ. חוני.
- יח. שביתות המורים (הצעות חברי-הכנסת א. טיאר, א. אבנר, י. רפאל וא. רזאל-נאור).
- יט. המצב בנמלי הארץ (הצעת חברי-הכנסת י. בדר וג. האוזנר).
- כ. החלטת ועדת הכנסת בדבר הוספת סעיפים 31, 33 לתקנון הכנסת.
- כא. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), תשכ"ז - 1967 (קריאה ראשונה) - דיון.
- כב. חוק הרשות להשכלה גבוהה (הוראה ומחקר), תשכ"ח - 1968 (קריאה ראשונה).
- כג. הצעות מעשיות להגברת העלייה מארצות הרווחה (הצעת חבר-הכנסת ב. אבניאל).
- כד. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשכ"ו - 1966 (קריאה ראשונה).
- כה. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 26), תשכ"ה - 1965 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות שצ"ט - ת"א

1076. א. לין (המערך, עבודה-מפ"ם): הרחבת שדה התעופה בחיפה לצרכי צפון הארץ.
1178. ת. טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה): תופעות של פוטשיזם בישראל.

סיכום הישיבות

- ישיבה שצ"ט (כ"ד באייר תשכ"ט – 12 במאי 1969)**
 היו"ר – ק. לוז; ט. סנהדראי; ד. נצר.
 מזכיר הכנסת: ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- א.** שר-התיירות מ. קול השיב על 10 שאלות של חברי הכנסת: ש. מיקוניס, ש. כהן-צידון, א. שוס-טק, מ. פרוש, א. טיאר, ד. לוי, א. אבנרי, ש. תמיר.
- ב.** שר-החוזק א. אבן השיב על 98 שאלות של חברי הכנסת: א. טיאר, ש. תמיר, ד. לוי, א. אבנרי, י. תמיר, ג. האוזנר, ד. ארזי, ג. פלד, א. ורדיגר, ט. סנהדראי, מ. ח. שטרן, ש. ארבל-אלמוליון, ג. אלי-עד, ש. כהן-צידון, א. שוסטק, ש. מיקוניס.
- ג.** יושב-ראש הכנסת ק. לוז קידם בברכה את יושב-ראש הפרלמנט הגוואטמלי מר פרנסיסקו וילמר קונטרס ואת רעייתו, שנכחו בישיבה.
- ד.** שר-הבריאות י. ברזילי מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: ש. י. גרוס, ד. נצר, א. רויאל-נאור, מ. גז, ט. סנהדראי, ש. רוזן, א. חביבי, א. ורדיגר, ד. הקטין.
- ישיבה ת' (כ"ה באייר תשכ"ט – 13 במאי 1969)**
 היו"ר – ד. נצר; ר. הקטין.
- א.** מזכיר הכנסת: ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ב.** שר-החקלאות ח. גבתי השיב על 17 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, א. ורדיגר, א. שוסטק, ד. לוי, ש. אלוני, א. טיאר, ש. כהן-צידון, ש. מיקוניס, ר. ארזי, א. אבנרי, א. חביבי.
- ג.** סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: א. טיאר, א. שוסטק, א. אבנרי, ש. תמיר, ש. מיקוניס, ג. פלד, א. חביבי.
- ד.** סגן שר הדתות ב. שחור מסר סקירה על פעולות משרד הדתות. בוויכוח השתתפו: מ. פרוש, מ. כהן, מ. ידיד, ד. לוי, ר. צברי, ג. האוזנר, ש. כהן-צידון, א. תלמי, מ. וילנר, א. ורדיגר, א. חסין, א. אבנרי, ש. מיקוניס, ג. כהן, י. קרגמן.
- ישיבה ת"א (כ"ו באייר תשכ"ט – 14 במאי 1969)**
 היו"ר – ק. לוז; ט. סנהדראי.
- א.** יושב-ראש הכנסת ק. לוז נשא דבריו לציון מלאת שנתיים לשחרור ירושלים.
- ב.** מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ג.** שר המשטרה א. ששון השיב על 8 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ג. פלד, א. חביבי.
- ד.** שר-הסעד י. בורג השיב על 3 שאלות של חברי הכנסת: ש. רוזן, ש. ארבל-אלמוליון, ש. מיקוניס. סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר השיב על 9 שאלות של חברי הכנסת: ש. כהן-צידון, ד. לוי, ש. תמיר, א. אבנרי, ש. י. גרוס, א. חביבי, י. תמיר.
- ה.** לין הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הרחבת שדה-התעופה בחיפה לצרכי צפון הארץ. שר-התחבורה מ. כרמל השיב להצעה.
- ו.** הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הכלכלה.
- ז.** טובי הגיש הצעה לסדר-היום בדבר תופעות של פוטשיזם בישראל. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב להצעה. א. אבנרי הציע להעביר את העניין לוועדה. שר המשפטים השיב לו.
- ח.** הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.
- ט.** שר-החוזק א. אבן השיב על 57 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, א. אבנרי, ד. לוי, י. תמיר, ד. ארזי, ג. פלד, א. שוסטק, ש. מיקוניס, א. טיאר, א. ורדיגר, ש. כהן-צידון.
- י.** צימרמן הביע התנגדות להביא לישיבה זו את הצעתו לסדר-היום בדבר ביטול חוק ההתיישנות של פשעי הנאצים, תוך ערעור על כך שהדיון בהצעתו נדחה לאחר השאלות.
- יא.** בהמשך הדיון על חוק קביעת שיפוט בענייני התרת נישואין, תשכ"ט–1969, קריאה ראשונה, השתתפו: א. תלמי, י. ה. קלינגהופר, ש. אלוני, א. ורדיגר.